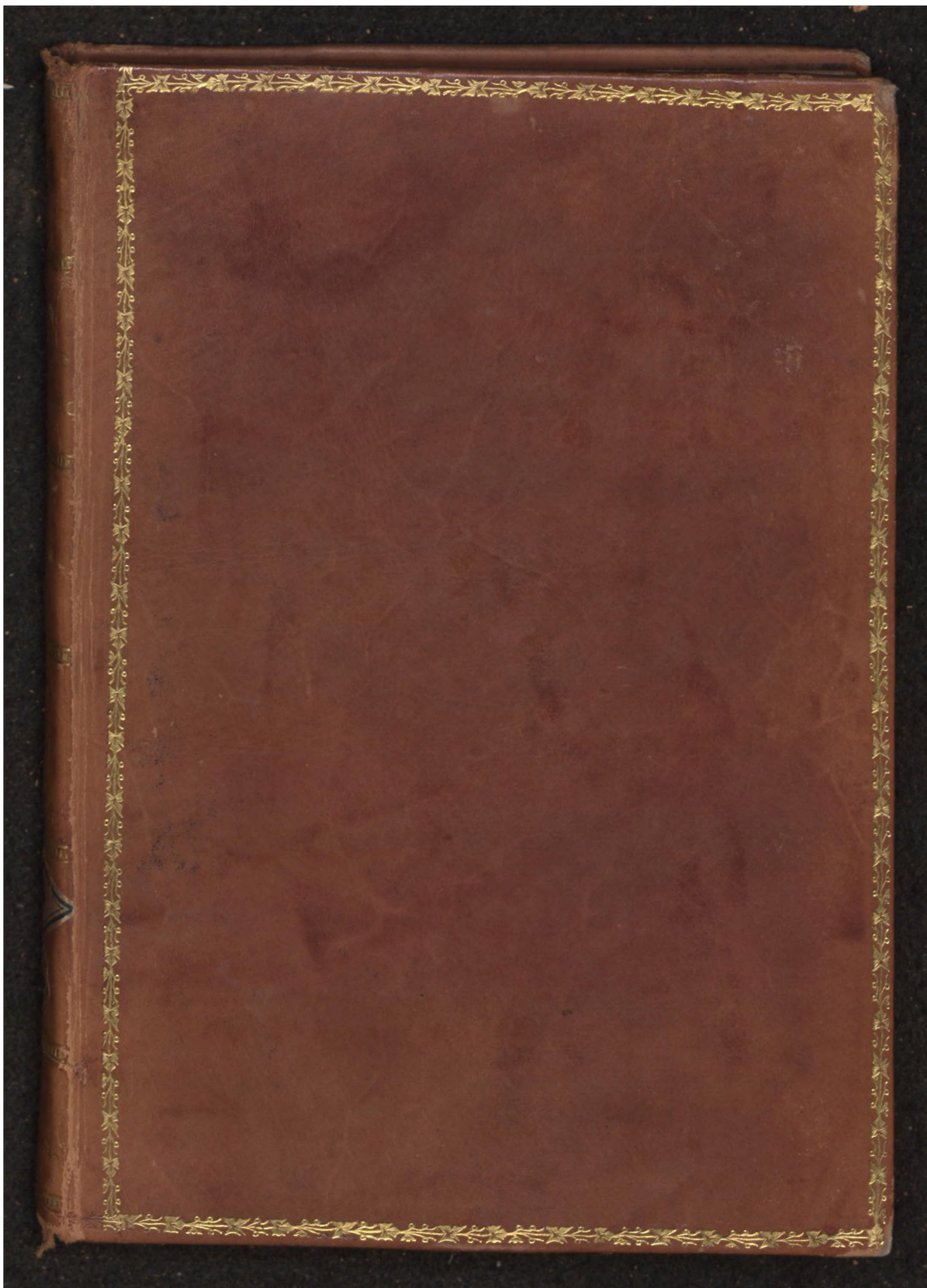

VII
CESSOL
DE LUD
SCACHOR
70
K6
K6
S. L.
ET A

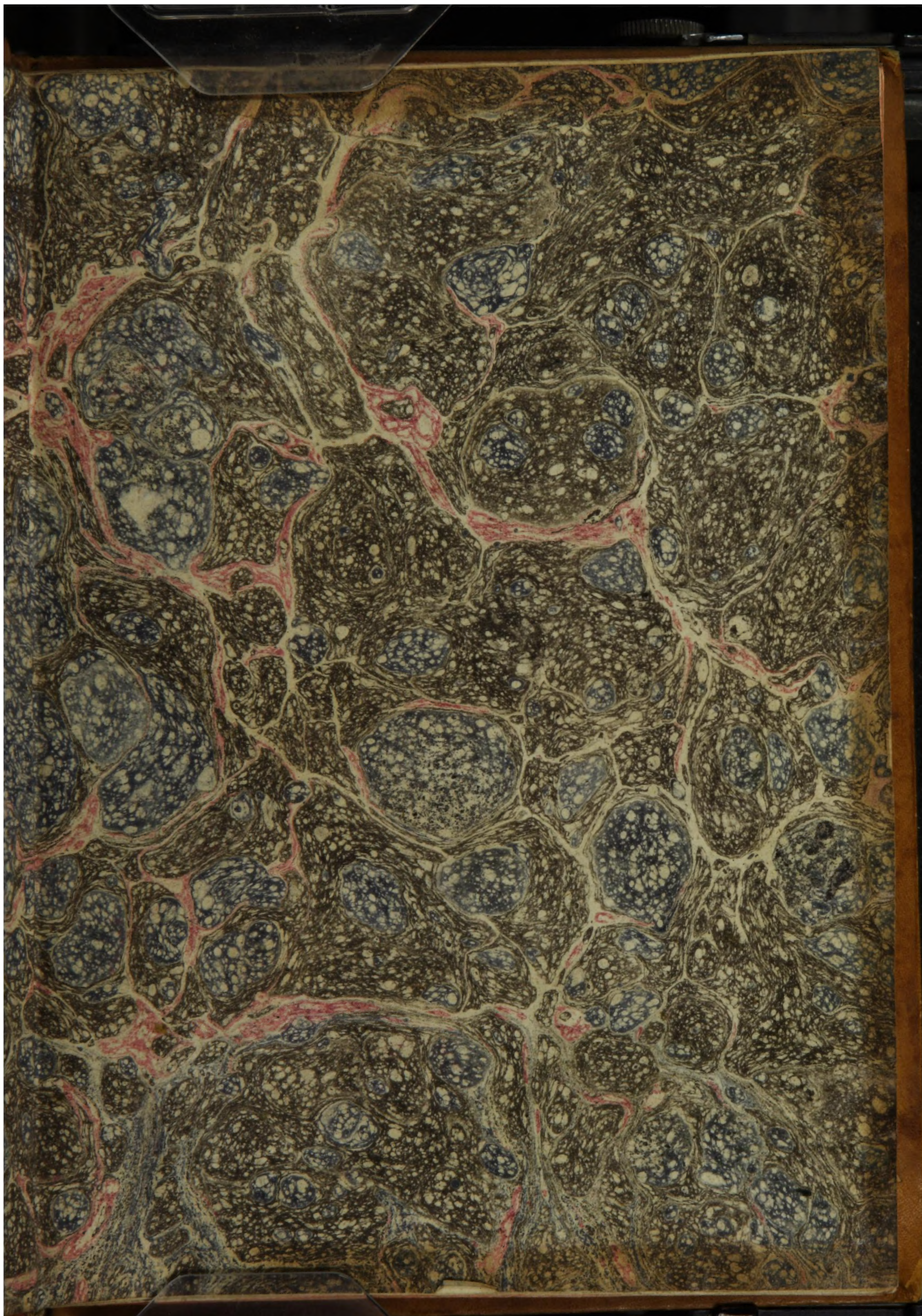

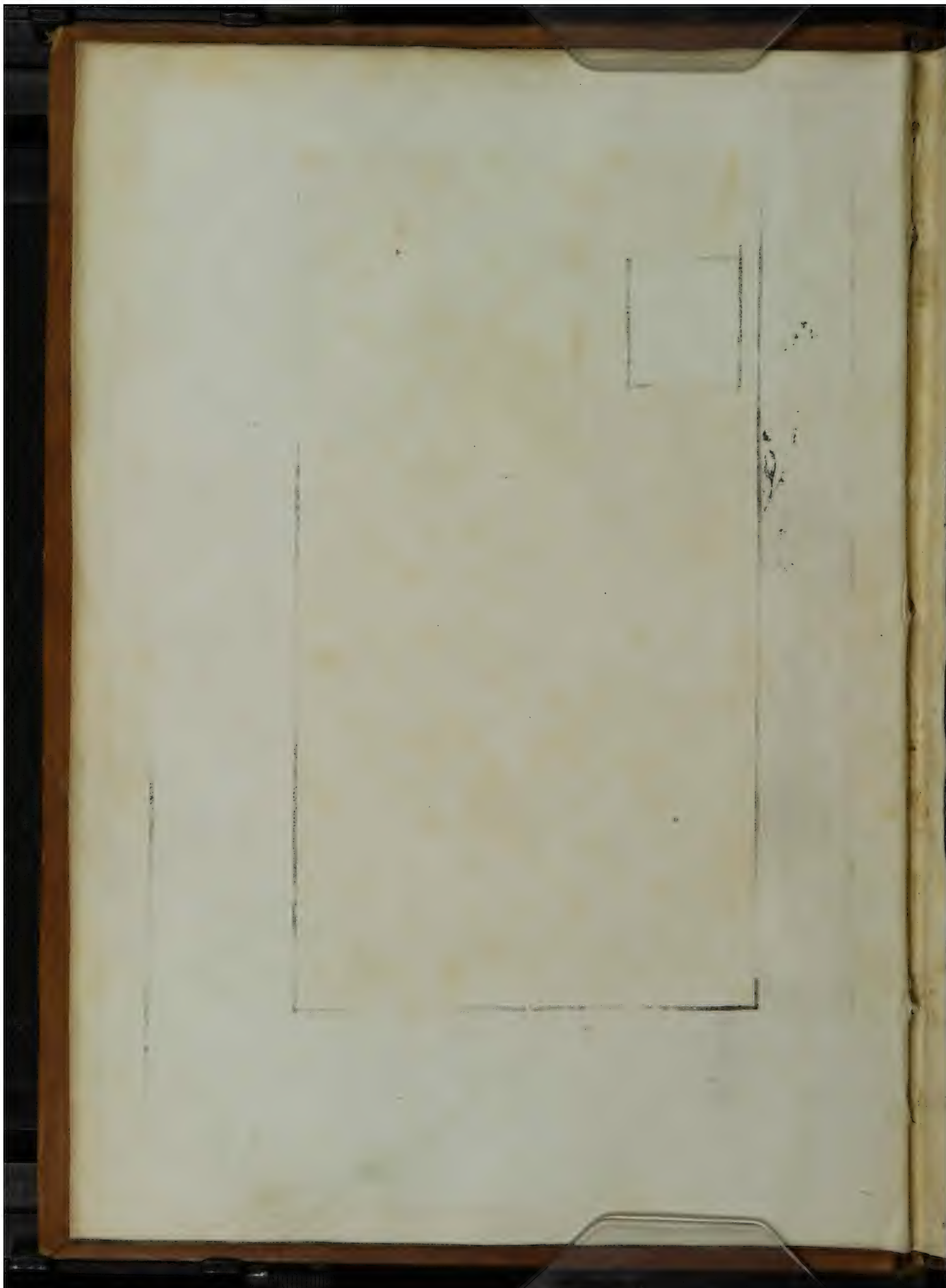

Incipit libellus de ludo scachorum et de dictis factisq; nobiliu virorum phorum et antiquorum prologus libelli;

Ultorum ordinis nri et diuerso rum scolarium frum phorum plurimus. duoru muno requisitum negaui. vt transscriberem solaciu ludum scachorum. videlicet reginis modum ac belli humani generis documentum. Sane cum il lud ad publicum declamatorie predicassem. multisq; nobilibus placuisset. in honori eorum ac dignitati curaui ascribere. Mon ens eos. vt si fortis eorum menti impresserit. bellum ipsm ac ludi virtuutem corde poter unt faciliter obtineri;

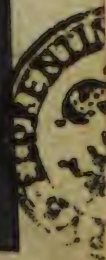
Hunc aut libellum de moribus hominum et quidem vita aurea et de officiis nobilium. i. nobiliter viuencium. secundum virtutem et rationem Si placet intitulare decreui. et vt ordinacius in ipo procedam. ante opusculum hoc capitula ipsius preposui. vt quod in eo sequitur ple nius elucescat. Sic ergo tractatibus. iiii. opusculum hoc noueris esse distinctum;

Primus siquidem tractatus. est de causa inuencionis huius ludi;

Secundus. de formis scacorum nobilium;

Tercius. de formis et officiis popularium;

Quartus. est de ipsorum modo pgrediendi;

Primo⁹ tractat⁹ ē de cā īuēcōis
huius ludi. Et ↄtinet tria capitula. Pri
mū ē sub q̊ rege h ludus īuētus est;
Secundum quis ludum inuenit;
Tēciū d̉ t'plici cā iuēcōis hui⁹ ludi;

De quo rege hic ludus inuētus est;

Nter oīa signa mala q̄ in hoīe
possuut ēpi. vnū ē pessimū qn̄
aq̄s n̄ tim3 dn̄i p cl'pā et hoīes
p inordinatā vitā offendē. dm̄
offēdēdo. pm̄ vo scādalisando ↄ cum
nō solum correctores ↄ doctores negli
git. S3 illos affligit et detrahit;
Quēadmodū de Nerone legimus. q
ipe senecā mgr̄3 suū viuē noluit. eo q
ipe increpaciōes suas ferre nō posset;
Tēpore vo Eluimerodach regis ba
bylōis hōis iniusti/crudelis lasciui / qui
corpo pr̄is sui Nabugodonosor intrecē
tas ptes diuisit. ↄ trecētis vulturib⁹ cō
medēdū dedit h ludus inuētus ē h em̄
rex inter alia mala vnū hēbat pessimū
quia correctores suos occidebat et icre
patores oderat qd est stultissimū;
Huic em̄ sil'abat pr̄ suo Nabugodo
nosor. qui dum sompniass3 et euigilans
non recordaret' sompnii. voluit occidi

omnes sapiētes babylonie· eo qđ ipm sompniū/regi nō poterāt iudicare vt dicitur Danielis; C.

Opinātꝰ aūt hūc librū aliqui inuētū fuisse tpe belli troiani ſ; hoc nō hꝫ verita tem nam a Caldeis ad grecos ēnsiuit/ vt dicit grecus dyomedes;

Quis ludum inuenit;

Vius ludi/ac nouitatis īuentor extitit phs qdā Xerses nomie apud Caldeos. vł Phylometō apud grecos· qui idē ē apud la tinos/qꝛ iusticie/vel mensure ꝯpugna tor/vel inuentor;

Huius aūt hoīs fama/apud grecos/ et atheniēses/intm̄ claruit. vt post mo dū mlti ꝓbi phi/ꝯ scie aātores/hoc em̄ a ꝓgenitoribꝫ suis accipēt Tāte em̄ iu sticie extitit· Vt mori pocius eligēt q̄ si mulacōꝫ seqns i delicijs rēgalibꝫ/spreta iusticia vitā finiret. Nā cū phs. idē vide ret rēgis pdicti vitā detestabileꝫ/et ne mo culpare audet/ꝓpt eiꝰ crudelitatē q̄ in hoīꝫ sapiētū necē oñdēat· vita ne glecta. se morti exposuit mallēs ꝓiusti cia finire vitā/q̄ ad modicū tps eā du cere/brutis moribꝫ infamatam. Qđ et

item fecit. vt dicit Valerius maximus; vii. Ex.

Theodorus cyreneus/ qui fuit cruci affixus/ pro eo q regē lysimacū p̄fuis obstenis et iniustis accibꝫ/increpare au sus ē. Qui cū in eculeo pēdēt/ dixit rēgi. Tuis ɔsiliariis purpuratis/ sit h̄ pena q̄ timēt Mea siqdē michil interest/ vtruz humi/aut insublimi putrefiam. Voluit dīe q parū curābat de ipa mōte/ et mō tis mō. dū tñ inocēt/ et p̄iustīa moret;

Legimus etiam Democritum ph̄m sibi eruisse oculos/ ne videret bene esse malis ciuibus et iniustis;

Socratē quoqꝫ legimꝰ ad mortez ꝑperātē/ et vxorē eiꝰ post eū flētē et dñtem Innocēter eū et innoxiū dāp̄tū et rñ disse fertꝰ. Tace iqt meliꝰ me mo ri estimes inocētē et inocēt/ q̄ ꝓpt cul pā diē extremū claudē. Sic et huius no uitatis inuētor ludi. s. scachorū/ ꝓtuen da iusticia/ morti se exposuit/ et vitam presentem contempsit; viii. Ex.

De triplici cā inuēcōis huius ludi. Ca. iii.

Ruencīōis ludi huius cā fuit tri plex. Prima et p̄ncipalis fuit re gis cōrectio. Scđa fuit ocii vita cio. Tēcia/ rōnū subtiliū multiplex iuēcō.

Circa regis corectioẽ; q̄ est p̄ma cā sciēdū ē. q̄ p̄dicto rex cuio memoriam sup̄ fecio. s. Eluimodach. cū vidissȝ hūc ludū. et mltos milites/ac barões/ et du ces/cū p̄dicto plo bellicose ludē. Mira tus ludi pulchritudinē. ac inconsueti so lacii nouitatē. intelle voluit ac ludum addiscē desiderauit. cū dco plo ludedo bellare decreuit. Sȝ cum dictus pls rn̄ dixit. regē h̄ nō posse facere. nisi p̄us foēm discentis assumēt. Rn̄dit rex hoc esse cōgruū/ et discē cupiēs. foēm disci puli omnimodā inse suscepit;

Tūc pls foēm tabularii/et scacho rū/ac mores regis/nobiliū/ppłariuȝ et officia describēs. vt in seq̄ntibo capitul' declarabio regē ad cōrupcioēm/et mo rū/ac v̄tutū informacioēm actraxit. Sȝ cū audiens cōrectioēȝ suā. ppt' q̄ mltos sa piētes occidi fecēat. ominatorio p̄cep to int'rogauit plm. dicēs. Quare hūc ludū inueissȝ? Cui rn̄dit. O dn̄e mi rex. tuā vitā glosam desidero. q̄ vidē non possuȝ. n̄ iusticia/et bōis moribo/et opi bus sic isignito. a pplo diligaris. Opto ergo aliū te fore. vt tibi dn̄eris q̄ non iure. sed violēcia aliis dn̄aris. Iniustū em̄ quippe ē. vt aliis impare tu vel' cū tibi ip̄i impare nō possis. Et memēto

volenta impia diu durare nõ posse;
Hec ergo tue cõrectõis cã extitit;
Pacienter em̃ reges/sapientorũ su
orum correctores ferre dñt/et ip̃as cor
rectiones libenter audire;
Quẽ admodũ de Alexãdro dicit val. LX^m - Gx^m
Quidam em̃ miles Alexãdri nobilis/et
opinione maxio/volẽs eũ arguere q
nimia desideãret/et maxie circa honor
es dixit ei. Si dii nr̃i corpo tuũ/q ẽ pũ
auiditate et desiderii animi tui fecissent
parẽ/orb toto te cape ñ possz. q q̃re?
Quia manu dextra tãgẽs oriẽtẽ/et ma
nu sinistra tãgeres occidẽtem. Cũ ergo
cõpus tuum nõ rñdeat aĩo tuo/aut tu
es deo/aut hõ aut nichil. Si tu es deo
certe deifice decz opari/et viuẽ/et deuz
imitari. vt hoĩbz bñficia tribuas/ñ sua
eis eripias. Si vo hõ es/mortlez te con
sideres/vt desistas amalis. cũ oẽ malũ
sit semp punẽdũ. Si vero nichil es/et
B ip̃z memẽto/vt tui ip̃io obliuiscãis;
Nichil tã firmũ ẽ/cui ñ sit piclz aa
inualido futurz. et leo fortissimo bestia
rũ/q̃nq̃ minorũ aĩiũ q auiũ p abulũ fit;
Scda ho iuẽcõis cã fuit/ocia vitãe.
Vnde sene. ad luciliũ. Ocium sine lit
teris mors est et viui hoĩs sepultura;
Et varro i sentẽcias dicit. q viatõrs

nō eūt vt eāt. Sic vita nō fui cā fit! sed vt aliquid in ea preclarū fiat;

Et ideo hꝫ pn̄s ludi inuētor nō solū eū adinuenit vt regē corrigeret! sed vt ociū et t'sticia causatā ex ocio vitaret. cō sueuerūt em̄ multi p̄ nimia fortuna ha būdātes! se ocio dare. Vn̄ qn̄tiliano! ꝙ ad oē fluēte fortuna lasciuit ociū. ꝛ ideo sepe est necesse vt infacinus ardor mali cupiditatis/vel tristicie erumpat;

x.ᵐ Exᵐ Ex t'i etiā ocio causat' amaritudo aī mi qn̄qꝫ nimia. ꝙ iocūditas spūalis vl' tēpalis extinguit'! et q̄si de spacoris la q̄o mens in seip̄a subuētit'. et q̄a p hoc solaciū huius ludi ocium! et tristicia em tatur. Ideo ꝓpē hec euitādd ludū xer ses vl' philometor adinuenit;

Tercia cā! fuit rēnū subtiliꝫ multi plex adīuēcio. Quia vnusquisqꝫ appetit naturalit' scire! et nouitates audire;

ij.ᵐ Exᵐ Ideo legit' de Athenien̄sibꝫ ꝙ ad hꝫ studebāt! vt sciret/vl' audiret aliq̄d no ui et q̄a visus cōporal' qn̄qꝫ multa co gitare impedit vtilia. Ideo democritū ph̄m legimꝯ oculos sibi eruisse! vt ve getaciores et acuciores cogitaciōes ha beret. Multi em̄ debiles visu corporis/ vel carētes cōporea visiōe in iuēcōibꝫ acuciores fuer̄t et cogitaciōes hērent;

Sicut pz de dydimo / alexādrie ciui tatis epo. qui carēs visu / tāte fuit itel ligēcie / vt discipĺos mereret⁹ brē ggo riū nazazenū / et ieronimū rōne ecclesie cardinalem pſpiterū. Qui cum incepiſ ſent eſſe ſub aliis magnis viris doctori bus aliorū doctores / ſub ſcola didimi alexādrini voluerūt eſſe diſcipuli. xpt̄ cuius intellectus altitudinem / legimus magnū anthomū heremitaz / ipm didi mū epm viſitaſſe / et inter alia v̄ba cō ſolatoria ſibi dixiſſe / ſi dolebat didimo oculorū viſū pdidiſſe : Cui cū rn̄diſſet didimus / Miror ſi nō ē dis me dolē. Rn̄ ſpondiſſe fert⁹ anthomus / Ymo pater. Miror te de hoc dolē pdidiſſe in corpo re / q̄ ɔ̄ue hēs cū beſtiis / cum recoĺ te ſeruare in mente q̄ hēs ɔ̄ue cū angeĺ. Ob hoc ergo huius ſolacii inuentor / morte anxietate preſſus / hac extra cor pus effectus / ſenſibilium et reruz pal pabilium factus obliuioſus / ad mortē ſe contulit. Ludumqz neceſſarium / et in numerabilium racionum plenum inue nit. ac propter multitudinem variarū racionum ſubtilium / et ſimilitudinū / et ingenia bellorum in eo decretantibus famoſus fuit;

xij. C

Secundus Tractatus de Foris Scachorū nobiliū.

Ractatus scđs/ de Formis et officiis Scachorū nobiliū et tenet q̄nq3 capitula. Capitulum p̄mū/ De Fo᷑ regis et de hiis que ad regem pertinent. Scđm de Forma regine et moribꝫ eiꝰ. Terciū/ de Fo᷑ Alphilorū et officiis/ et moribꝫ eorum. Q̄rtū capitulū/ de militibꝫ et officiis/ et moribꝫ eorū. Q̄ntū capitulū; est de Fo᷑ Rochoꝝ ⁊ officiō ⁊ mōibꝫ eorū;

De Forma Regis.

Ex hic Fo᷑m accepit ap̄ncipio/ Nā in solio positus Fuit purpura īdutꝰ/ (que ē vestis r̄gal̄) h̄ns in capite coronā aureā. in dextera sceptrū. in sinistra pilam rotundā;

Sup alios em̄ rex accipit ⁊ optinet dignitatē/ q̄ p̄cedit corona capitis. Nā g̃a ꝓp̄i est regal̄ dignitas. Ad regem em̄ oculi oīm attēdere debēt/ et suis obtpare mādatis. Ideo n̄ sicut alius simplex q̄sq3 p̄mo sup oms rex debet graciis/ et v̄tutibꝫ emitescē/ et pollē. q̄ ostēdit regalis purpura. Sicut em̄ corpus

pulchris decorat' vestibꝫ et ornat'. sic et interior mens vel aīa morlibus ṽtu tibꝫ tāq̄ quibusdā vestibus vest.t' vel habitibꝫ q̄ eū vl' quēcūqꝫ p̄sidentē fa ciūt cōmendabilem amabilē et honore dignū seu cuius elucidāt dignitatē;

Et notādū q̄ int' alias ṽtutes regē ciū. vi. p̄cipue sūt bone vl' ṽtutes q̄ q̄ꝫ libet regentē extollūt. et dignitatē eiꝰ p̄clamant. Primo q̄ sit inter subditos suos familiaritate benignꝰ/ nō supbꝰ/ nec arrogās! sed familiaris cōuersabi lis/ et benignus. vn̄ eccl'e. xxxi. Rectorē te posuerūt. noli extolli esto in illis q̄si vnus ex ip̄is. et p̄pt' h̄ rex in medio situ atur et collocatur! et solus vadens est in periculo obsidionis;

Secūdo debet eē nobilitate p̄ditus nō vilis et rusticus. se in moribꝫ sensua liter se habēdo s̄ dignus/ morigeratꝰ/ et nobilis. Eccl'e. iiii. b̄ta terra. cuiꝰ rex nobilis ē. s. in ṽtutibꝫ et bonis moribꝫ/ Nobilis est ille quē nobilitat sua ṽtus. Ideo rex corona glorie decoronat';

Tercio! rex debet eē libēalitate miri ficus vl' mūificꝰ et magnificus elargi tor n̄ auarus nec expoliator/ vl' raptor subditor. vn̄ dr̄ hester. ii. Rex assuerus in nupciis hester dona largitꝰ est. Iux

magnificēciā pncipalē et sic plus liber
tate ꝛ liberalitate regit q̄ꝫ gladio. vio
lencia ꝛ ptate. vt inferius merē. alexā.
et in matia delibēalitate p totū libellū
declarabit. Equo etiā violenta impia.
.i. q̄ sine v̄tute / ꝛ tytlo iusticie possidē
tur / ꝛ acq̄runt diu stare et durare non
possunt. vt sup̄ in pncipio dictum fuit.
vbi nō. Sed v̄tute ꝛ bonitate subdit si
bi vniuersū ppl'm et gētē totā. In cuius
signū in manu dextera .i. pocōri / ꝛ foci
ori tenet rex sceptrū pietatis et clemē
cie in regēdo bonos et sic introniʒat. et
in manu sinistra tenet gladiū tanq̄ꝫ in
parte debiliori / q̄ est signū eq̄tatis et ri
goris erga rebelles / quē excēere debet
cū benignitate et pace in tota terra. qꝫ
designat per pylam rotundam;
Q̄rto debet eē claritate pspicuus et
prudēs non insipiens incircūspectus et
stolidus vn̄ sap. vi. Multitudo sapiēciū
sanitas ē orbis trarū. et rex sapiēs est
stabilimētū ppl'i. In signū huius insolio
collocat sedens tāq̄ꝫ iudex discretus et
circūspecto. In signū sapie ātiq̄to pħi
reges vocabāt. vn̄ etiā rex illr̄atus et
sine sapiēcia intronisato est sicut aʒino
coronatus vt. ī. dicet in materia de sa
piencia et quātū ad h nōbiliter dicitur

sedere/ nō stare vel iacē qa scd̄m ph̄m
anima sedendo/ vel sedando et quiescen
do fit prudens;

Quinto/ debet eē caritate fecūdus/
māsuetꝰ hylaris/ ꝛ iocūdus. Nō iracū
dꝰs/ turbulētꝰ/ et īuidus. ꝓv̄b.xvi. In
hylaritate vultꝰ regis vita et clemen
cia eius q̄si ym̄ber serotinus. Ideo et pur
pura rubicūda circūdat᷑ et vestit᷑ qꝫ
desig̃t caritatē et dilectiōꝫ q̄ debet hr̄e
ad dm̄ et ꝑplm totū sibi subiectū;

Sexto/ debet eē vtilitate ꝓficuus/ xiii
et fecūdꝰ/ regnū suū et ꝑplꝫ augmē
tādo. Nō infecūdus/ ꝛ sterilis/ ꝑplꝫ suū de
mēdo ꝛ detrimēdio. ꝓv̄.xvi. ꝛ.xiiii. In mlt
titudie ꝑpli dignitas rḡis/ et in paucita
te pleb ignoīa ꝑncipis. Ideo in manu
sinistra pilā rotūdā.s.mūdū tenebit/
cui dn̄abit᷑. In manu etiā pyla desig̃t
vt tocius regni ad ministraciōm/ per
suos vicarios/ et ꝓuisorē cōsider et;

Verū etiam quia ad eū ptinet cohē xiiii ex
cere. q̄s amor nō retinet gladiū rigōis
et iusticie/ et sceptrū mīe tenet. et quia
mia et veritas regē custodiūt et stabi
litur iusticia thronus eiꝰ. Ideo mito m xv
eo debet lucē mia/ ꝛ veritas/ ꝛ cetē vir
tutes p̄dicte/ cū v̄tutes sint connexe cū
pfecte vna hēbit᷑ oīs et cetē hēbūt᷑/

4

et ex hiis v̾tutibus rex redditꝰ cōmēda
bilis/laudabil̾/et amabil̾. vñ de clemē
cia et bñignitate regis dicit Seneca ad
Neronē imꝑatorē Nullū ex oībꝫ clemē
cia magis/ q̄ regem et ꝑncipeȝ decet.
Qui aūt vult amari lāguida ꝛgat māu.
et de hoc etiā dicit Val̾. Os hūanitatis
dulcedo etiā effrenata bābarorū inge
nia/ et crudelis hostiū oclos emollit;
Phylistracus athemēsiū dux/ cū iuue
xiiii. ex. nis quidā amore filie sue v̾ginis esset
accēsus et captassȝ locū et tp̄s/ quo ip
sa v̾go trāsiret cū mr̄e et iuuēn obuiā
essȝ fca. Juuenis v̾ginē osculatꝰ. Matre
vero v̾ginis nimiū cōturbata/ a patre
ip̄ius v̾ginis .s. duce supplicium capita
le requirit de iuuene;
Rn̄dit. si eos q̄ nos amāt interficiꝰ
q̄d hiis faciemꝰ quibꝫ odio sumus. hec
eñ vox de ore ꝑncipis ex humanitatis
radice et clemencie emanauit. In hunc
modum tulit filie iniuriam/ ac multo
laudabilius suam/
Hic idē ꝑnceps amicū hūit arispuȝ
xv. ex. nōie q̄ ꝯ ip̄m intāta ira et in tanta vo
cis et v̾borū ꝓcacitate exarsit vt in ip̄i
us faciē spueret ac ꝑnceps. sic aīm vo
cem et gestū ab ira cohibuit vt ñ pu
tares eū suscepisse vl̾ audiuisse iniurias/

sed laudis hõres. Filios aũt suos! viola
te pr̃is maiestati subuenire cupiẽtes!
a vĩdicta retẽrit. Postea at̃ die arispus
cõsiderãs culpã q̃ inp̃ncipẽ cõmiserat!
se ipm voluntarie pimere voluit. Quod
audiẽs Physistarcus! ad ipm accessit/
dedit qз illi fidẽ! et firmauit iuramẽto/
se in eodẽ p̃stine aicicie g̃du mãsurũ;

Etqз etiã mitis fuit animus pirri re
regis! qui cũ audissз q̃sdã tarentinos in
cõuiuio m̃fta/et innumña ĩfamatõia ver
ba de se dixisse! accersitis eis oibз/ qui icõ
uiuio interfuerũt querẽ cepit. an de se ta
lia inhõrabilia ptulissent? Tũc vnus
ex hiis r̃ndit! Nisi inq̃t vinũ nob defecis
set. h̃ que tibi r̃lata sũt p̃hiis que locu
ti eramus de te ludus fuisset et ioco. Sз
mirũ q̃liã tum vrbana culpe excusacio!
tãqз simplex v̓itatis ofessio irã regis
vertit in risum. et ideo hac clemẽcia et
moderacione assecutus est! vt sobrii ta
rentini regi gracias agerent! et ebrii
bona imprecarentur;

Veritatẽ in cõde et in ore semp attẽ
dat! et falsa labia detestet². Iux̃ illud.
v̓itatẽ meditabit² gutt² meum et labia
mea detestabũt² impiũ. Cũ em̃ rõne of
ficii deo quodãmõ ẽ similis ipe at̃ deo
est ipa v̓itas. Ideo oẽ v̓bũ in eo veruз

sit / vt quod promittit omnino attendat;

Ideo dicit valerius. Quod cum alexander cum suo exercitu ira permotus / iret cum magno impetu ad quandam ciuitatem nomine lassatam diruendam / et euertendam. ciuis autem illius ciuitatis esset anaximanes philosophus qui fuerat magister alexandri audiens regem alexandrum sic venire / ciuitatem exiuit / vt regi preces porrigeret pro salute ciuitatis. quod cum hoc alexander cerneret ne postulare volentem materiam audiendi haberet / philosophum preuenit iuramento dicens. Iuro per deos / quod nichil horum que petieris faciam. Tunc philosophus sapienter attendens regis iuramentum respondit peto o domine vt lassatam ciuitatem natiuitatis mee diruas et dispergas quod peticionem attendens alexander / salutem vrbi concessit. Maluit enim iram et voluntatem quam contra ciuitatem habebat dimittere. quam contra iuramentum venire et ita salus vrbi vnius iuramenti beneficio obtenta est;

Quintilianus dicit. Quod iurare non vbi necesse est graui / viro. i / nobili et famoso parum conuenit. verbum .n. satis simplex in rege vel principe firmius sit quam iuramentum in mercatore;

Debet .n. impietatem detestari. Difficile .n. mihi videtur pium impia morte perire / et crudeles homines crudeli supplicio legius

interemptos. Nã refert horosius q̃ quidam petillus nõie eris et metallorum opifex. credẽs placē phalaridi tyrãno et crudeli. qui aggẽtinos depplabat᷒ et exq̃sitis tormẽtis cruciabat fecit thaurum eneũ magnũ cum latē fecit hostiolũ per qd itromittent᷒ qui morte erãt dãpnandi. vt ita supposito igne cmãentur. Cũq3 introclusi vociferarẽt p̃ pena ñ vidẽt᷒ vox hũana s3 feralis. et ex hoc minꝰ phalarides ad pietatem moueret᷒. Cũ aũt opus factũ munus crudelitati aptũ regi phalaridi pñtasset opo rex laudauit inuẽtorez execrans dixit. In te p̃mũ excipies et pbabꝰ qd tũ crudeli tu crudelior p̃sentasti. Naz ipm artificẽ sua arte pũiuit et inuencõe. vnde in poetria noua dicit᷒. Lex ẽ equa satis referire dolore dolosũ. Incaput vñ fuit egresso hre ĩgressuz. Itẽ ouidius. Nulla enĩ lex est eq̃or q̃ necis artifices ãte perire sua. Ideo necessaria ẽ iusticia in rege. Quid enĩ sine iusticia sunt regna nisi magna latrocinia;

Ideo refert augꝰ. de ciui. dei q̃ erat quidã dyomides nõie. q̃ vna galea mare infestabat capiẽs hoies et exspolia bat. cũq3 multis tpribꝰ sic trãseuntibꝰ fuisset infestus regi alexandro nũciatũ

xix. Ex.

fuit.Quod alexāder intelligēs pari fe
cit duēsas galeas ⁊ dyomidē inseq̄ iussit
captuз sibi viuū pñtari iussit.Cūqз h̄
factū fuissз īt'rogauit alexand dyonidē
dicens.Quare te h̄t mare infestum?
Rn̄dit dicēs dyomides ꝓpt' qd et te orb
terrarū.ſз quia id facō vno nauigio la
tro maris vocor.Quia v̄o tu hoc facis
magna classe.i.mag̃ nauiū multitudine
diceris impator ⁊ si vero fortuna m̄ā
fuesceret fiēm melior.ac ō.Quo tu fortu
natior tanto deterior eris.Tunc inquit
alexāder fortunā tibi mutabo.vt n̄ ad
scribatᵘ fortune malicia tua ſз meritis
et sic factū ē vt qui prius erat pyrata
maris et latro fieret p̄nceps ⁊ iusticie
mirabilis amator;

Cōtinēciā carnis maxime debet h̄re
qd rep̄sentat sola vna regina.q̄ sedet
a sinistris eius.Credibile nāqз ē vt cuз
rex bonis mōibꝫ pollet ⁊ iustis actibus
viret ꝙ filii qui ex eo nascūtᵘ eosdē mo
res seq̄ntᵘ.Degn̄are em̄ a p̄re nō debet
filius ſз cōsiderare vt aquo recepit na
turā imitetᵘ ⁊ mores.Nā cōtra naturā
aliq̄liter facit ⁊ hō quilibз qui relicta
vxore alterā superinducit.Nā in oībꝫ
animalibꝫ ⁊ auibꝫ marie patз vbi mas
culus habet curam de filiis qd vni soli

masculus iūgit' sicut maifestū est in co lumbis passeribꝫ ⁊ auibꝫ similibus in q̄ bus tā masculus q̄ femella ꝯplē nutri unt. Inquibꝫ aūt masculꝰ nō nutrit ꝯplē in illis morēnter masculꝰ ad multas fe mellas accedit vt pꝫ in gallo ⁊ in tau ro ⁊ huiusmodi. Et q̄a hō int̄ cet'a alia maximā debet hr̄e curā de filiis educā dis ⁊ hereditādis ⁊ honorādis ideo cō tra naturā facē videt' q̄ spreta vxore aliam supermducit;

De hac cōtinēcia refert val. max. q̄ cū scipio affricāꝰ (sic vocatꝰ q̄a affri cam deuicit) eēt rōnꝰ gn̄e etatis. xxiiii. annorū ⁊ insuā ptatem redigisset vrbē cartaginis ⁊ inde obsides multos acce pisset inter q̄s cū oblata eēt ei q̄dā vir go exīe pulchritudis adulteqꝫ etatis vt suis posset vti amplexibus iuuenis p̄n ceps ac celebris victor postq̄ sciuit ip sam desponsatā cuidam carthaginensi Indibili noīe nobilissime gētis celebēi me fecit vocari pentes puelle q̄bꝫ vir ginē et spōsam inuiolatā ⁊ intactā rēdi dit. Aurū etiā q̄ ei ꝓpredepcōe puelle portatū fuēat dotis sūme adiecit Qua otinēcia ⁊ mūificēcia dēs Indibilꝰ spō sus v̄gīs aīos oīꝫ nobiliū de sua gēte rō mis applicauit ⁊ h̄ de rege sufficiat;

xvi. ex.

De forma et moribus regine.

Orma regie sic instituta fuit. Nā super soliū collocata est dn̄a q̄dam pulchra cuȝ corona in capite de auro vestita ꝛ clamide circū ornata varietate. A dextris collocat⁹ regina ꝓpt̄ amplexus maritales. vn̄ in canticis dicit⁹ de spōso ꝛ sponsa. Leua eius sub capite meo ꝛ dext̄a illius amplexabit⁹ me. Est aū̄ a dextris regis collocata per gr̄aȝ. qđ regi datū ē per naturā. Nā melius ē reges hr̄e per successiōȝ geniture p̄me q̄ꝫ per electacōm et p̄ncipū volūtatē. Sepe em̄ p̄nceps diuersis de causis intuemētibꝫ distōdes fiunt. ꝛ discedētibꝫ volūtatibꝫ attendentes psonā regis in electiōe nō maioreȝ aut dignīorē eligē. Sȝ vtiliorē ꝓpriis cōmodis affectāt. Qui vo p ordineȝ ꝓgeniture ad dignitatē regalē ascendūt necesse ē eos esse educatos bōitate ꝛ bonis moribꝫ ac iustis actibꝫ quibꝫ rex genitor insort⁹ Et necesse ē p̄ncipes timē mouere discordiā in regno Cū vidēt rege viuēte natū ꝓgenitū regturuȝ.

Reginā vo sapientē castā morigeratā honestis pn̄tibꝫ natā in nutricione filiorū eē solicitatā ē necesse. Sapiēcia

eius apparet nō solū in gestib⁹ verum etiā in v̄bis et maxime qn̄ cōtra cōsue tudinē vel naturā mlierum secreta in corde suo secrete cōseruat cōsens in cor de suo ꝛ in aliis denegat apire. Mlieris enī natura ōniis est secreta male custo dire et celare.

De h̄ dicit Macrobi⁹ libro de somp no scipionis. q̄ puer quidā rōn⁹ papy ri⁹ nōie sel prī iūcto intrauit in senatū sapiētū romanorū vbi q̄dā secretū hi tuȝ ē cōsiliū ꝛ q̄ nō licebat alicui reue lare sub pena capitalis supplicii. Cūq3 papirius domū rediss3 et mr̄ interogas set vn̄ veniret ꝛ quo isset. Rn̄dit puer se interfuisse in cōsilio senatorū cum prē At illa q̄ ꝛ qualia egerūt prēs in sena tu? Cui rn̄dit ille Nō ē licitū dr̄e quia sub pena capitis ne reuelet q̄s p cōsu les est decretū Mlr auidior audiendi se cretū ꝛ silenciuȝ pueri mō p̄cib⁹ modo minis ꝛ terorib⁹ aīm pueri indiuersa in clinare inquantum poterat euerberat. cumque sic penis puero nimis fuisset molesta leuis mēdacii cōsiliuȝ accepit vt penā effugeret ꝛ tn̄ cōsiliū teneret secretū. Actū ē in senatu dicit eē vtruȝ melius sit vt vnus vir duas hēat vxo res. an q̄ vna plurib⁹ nupta sit q̄ dū

illa h audiss3 atq3 filium vt nemi secre
tu3 dicere monuisset. Illa statim in secre
to ad ceteras mronas retulit qd intm
factū ē vt rōne feīe h secretū oms vt
publicū hrent. Postea at die oms ad se
natū cōfluūt orātes vt vna pocius duo
bus fieret nupta q̄ viri due. Senatores
vero q̄ nam eēt ista mulieru3 intēpiēs
cū qrēnt et qd sibi h postulacio vellet
mirabant᷑ et nō vt parue rei prodigiū
pauebāt enī verecūdi sexus illa3 impu
dicā infamia3. Tūc papyrius intrans se
natū dixit se timore matris q̄ sibi mina
bat᷑ mortem hoc mēdaciū inuenisse ut
secretū cōsilii publicari nō poss3. Tunc
senatores mrēm cōmēdauert ingeniū
pueri ac statuerunt vt nullus puer in
posterū cū prībꝫ ad cōsiliū accedere p̄
fueret pt̄ papyriū q3 semp icōsilio vo
luerunt interesse.

Castā et hōestā rginā decet eē ut cui
tm̄ in digitate cōfet᷑ ex gr̄a omibꝫ ho
nestate et castitate viuendi sit forma.
Vnde refert ylbos cōtra youiniamū qd
duellius nobilis romanꝰ q̄ p̄mꝰ rome
nauali bello ētātꝰ tūphauit ac hostes
vicit ylia n3ie v̇ginē duxit in vxorem.
que fuit tāte pudicicie vt illo tp̄e q̄ cō
tinēcia pociꝰ mōstrū erat q̄ viciū inex

emplū caste viue dni fiet h duellius iaz senex et tremens corpore inquodam loco audiuit ab emulis suis exprobari sibi os fetidū. Cūqz domū tristis se cōtulissz ac vxori sue cōqstus fuissz q̄re sibi h non dixeāt vt huic vicio mederet. fecissēz h libēter inqt n̄ putassez oibus hoibz sic es olē. Laudabilis inutroqz nobil et pudica feīna et si ignorauit viciū viri. et si paciēt tulit et qd marito infelicitatez corpis sui non vxoris fastidio sed pus vicio sensit inimici.

Anuia vidua q̄dā cū eam qdam mo neret pꝓpiquos vt alt̄i nuberet allegās ei pulchritudinē et iuuētutē floridā. Jlla rn̄dit nequaq̄ h faciā si enī virum bonū inuenio vt aliū hūi nolo timere ne perdā si maliū qd necesse est post bonū pessimū sustinē sic et castitatē melius seruare ipsa decreui. xxiiij. Ex.

Refert Augꝰ. li. de ci. dei q̄ fuit rome lucrecia nōie dn̄a nobilissima moribus et gn̄e pulchima corpore cū mentis pulchritudine cuius maritꝰ collatinus nōie. Dme sel' cōtigit q̄ filius tarq̄ni supbi sextus nōie ad uidēdū castruz suū collatinū nōie visitauit. Qui cū fuisset ingressꝰ ibē vidit lucreciā int̄ multas nobiles mr̄onas resīdētem. Cumqz xxiiij. Ex.

regis filius aim ƺtisset vt mores mat᷒
ritatem ꝛ gesto lucrecie mēte reuoluēt
ꝑnimia tacto pulchritudie amore ma
lo.s.libidīs capit᷒ ꝛ obseruato tp̄e cum
rex a roma abesset ꝛ collatino lucrecie
maritus in exercitū isti3 sexto p̄fato filius
regis ad castrū p̄dictū collatinū colla
tum vbi lucreciā viderat cū sodalibꝫ fu
is iuit. Ibiq3 cū honorifice fuiss3 recep
tus ꝛ tp̄s quo de nocte hoīnes quiescē
solent aduenist3 patū q3 ess3 filio regis
lcd3 deceēciā. Ille nō vt hospes s3 vt ho
stis cōsideāto loco vbi lucrecia quiesce
bat. Cūq3 oīa tuta sopita q3 fuiss3 incu
biculū lucrecie clam intrauit. Sinistra
manu eius opp̄mens pecto mlieris et
dext'a manu gladiū tenēs dixit. lucrecia
sextus sū tarquim supbi filius ferū in
manu est morieris si emi3is vocē. Illa
ꝑsompno obstupefc̄a tacuit. Tunc ille
mlieris aim nūc ꝓmissis nūc t'roribus
et minis inclinare intit᷒ ad cōsensū. Cū
q3 aim ip̄ius velud lapidē marmoreū
inueniss3 adiecit ꝓsiū m̄ cōsenſis seruu3
meū iugulatū ꝑus nudu3 corpori tuo
nudo ꝛ iugulato in h' tuo cubiculo soci
abo vt fama p orbē discurat lucrecia3
ob adulterii causa3 q̄ cū s̄uo suo cōmi
sit iugulata3 quisq3 nouerit. Tunc illa

timens huius infamiã coacta consensit
Cũq3 regis filio expugnato decore mu
lieris recessisset. Illa postera die ad pa
tres a ad fres suos et ad collatinũ ma
ritũ suũ atq3 ad brutũ nõie ꝓcõsulem
ipsius tarq̃m nepotẽ littas ex suo nõie
destinauit vt statim sine mora ad eam
visis a auditis littis venire ñ tadarẽt.
Cũq3 oms adeẽnt sic ꝓlocuta ẽ filius
regis tarq̃m supbi sextus nudius tcius
domũ n.eã hostis pro hospite intrauit
Tu aũ collatine scias vestigia alieni in
lecto tuo esse. Vmptũ q̃dẽ corpus vio
latuz est aĩmo tñ insons videt a culpa
me absoluo a pena tñ me nõ libẽo. Qui
aũt h̃ fecit etsi in detrimentũ meũ fecit
in suũ tñ erit. si vos viri estis a ne aliq̃
inpudica exẽplo lucrecie viuat. Qui ac
cipe voluerit exẽplũ ex culpa nõ negli
gat exẽplũ ex pena a ideo gladiũ quez
veste oculte hẽbat exemit ac se ꝓpria
mãu ĩnsuẽberauit sic q3 mõtua cecidit.
Tũc bruto a mãco pr̃ a fres a mãito
et oms amici .gladiũ quo se pemit acci
piũt Iurãtq3 sup sangnẽ lucrecie nun
q̃ cessare donec progeniẽ tarq̃m de ro
ma expellãt Ac nõ ꝑmittãt de ꝓgeie
illa aliq̃3 rome regnare inposterũ. Qd
et factũ est ꝑñã corpꝰ lucrecie mortue

romā deferūt in ppło tantā sediciōꝫ fa
ciunt vt tarqnus exulare cogat' apud
arduam .q̄ apud gabios sita est. Sextū
vero cum suis actoreꝫ gladio eodē quo lu
crecia seipām interfecit pemerūt.

xxvi.ᵐ Ex.ᵐ Mores q̊ꝫ debet hr̄e maturos vt in
ea sit oīs timor ꝛ verecūdia Mulier nā
qꝫ perdens verecundiā statim cum ea
perdit pudiciciam.

Vn̄ dicit symacꝰ. Quorū mens in ho
nesta est imbecillis frons ē. et ambo in
ipo q̊ꝫ corporis decore vecūdia plꝰ mi
tet mulierez sup oia verecūdus ac mo
destus aspectꝰ plus reddit amabilem
Que ꝛ si in viro laudat' magis tn̄ elu
cet infemina.

xxvii.ᵐ Ex.ᵐ Refert seneca. Quod artesilla noīe
vir q̄dam tante fuit vecūdie vt amico
suo paupi ꝛ pauptatē simulāti ego q̄
dem nec h̄ cōfitēti clā ꝛ latēter saccłm
cū pecuni a. plumari supposuit ñ ac tep
tans p̄uecūdia aīmi diceret vt accipet
nec alt̄ vt recipet desiderās magis pau
perē muenisse q̄ꝑ accepisse.

Interdū em̄ q̄ iuuat' fallēdus ē vt
h̄eat nec aquo accepit sciat. Res em̄ lo
qūtur nobis catentibus.

xxviii.ᵐ Ex.ᵐ Eligēda est em̄ vxor q̄ sit honestis
parētibꝫ orta vt plurimū em̄ filii earū

mores feminarū sequūt᷑ a q̄b⁹ traxerunt
originē. vñ dicit᷑ q̄ quidā vxorez ducē
volens accepit cōsiliū a q̊dā pħo q̄lez
ducēt. Cui ille rñdit Jllam mr̄imōio du
cas cuiꝰ mr̄ez ⁊ auiā noueris fuisse pu
dicas talem em̄ filiam estimo qualem
matrem cognoui.

Erudire dꝫ filios ⁊ filias in om̄i cō
tinēcia ⁊ ꝟuāe illud ecce filii tibi sūt eru
di illos filie tibi sūt ꝟua corpꝰ illaruz.

Dicit em̄ helynādus. q̄ necessaria ē
p̄ncipi sciā lr̄arū cui legez dñi cottidie
p̄cipit᷑ legē. hinc est q̄ in lr̄is regū ro
manorū inuenisse legit᷑ ad regē frācorū
hortādo eū vt liberos suos liberabilib⁹
disciplinis instrui facēt. adiecit inter ce
tera Rex illr̄atꝰ ē q̄si azinꝰ coronatꝰ.

Octauianꝰ cesar filios suos erudire
fecit natare/ saltāe/ hastiludē sagitare/
et quicq̄d ad miliciā ptinet. Filias q̄ꝫ su
as ꝯsuē. texere. incidē. nere. ⁊ quicq̄d in
lino seta vel lana fit arte d lt ere man
dauit. Cūq̄ꝫ a suis carioribꝰ q̄rētur cur
hoc facēt: Jlle rñdisse fert᷑. Cū hodie
sim dñs orbis nescio vtruꝫ filii mei ad
extremā pauptatē in futurū deueniāt
et ideo si q̄s artes docti fuerint honora
bilē vitā ducē poterūt.

Jn omni castitate ꝟuande sunt filie.

xxbiij ex

Legimus enim sola cōtinencia aliquas fili as vt vgīes igiā dignitatez meruisse.

Nā refert paulus lōgobādorū histo ricus q in foro iulii fuit qdā ducissa rosi milda nōie habēs quatuor filios et du as filias cōtigit q tartanus rex vngaro rū qui et aduari dci sūt obsidēt castrū et ciuitatē sibi vbi ipa erat cū liberis su is. et vidissz de muro ipm regē pulchri mū corpore eius amore capta. oculte ei demandauit. q si vellet eā in vxorē du cere. sibi castrū traderet. Cūqz ille pro misissz ac iuramēto firmassz et apto cas tro vngari huc et illuc discurrerēt et dū mulieres et hoies caperēt filii aufuge rūt. Quorum minimus grimoaldus nōie. postmodum bñuētanus dux. deinde lon gobādorū rex extitit. due filie eius ārep tis carnibus pullorū fetēciū et mortuorū supposuerūt mamillis vt ex carne ma millarū carnes pullorū calefacte feten tem odorē reddēnt et sic intacte relicte qz vginitatē suarent. Cūqz aduari ad eas accederēt et nimiū sentirēt fetorez eis relictis ad semuicem loqbant[z] q fe tide sunt iste lōgobarde. Vna vo earuz postmodū regina francie facta ē altēa allemanie fuit regi nupta. Rex vero p dictus. s. carthanus nōie mrem earū vna

sola nocte sibi in mrimonio copulauit voles sguare pmissum. Postera vo die duodecim vngaris illudendam publice tradidit. tercia vo die pnanu vel pnata lia seu pudeda Fecit palo ligneo vsque ad gula vel collu transFigi Talis libi dinosa vxor inqt que apt cocupiscenci am sua ciuitate sua pdidit talem debet et decens est hre maritu.

De Forma et offitio alpiloru. C.iii.

Equit de Fois et officiis Alphi loru qui sut rgis assessores vel cosiliarii Vbi sciendu q alphi les in ludo pdicti phi muetois huius ludi Fuerut sic Foeti vt patet h in Figura qa admodu iudicu assessoruz in tbunali resides cum libro apto ante oculos. et qa cotingut in regno diuersa mala et diuese cotencoes diuesimode vel lites et diuesis de causis oriri. Ideo ne cesse Fuit et e esse duos iudices vnu co tra vicia et deFactis plurimos castigan dos et dapnados Scdm aut ad distuci endu cas et lites circa possessioes et res tpales et huiusmodi recte et iuste iudi cando et senteciado Horu insup officiu est rgi cosule leges de madato pncipis

cecinit buccina et retinuit pplm ne psequ
rent' Fugientē isrl. volēs pcē mltitudi
ni. Mōtui.n.erāt excis qsi.x.milia hoīz.
Hinc etiā Yoab expugīto abner pn
cipe exercitus saulis cū vris suis dum
Fugientē abner inseq. sic ad eū loqbat'
abner. Nū vsqz aditnicōem tuo mucro
deseuiet? an ignoras. qp piculosa sit ds
spacio? vsqz q n dicis pplo vt omittat
psequi Frēs suos. Quo audito pius mi
les yoab insonuit buccina. et stetit oīs ex
ercitus nec persecuti sunt vltra isrl nec
inire certamen.
Custodes pplariū dnt eē milites. Cū
em ppli mltitudo incastris morāt' mili
tum acies semp inuigilet. Nā ob id legi
ones militū a rōmis de diuēsis naciōib
romā vocate sūt. vt qeti et ppis artib
pplares vacare possent. Nō em pt arti
Fex artificio cōmode intendē et bello va
care sine intesse et ideo milites ppl3 cus
todiāt. ipi vo pplares milicia septi arti
Ficis solicite insistant. Quomodo secur
belli tpe agcola erit. nisi militum assue
uerint vigilācia et diuturna custodia?
Sicut em gra regis sūt milites. sic et mi
litibus necessaria ogant pplares arti
Fices sicut em nemo sibi militat. sic et ar
tificeū nemo sibi laboat. Custodiāt igit'

milites pplm vt pplus pace gaudēs mi
litib9 sūpt9 accumulēt ⁊ inpensas.

liijus texus Legim9.n.q Athis rex geth dauid
militi dixit. Ego custodem capitis mei
ponam te omni tpe.

Zelare etiaz debet p legib9 milites
quia regiā magestatē nō solum armis
decoratā. sed ⁊ legib9 oz esse ornatam
laboorare debēt milites vt iuste leges
diligencius obseruent. Quēadmodū re
fert trogus pōpeius deligurio. quodā
nobili milite. q dictauit qsdam leges ⁊
quia pplo dure vitabant tū etiā qa ius
te erāt actorem earū appollinē delficū
dixit fuisse. Cūqz eas pplus pp earum
duriciē soluē voluisset ⁊ ligurius pplm
in ciuitate iuramēto astrinxisset. q eas
non solueret. donec ofuluissz delphicum
ac reuersus rñsū reportaret ad certam
insulā inexiliū iuit. ibiqz ppetuū exiliuz
egit. vt pdicte leges obsuarent. Cūqz
a ppinqssz morti. ossa sua in mare man
dauit pici. ne si forte post eiuu mortē
ossa ad ciuitatē adiuratā fuissent delata
estimarēt se eē absolutos a iuramēto.

Predictas at leges qa iuste erāt ⁊
vtiles ⁊ vt ogustēt h descripsimo.

Prima lege pplm in obsequiū pnci
pis ⁊ pncipes in obsequiū ppli atqz ad

cōdere totūq; regnū moribꝫ īformare Causas iustas fouere. Secundꝯ allegata sentencias diffinire.

Cōsilia equa ⁊ iusta sine ꝑsonaru; accepcōe postulātibꝫ onōd. ɔtēplaciom intēdē. vt qꝺ alii operant' manu ⁊ ipi mēte ⁊ sua sapiēcia disponāt ⁊ ordinēt vniuersa necessaria regni.

xxx.ᵐ ex.ᵐ Debet em̄ iudex cōstās eē ⁊ firmus vt nō amore pecunie aut liuore iuidie. aut carnis origine corrūpat'. Quantu; ad hꝰ dicit seneca in libro de bn̄fi. ꝙ po tencior erat dyogenes alexādro omnia possidēte plus em̄ erat ꝙ ille noll; ac cipere ꝙ̄ qꝺ iste posset dare.

xxj.ᵐ ex.ᵐ Dicit etiā ꝙ mācū tuliū ꝑp̄li romāi nomie cū obsidēt sannitas.i.bn̄uētanos et illi audissent eū paupem eē rebꝫ tu lerūt ad eū magnū auri pondus. Cūq; in castris inuenissent eū sedētē ad cenā et ligneis vas̄ in cibo vti n̄ aureis cogi tauerūt eum paupem ditem velle fieri dixerūtq;. Ecce ꝙ tibi munus sannite.i. beneuētani deferunt postulantes vt de obsidione discedas. Quibꝫ ille rn̄dit. Nā rate inqd sannitis Marcū tuliū magis velle locupletibꝫ imperare. ꝙ̄ ip̄; locu pletē esse. ⁊ memētote eū nec acie exer citus vinci. nec pecunia cōrūpi. Malum

exitum illud habet q̄ uirtutem meritis effici debet cū a pecunia tēpat⁹.

Refert helynādo q̄ demostenes cū aristodemū auctorē fabularū īterogasset. q̄ntum mercedis vt agēt accepisset. et ille rñdissꝫ auri talētū. at ego ait demostenes plus accepi vt tacēm. Ita iudicuꝫ causidicorū lingua causidica aut est dāpnosa vel dāmfica vt eā sicut dici solꝫ fumibꝫ argenteis uicias. apud aduocatos igit⁹ etiā ipꝫ silēciū venale est si vero sit causidica sic ē salutifera rei causam ꝛ sentētiā diffinens. xxxiii. c.

Vñ refert val. q̄ cum senatꝰ consultus rōnoruꝫ In ipō senatu q̄rēt de duobus. Quorū vnꝰ erat paup. alt̄ ditissimus ſꝫ auarus q̄s eorū eēt aptiōr ad regendū ꝛ iudicādū rem publicam ꝛ admittēdū in hispaniā. Scipio emillarius rñdisse dicit⁹. Neuter m̄ mittendus videtur quia alt̄ nichil habet. alteri nichil satis est. Eq̄ in iudicibꝫ re ꝓbans paupateꝫ et auaritiā. Naꝫ auarꝰ etiā obolo indiget. cū sit pecunie seruus non dñs xxxiiii. c.

Pauptas volūtaria est nimium apta in iudice Ideo legimus q̄ dum romani amauerūt paup tatē habuerunt vbiqꝫ dominiū Legimꝰ etiā multos roānorū maxime ꝓfuisse reipublice et

ita eos paupes i puatis reb9 vt in mor
te de publico sūptu exequias celebrare
necesse fuerit. Filias quoq3 eorum sena
tus tradisse legit' nuptui · Ac postquā
spreta paupeate diuitiis inhyantes bel
la suborta sūt intestimoia & varia c'mi
na pullulaēt · Vñ · augu · Nulluz crimen
abest ex quo rōana pauptas periit num
q̄p maior est animo q̄p vbi aliena se po
fuit & fecit sibi pacē michil timēdo. Fecit
sibi diuitias. michil ocupiscendo

Val' · dicit · Quod locupletē facit nō
multa possidere Sed modica desiderāe

Attēdāt etiam iudices Ne etiā amo
re priuato vl' odio in iuditio moueant'.
Nam amor omis cecus est
Et ido Theophrasti fuit sentētia amā
tium iuditia ceca esse. Vñ q8 qlibet hō
p̄ceteris seip̄m amat · Ideo i iuditio sui
facilio errat. Amor namq3 puato mē
tem excecat vehemētēr

Refert Marco Tulius · li · p̄mo · Ns
godares magno ad allexādrū ait natu
ra mortaliū. hoc noie praua et simistē
dici potest · q̄p i suo qnisq3 negotio he
betior est q̄p in alieno.

Irā in iuditio fugiāt. Tullio dicit q̄p
irato facino etiaz consiliū putat

Et socrates dicit q̄p duo sunt maxie

cõtraria cõsilio ira ꝯ festinatio ꝯ Gual
terio in alexãdro. si lis inciderit te iudi
ce dirige librã. iudiciũ nõ flectet amor
nõ munera palpẽt. Nõ moueãt stabilẽ
persone accepcio mentem.

xxxv^m Ex^m

Refert helymãdꝯ ꝙ cãbises rex p
sarũ adeo seuerꝯ fuit ꝙ q̃zdã iniustum
iudicez q ob odii ꝯ aimi liuorẽ ira pcus
sus emulũ iniuste dãpnauẽat. viuuz ex
coriari fecit. ꝯ sup sedem iudiciariaz cu
te iudicis coopta. Filiũ iudicis sedẽ fecit
vt filius timeret iniuste iudicare. penã
pris ꝯ iudicium horrens. iusticiã tibi li
beralitatem teneret.

Originẽ carnis sue a se trahẽtes eq̃
pũiant vt legem suis paciãtur. ꝙ aliis
pmlgant. Catho dicit patre legem q̃
ipse tuleris.

xxxvi^m Ex^m

Refert val. M. zalẽtus consul cum
filius suus adulterio eẽt dephẽsus ꝯ ppt
hoc vtroqz oculo carere deberet. ac rõna
ciuitas ppt hõrẽ pris. ne h iudiciũ fier
et supplicauit ꝯ sic aliq̃ntsm repugnas
set. ad vltimũ pcibꝯ ppli victus ne lex
a se cõdita violaret suo pus oculo. dein
de filii eruto oculo vtqz visum ꝯ vsum
vidẽdi reliquit.

xxxvii^m Ex^m

Legimꝯ etiã q̃ndã romanũ cõsulez
qui legem condiderat vt morte dãpna

ret⁹. q cū q₃ fero senatū intret ꝛ ipem₃ casu de villa veniēs subito ad senatum vocatus oblitus ferrū deponē. a cōsedē tibus monitus cur oblitus fuiss₃ gladi um deponē Ipsemet quo cinctus erat gladio corā toto senatu exemisse fetur et ꝙ senatus voluit ꝓpa māu se pemit S₃ heu hodie multi iudices illud faciūt qd dixit Anacharius q dixit leges siles aranearū telis. sicut em̄ illa alia maioa et valēciora tn̄ smeūt infirmiora vero vt muscas tenēt ꝛ retinēt Sic leges in firmiores ꝛ ꝑplares ligāt⁹. maiores et potēciores nō cōstringūt. Et ideo ex h̄ nascūt⁹ bella ciuilia ꝛ aīmorū discōdie. sup minores exeent latrocinia. ꝯquirūt coacta iudicia. Nec mirū. quia q̄s dicimo amor vel timor nō retrahit pena ꝓmf gate legis nō punit Necesse ē in oē sce lus ꝛ flagiciū dilabi Cū vo lex in solen cias potenciū ꝑseuerare ꝑ penas exag gerat statim inferiores castigat.

Contēplaciō₃ ꝛ lectōm scripturarū debēt intēdere. Nam ꝛ si fabrorū artifi ces lignorūq₃ cesores multa opera se glentur educē ꝛ agcole se vtiles mūdo predicēt hii tn̄ iudices cōtēplātes pl'a oibus hiis faciūt ꝛ opant⁹. Vnde dicit seneca Crede michi ꝙ michi agere vnr

maiora agunt hūana deuia q₃ simul ste
tant ⁊ ideo artificū bonorū nl'a est qes
nisi raro vel rectio iudicū ipa oposuit.
et ideo dicit agellius in li. noctiu₃ actita
rum de socrate. q̄ stare q̄nq₃ consueue
rat ita cogitabūdus vt p vnā die₃ na
tralem asūmo lucis ortu vsq₃ ad sole₃
alterū oriente in mobilis isdē vestigiis
ore atq₃ oculis ad eundē locu₃ directis
tanq̄ quodā secessu ⁊ mēte. atq₃ omni
facto a corpore delicto ⁊ interrogato
cui attentū se eē dixerat. Mūdanū inq̄t
cogito tocius eni mūdi se incolam et ci
uem arbitrabatur.

xxxviii ex[m]

Refert val'. q̄ carnoades laboriosus
et diuturnus sapiēs. cū ad mēsam sedēt.
et cogitacionib; in tm̄ inhebat vt ma
num ad cibū ponē obliuisceret̄. sed meliis
sa vxor eius q̄ magis vite sotietate. q̄
carnali copula sibi iunxat tp̄rato inter
studia ⁊ medie succurendi officio dext̄
am eius vsib; necessitatis aptabat. Ne
vir nobilis ⁊ sapiēs fame piret. Didi;
ad alexādrū dicit Nos nō sumus incole
huius mūdi. s₃ aduene. nec ita venimus
in orbem terrarū. vt in eo libeat sistere
sed trāsire nichil eni indecorū pene cō
tingūt quippe qui mūda cōscie ꝑgredi
mur. vt expediti ac faciles spaciu₃ ꝓpo

siti decurramus itineris et hec de alphilibus dicta sufficiant.

De forma et officiis militum. C.iiii.

m Ilitem sup equu oibus armis decoratu. impositu equo ad pliium docto et apto. cu vallatibus fortu noueimus habuit em galeam in capite. hasta in manu dext clipeo ptectus fuit in leua ensem et clauam. et gladio cinctus erat et incuius manubreo clipeus appensus fuit in latere sinistro plectas in pectore ocreas ferreas in tibia calcaria in pedibus In maibus ferreas cyrotecas Ubi tu accinguntur balneantur s. cu pmissus militantur vt s. noua vita et honestam ducant et mores In oratoriis pnoctant a deo postulantes eis per gram donari qd deficit eis a natura. Per rege vel pn cipem accinguntur. vt cuius debent ee cus todes coadiutores et protectores. s. sui regni et corporis rei publice ab eo accipiant dig nitatem et sumptus.

Igitur in milite sint hec. Sapiencia. Fi delitas. Liberalitas. Fortitudo. Misericor dia. Custodia ppli. Legu zelus vbi q ar mis corporalibus decoratur et moribus pol leat. Quanto em militaris dignitas alios

excedit reuerēcia et honore tāto magis debet emīnē ṽtutē in testimōiū ṽtutis.

Sapiens enī debet eē nobilis miles et expertus anq̄ enī miles ad cingl'm mi licie veniat.tyronem necesse ē eē vt diu turna expiencia doctus sit aptus ad re gendū.Cū vita bellāciū in manu sit mi litum xp̄t qd ꝛ si belli cura cōmittit' ideo necesse est prudētē eē plus enī op atur in bello ars ꝛ expiencia prudentis militis q̄ fortitudo.Ex inpicia vl' inex piecia ꝛ audacia militis.necesse est enī pplin in capciōs pcipiū ruere cū prin ceps milicie nō prudencia sed audacia sola sup hostē mitit' triūphare Idcirco nemo iuuenes vel tyrones eligit duces eo q̄ nō cōstet esse prudētes.

xxxix^m ex^m Alexāder macedo oriētis ptes pt'n siens Egiptū.Judeā.Asyam.Chaldeā. Indiā.ꝛ vsq3 ad cōfinia bragmanorū veniens prudēcia magis antiq̄ru3 mili tum q̄ tyronū fortitudinē deuicit.

xl^m ex^m Legim9 in rōna historia.qd miles quidā nōie Malechita fuit tāte sapie ꝛ fidei.qui mortuo impatore cōtra child nem nōie frēm suū g̃manum.eo q̄ Af fricam ꝑpo iuri absq3 scitu senatu āpli are vellet bellū mouerit protuenda re publica Ideo melchita prudēs et sciēs

habebat duos filios q̄s gyldo p̄dēs oc
ciderat ⁊ in scōs xp̄i nimia crudelitatē
seuiebat Et malechita sciens. q̄ntuȝ in
reb⁹ desp atissimis. orō hōis p fideȝ xp̄i
virtutem hēat. Capreā insulam adiit.
Inde secū scōs viros ibidem exilio dāp
natos adducēs cū quib⁹ morōnib⁹ cōti
nuauit trib⁹ dieb⁹ ⁊ noctib⁹ añ triduuȝ
quoq; añq̄ͣ hosti cōtiguo fieret creuit
beatū Ambrosiū nocte paulo añ defūc
tum vbi ⁊ qñ victoriā capet dieȝ sibi
iudicauit. Expletis v̄o trib⁹ dieb⁹ ⁊ tri
bus noctib⁹ in orōnib⁹ ⁊ ympnis de uic
toria facto securus cum q̄nq; milib⁹ so
lūmodo. aduersus octo milia pgens di
uino nutu sine bello inde bn̄dictiōm ac
cepit. Quo viso gildoni barbari destite
rūt illico terga v̄tētes. ac giuldo fugā
arripiēs ascensa naui. cū qua in affricā
venit et redit post aliq̄s dies strangu
latus ibidē iteriit. Hii duo rōni milites
germaniq; frēs in affricā ꝓtuenda re
publica missi fuerant.

Huius etiā militaris sapiēcia resplen
duit in glosis militibus. s. yonathe ⁊ sy
mone machabei qui cōtra apollonium
regis demetri ducē pugnātes cū essent
pauci ⁊ apollonio in mltitudine eq̄tuȝ
cōfidēt cōtra ip̄os milites de mãe vsq;

xlii Ex

ad vespam iacula mittētes elabere fecerūt. atq3 sic ip̄is equitib9 fagitatis in eos irruerēt ⁊ ip̄os debellauerūt.

Scdo fideles debēt eē milites p̄ncipibus. militis nomē amittit qui p̄ncipi fidē ſuare nō nouit. Preciosus lapis ⁊ margarita p̄fulgida est fidei firmitati admixta milicia.

xlijm txm

Refert paulo lōgobardorū historicus onulphū nōie militē titinēsē3 vł papyensem dn̄o suo regi nōie pentarith tanta felicitatis signa menstrasse vt se morti pro salute dn̄i sui exposuēit. Nā cum grimoaldus bn̄uētano dux de q̄ in fine capituli de regina. mēcionē3 feci p garibaldū ducē thaurinēsiū p̄mū ꝓditorem corone regie in effecto egodibto longobardorū rege ad regni guberna cula p̄uiolēciam atq3 fraudulēciā ascēdisset fugat9 etiā dicti egodibti frater germanus nōie pētarith vs3 ad vngaros fuiss3. Onulphus miles dictū pētarith regi cōciliari grimoaldo curauit. ut de vngaria nisi ob timorē g̃moaldi nec viuē poterat saltē3 ad pedes regis veniens ⁊ veniam petēs et securā uitam sine dignitate tn̄ ēgali q̄ sibi debebat9 posset decētēr ducē at vbi cū recōcilia cio eēt expleta g̃rimoaldus rex posteris

tp̄ribus nimium liguis maledicis credu
lus ip̄m patarith quē sibi rcōciliauērat
in crastinū occidē disponēsei vina. q̄ eū
inebriare possent ne sue saluti prouidēt
ꝓpinari mandauit. Que res onulphum
militem ip̄ius patarich ñ latuit. Ideo
qꝫ accersito armig̊o suo. onulphus pa
tarich domū intrauit. ac idē armig̊o in
cubiculo ac lecto relicto. ip̄m patarith
cooptū lecti stramie. ser o tāq̄ ꝓprium
armigerū de domo educēs cum iniuriis
ac v̊beribꝯ eū ad domuꝫ ꝓpriā adduxit
regis excubiis añ fores domꝯ patarith
collocatis. ⁊ opinantibꝯ eductū armige
rum onulphi nō dñm. Eadē at nocte cir
ca gallicātū onulphus miles ip̄ꝫ dñm
suū patarich de muro ciuitatis cui domꝯ
hebat fune submisso emisit. Qui accep
tis eq̄s pascualibꝯ fugiēs ad ciuitatem
asteristē puenit. ⁊ de loco illo ad regem
Frācie ꝑperauit. Cūqꝫ facto mane onul
phus ⁊ armig̊ fuissent a rege detenti
examiatiqꝫ fuissent de mō ⁊ de forma
q̄liter patarith dñm suū libēassent. dix
it rex suis cōsiliariis q̄ pena eēnt punie
di. qui sic cōtra regiā volūtateꝫ fecerīt
et cū vnus capitali supplicio ⁊ alius vi
uos excoriandos dicēt. Alius v̊o eculeo
crucis pēdere dignos affirmauit.

Rex r̄ndit p illū qui me nasci fecit. Isti nulla morte sūt digni ꝭ oī honore qui sic fideles dño suo extiterūt et ideo g̃moaldus rex eos multis honoribꝰ et muneribꝰ p̄miauit. Garibaldus v̄o pro ditor ⁊ taurinēsiū dux. p manū armigi egodibti q̄ndā regis. qui sua ꝑditione ipm vita ⁊ regno p̄uauēat in solēpni festo ⁊ eclesia. sancti Iohā. bap. apud taurinū iuste ⁊ misꝫabilit' ~~int'fēs est.~~ interfecit;

Nō aūt solū eos eē decet fideles ad duces ⁊ p̄ncipes. sed ad seip̄os vt fideli iungāt' amicicia inuicē. s. milites ⁊ mu tuo respectu se adiuuent.

Multū em̄ acies militum timet' ab hostibus. cū in eis amicicie ⁊ fidelitatis vinculū inuiolabile opinat'. et hostibꝰ oppomt'. at cōtra cū in acie militū dissi dia orit' raro belli victoria expectatur Milites g̃ se sic amore mutuo foueant vt honorē altius suā putēt victōiā eē et morti milites ꝑalto se exponāt.

xliiij^m ex^m Tales fuerūt illustri milites yoab et abysai. qui contra syros ⁊ amonitas bellantes sibi inuicez fidel' amicicie sub sidia p̄stantes hostes infugā verterūt Vn̄ dixit yoab ad Abisai esto vir fotis et pugnemus ꝑ ꝑplo nr̄o. ⁊ ꝑciuitate dei nr̄i. ⁊ si p̄ualuerunt aduersu me syri

eris m̄ in adiutoriū. si at̄ filii amon pre ualuerint aduersū te auxiliabor tibi sic q3 pugnātes om̄s fugauerūt.

Legimꝰ etiā3 ꝙ amon ⁊ phicias sic vocati fuerūt nobiles milites ac picta gore discipuli hii inter se t'em iurerūt amiciciam vt cū alterū dyonisiꝰ rex si cilie apud siracusam constitutꝰ int'ficer vellet. ⁊ is tp̄s ab eo quo p̄usquā per iret domū ꝓfectus vt ordinaret res su as impetrass3 alter vadē .i. securitatem pro eius reditu tyrāno dare nō dubita uit a ꝓpinq̄nte at̄ p̄fata die nec illo ita cito redeūte vnusquisq3 stulticie temer ariū sponsorē dāpnabat. ac is de amici cōstācia nichil se metuē rn̄debat. Eodē q3 momento v̄o ⁊ hora a dyonisio con stituta qui eam accepat supuenit ⁊ ad miratus eorum animū suppliciu3 remi sit. Eosq3 insup vt ip̄m insocietatē ami cicie ⁊ interciī sodalis gradū recipent rogauit. Ecce vires amicicie mortis cō tēptum ignorare. vite dulcedinem ex tinguere. Crudelitatē mansuescere. Odi um in amorem cōuertere. Penā benefi cio pensare nouerat et mereri. xliiij. ex.

Suetoniꝰ dicit ꝙ Juliꝰ cesar amici cias nō facile admisit. ⁊ constantissime ꝯtinuit. Scipio affricanꝰ dicebat n̄l eē xlv. ex.

difficilius ꝙ amicicias vsq3 ad extremum vite diem pmanē. Interdū enī amicicie dirimunt᷑ amore concupie et cōsideraci one luxurie honoris et supbie vł altius cōmodi cā. vel sic amicicie dirimuntur aliū aut ꝓpt᷑ bonū honorale aut ꝓpter bonū vtile aut ꝓpt᷑ bonum delectabile ꝓpt᷑ hⁱ amicicie aut debilitant᷑ aut tōli ter cōrūpunt᷑. s. ꝓtali bono quo vt᷑q3 sił et semel adipisci nō potest.

Vere amicicie difficile repiūt᷑ ĩ illis qui honore rei publice versant᷑. vbi. n. inuenies q̄ hōrem amici suo anponat.

Liberales milites eē oport. Cū. n. mi les ꝓpa cōmoda respicit subditos sibi tyrones lucri inuidia pmit. Cū vero cō militones corpora ꝓpa piculis eant ex pone ductores vo milites sūptus et lu cra multiplicare cōspiciūt. cicius visis hostib₉ terga vtūt. Fit q3 sepe vt apud eū qui multiplicauit pecūiā3 neglecta victoria sibi cedat auaricie tenacitas in ruinam.

Quāti hodie defecē virib₉ qui copii attenti habūdare cupiere. Preuideat ḡ miles libertatē hr̄e in suis. ne auaricia ductus tenacitatē lucrū putans. hostis cumulus alieno ere diues affectus suum ppłm liberalitate sollicitet vt ꝙ natura

belli respuit sine viribꝫ pecūie attēpte tur sepe em̄ fit vt ꝙ natura negat pe cunia vincat. et ideo sūma vigulācia at tenden dū ne imminēte belli piculo pecu nie fiat exaccio. attende tibi plane tu q̄ nūc dn̄aris sed cui alii dn̄ant' Intra ve bem spoliatꝫ ꝓpis extra ad ꝙ ꝯfugies refugii alienuz. si tu ꝓpis p tuos arden tes audacia spoliāis nūꝙ ex eos extimes ditari absit pNemo em̄ sua relinq̄ns ali ena spans diues fit.

Cōmunia igit' sint iter milites ōmia preter arma lucra vt q̄bꝫ debet eē con munis victoria sit et p̄da. et ideo dauid in li. re. dixit. eq ia erat porcio descendē tis ad p̄lium et remonentis ad sarcinas ꝓpter ꝙ remanēciū volūtas extūc exti tit vt nō solū milicie haberēt p̄ncipēz s; et regni postmodū coronā haberēt

Alexāder macedo in forma simplicis militis pori indoruz regis curiaz visita uit vt pse ip̄m ip̄io statū et miliciā ex ploraret. Cū igit' alexāder a porro re ge honorifice fuisſʒ receptꝫ et q̄siuissʒ de alexādri v̄beribꝫ ac cō suetudinibꝫ n̄ alexādrū porrꝫ putās. sed antigonum alexandri militē eū inuitauit ad mēsaʒ. Alexander v̄o sub antigoni nōie suscep tus post cuiuscūqʒ ferculi delacionem xlvi

vasa aurea argentea dapifera clam et
furtim sibi vt ꝓpa vendicabat. at post
q̄ꝫ sup hiis alexander poro eēt regi p
seruitores dapiferos accusatus post ci
bum alexāder regi assistitꝰ ⁊ q̄sitꝰ sup
hiis fertꝰ rn̄disse oro dn̄e mi rex vt tu
is assistētes fōtes milites lateribꝰ alex
andri cōsuetudines ⁊ munificēciā audi
ant qꝫ cū factū eēt alexāder sic ꝓloq̄tꝰ.
Mi dn̄e rex. audiēs ego maximā famaꝫ
tui maiorem eē alexādro tā in milicia.
q̄ꝫ expēsa at te ego antigonꝰ miles cō
fugi. vt tāq̄ꝫ maiori tibi nō sibi possēm
assistere. verū q̄a lex alexādri ē. vt oīs
miles post cibū vasa aurea argētea in
quibꝰ sibi ad mensam cibaria mīstrātꝰ
ꝓpa sibi vēdicet ⁊ asportꝫ. te n̄ minorē
eo putās eandē cōsuetudineꝫ in tua cu
ria s̄uare decreui. Qd audientes milites
pori eū relinq̄ꝫtes ⁊ alexandrū ducē se
q̄ꝫtes in castra muneribꝰ onerati. vna
cū rege alexandro contra ip̄m porū re
gem indie veniētes ip̄m occiderūt to
tamque indiam alexandri dicioni sub
iugauerūt. memento miles bursa clausa
a nullo tibi offerri victoriā. Muña cre
de m̄ capiunt h̄oīesq̄ꝫ deosq̄ꝫ. placatur
donis iupiter ip̄e datis. mulcēt v̄ba au
res tibi fit rn̄sio mollis. at cū pecunia

fundit[3] belli negocia ppetrant[3].

Fortes milites eē debēt ñ tā fortitu dine corporis q̄ aīmi pl'iq3 fortissimi robore corporis debiles sunt aīo. Mag ni corpore fortes eē possunt raro autē aīosos eē credimꝰ Mediocres vero ma gis animosos et ad bellum aptum exti mamus.

Nō scd3 vegeciū de re militari. li. p̄. ca. iii. vñ eligēdi sūt ꝛ consurgent boni milites. s. qui medio mō se hñt ad appi q̄ciōm ꝛ elōgaciōm asolis calore qui ñ nimis hñdant in sang̃ne nec nimis mo diciū sed quia hii curant perdē nimis. nec formidāt simplicit' pdē sanguine3 sicut q̇ in ext'mis se hñt. Qui at̄ lōge dii tant a solis calore huidissimi sūt ꝛ ha bundant in sang̃ne. Qui v̄o nimis ppe sūt sicci ideo nimis modicū hñt ꝛ timi di sūt. Tū scd3 eūdē veg. v̄ sup̄ cōstat q̄ inomibꝰ locis ꝛ ignaros ꝛ strēnuos nasci ꝛ gēs gentē p̄cedit inbello fortis est qui patit' ꝛ nō deducit[3].

Legimꝰ codrū ducem. tāti fuisse aī mi vt cū eēt athemēsium p̄nceps exer citus. cōtra poliponēses ad bellū pat[illegible] et inter ipas acies lex eēt edita a q̊da3 ydolo vel deo p̄nūciata. vt illi victores existerēt ꝛ fierēt. quorū p̄nceps et dux

xlviii^m ter^m

exercitus cadet. hic codrus hitu suscep
to nō militari in hostes se dedit. vt sic
ab hostibꝫ pcussus ad mortē ppl's suus
seu exercitus victoriā optinet. Maluit
enī mori vt viuent sui. q̄ viue suis sup
atis. dulce ꝛ decorū ē ꝓ pria mori. Ne
mo sine spe magne felicitatis ꝓ pria
se offerre ad mortem cōsueuerit.

Misericordia in milite debet eē ut est
q̄ tā pclarū faciat militē q̄ cū ad vic
toriā venerit viuificare pstratuꝫ cum
possit occidē fere pocius q̄ militis opus
ē aduersarii n̄ victoriā sꝫ cruorē sine.

xlviij^m tex^m Propt̄ q̄ legimꝰ q̄ cū silla rōnorū
dux expertus eēt multas victorias cōtra
rōnos mtemptos hūisset intm̄ vt pri
mo bello apud apuleam. x. milia occidis
set. Qntus catulus palā sille dixisse fer
tur. sille mō esto misericors. cū quibꝫ vic
turi sumus si armatos mbello mpace in
ermes occiderimꝰ Sūmū genꝰ vindce
est ꝛ gl'osū pcere cū possis occidē.

xlviiij^m tex^m Vn̄ val' marius de memoralibꝫ dcis
libro. v. sic inqt Eggiū ē hostē deicē nō
minꝰ tn̄ laudabile infelicis misereri. q̄a
sicut infinitā q̄si gl'am bellica v̄tus ita
l^m tex^m pcipuū ꝛ ifinitū amorē clemēcia met'.
Hinc bonus miles Ioab. dux exercitꝰ
dauid debellato absolone cū suo exercitu

iuſticiam impios inforuit. Scđa omnibꝫ
p cimōiam pſuaſit. eſtimans laborē mi
licie aſſidua frugalitatis cōſuetudīe fa
ciliorē fore. Tercia emi ſingľa nō pecu
nia. ſꝫ cōpenſaciōe digna rerū empciōe
iuſſit. Qrta auri ꝛ argenti viliorꝫ ma
teriā inſtituit. Quīta ad miſtraciōꝫ rei
publice p ordinē diuiſit regibꝫ ptatē.
bellorū ingratibꝫ iudicia ꝛ ānuas ſanc
tiones. ſenatui cuſtodiā conmiſit legꝫ.
Populo eligēdi vľ creādi q̊s vellꝫ ma
giſtratus ptatē pmiſit Sexř fūdos oms
eq̄liter diuiſit. vt eq̄ pr̄imoīa neminem
aliis potēciorē voluit. Septima ouiua
ri oms publice iuſſit. ne cui diuicie ſint
cā luxurie in occulto. Octaua iuueibꝫ nō
amplius niſi vna veſte vti toto āno p
miſit. Nona pueros paupes. n̄ in foro ſꝫ
in ag̃ deduci iuſſit vt p̄mos ānos. nō in
luxuria. aut ī ioco ſꝫ ī ope agēnt. Decima
ſtatuit v̊gines ſine dote nubē. Xi. vt ux
ores eligēnt n̄ pecuīe cā vľ pulchritu
dinis ſolū iuſſit. Xii. maximū hōrem n̄
diuitum. ſꝫ ꝓ g̃du etatis ſenū eē voluit.
Nlťaꝫ at legē ſanxiuit cuiꝰ p̄m ip̄e ſꝫuā
do aliis n̄ fuēit exēplū. Tres etiaꝫ legis
zelatōes fuert illuſtres milites Mathi
as ꝛ filiꝰ eiꝰ vt totꝰ lib̄ machabeorū
nārat ꝛ hꝫ de militibꝫ ſufficiant.

Icarii regis sūt rochi. Quoruȝ forma inferius inscripto ꝛ in figura sic inscribit᷒.

Qm̄ ad modū militis erat sup equū sine armatura equi cū clamide de uario subducta et sub capucio similit̄ variū tenens. hn̄s in manu dext̄ virgā extensam sicut sceptrū hō maturꝰ sapiens ꝛ discretus. Quia ex q̊ rex psonalit̄ in regno suo vbiqȝ p̄sens eē nō potest Ideo necesse fuit vt auctoritas q̄ est in rege sicut infōte deriuet᷒ ad rochos suos vl̄ vicarios vt ꝛ ipi psonalit̄ regnū visitēt ꝛ regiā pōpā omibꝰ subiectis dicōi regie maīfestēt. Et qa v̄o regnuȝ distancia locorū diffunditur ne nouitates in vna pte regni oriāt᷒ alt̄a ignorante necesse fuit duos eē regni baiulos siue vicarios vnū idext̄a alt̄uȝ isimistra.

In hiis dȝ esse Iusticia. Pietas. Humilitas. Paciencia. Volūtaria. Paupertas. Liberalitas.

Iusticia luceat in r̄giis vicariis qa ipsa in talibꝰ ē p̄clara v̄tutū. Int̄dū. n. fit vt ꝓpt̄ neq̄ciā mistrorū. dū supbiendo iusticiā puertūt ꝛ subuertūt sine culpa p̄ncipis ignoranter regna perdantur

Iniustus em̄ miſter.ꝑncipē de iiuſticiā
culpat·qual.n.rex tl'es et miſtri Cum
igit' miſtri ſint impii talis ꝛ ipoꝝ rex
eſſe putat'.at cōtra cū miſtri oiode iuſ
ticiam cuſtodiunt iniuſtus rex ſi fuerit
iuſtus ꝓtinus ab oībꝫ opinat'.Romani
ꝓterea iuſtas eē voluerūt leges vt q̄s
delegabāt ad regimē ſʒuando leges a li
bra iuſticie deuiare nō poſſent fuit em̄
dictū genēale apud antiquos michil ex
pedire ꝙ nō erat iuſtum. liiij Ex

Vn̄ narrat val.Ms cū themiſtides
dr̄et athemēſibꝫ.ꝙ ſciret ſalubimū cōſi
liū.ſ.ꝙ incēderēt claſſem macedoniorū
nec publicare cōſilium voluit·ſʒ peciit
vnū ſapienteʒ.cui tacite expoſuit illud
et fuit datus ei ariſtides.Quo audito cō
ſilio rediit ad concionē dicens themiſti
dis conſiliū vtile eſt mīme tn̄ iuſtū.ani
mo tn̄ reuoluite/at ocio ꝙ equm nō vr̄
nec expedire clamauit·A deo em̄ in re
gis vicariis debet vigē iuſticia.vt pro
ſeruāda re publica ſe eis oioda cura et
illiꝰ vtilitatē vite ꝓpe ꝑponant. liiij Ex

Exemplū hēmus de marco regulo.
de quo ait tul.in li·de offi.q̄ cū cartha
ginēſibꝫ bello nauali certaſſet ac ab eis
ſupatus ductꝰ captiuꝰ fuiſſʒ ab ipſis
carthaginenſibꝫ miſſꝰ eſt romam ſub

iuramēto redeundi ꝓ cōmutaciōe cap
tiuorū. vt videlʒ quos rōm̄ tenebāt car
thaginēsiū captiuos dimitterēt. ⁊ spon
debāt carthaginenses captiuos rōnos
apud se detētos liberos abire. Marcus
ꝙ regl's romā veniēs intrans senatum
postulaciōʒ carthaginēsiū ꝓrauit. at
senatus rn̄dit. Qd inqt sup h tuū ē con
siliuʒ? at marcus regl's. ꝓrego fore vti
le rōmis. ꝙ carthaginēses postulant eo
ꝙ iuuenes et indocti bello aut senectu
te cōfecti qrū vnus ego. Sūt qs cartha
ginēses captiuos de ipis rōmis detinēt
fortes aū ⁊ prudētes ⁊ bonos duces no
ui. qs de carthaginēsibꝫ detinetis. Cūqʒ
detinētur a ꝓpinqs ⁊ amicis redire ma
luit ꝙ fidem hosti datā falsare. non ig
norās ad crudelissimū hostē ⁊ exqsita
supplicia ꝓficisti meliusqʒ iusiurandūʒ
seruare decreuit.

lvm exm Legit ꝙ qdam ex rōmis qui erat in
captiuitate hanibal' iurauit de redditu si
redēpcionis pcīū nō daret ꝓmissūʒ. Cū
qʒ in domū redisseʒ dixit ꝙ se fallaci re
ditu incastra iureiurādo absoluissʒ. Qd
vt innotuit em̄ls eius ⁊ senato consul
tu censuit eū cōprehēdū et custodibus
lvjm exm publicis datis ad hanibalē reducēdū.
Vn̄ refert val'. li. vi. ꝙ sub camillo

duce rõnorũ cũ Fallistos obsidẽt mgr̃ q̃ docebat nobiliũ pueros eos turpi arte decepit. Nãq3 q̃a sciencia videbat᷒ p̃cel lere alios. illos pueros añ vrbẽ exercẽ di grã a muris eos paulatim elõgando extrahẽs. demũ ad castra rõnorũ blan dis s̃moib᷒ p duxit ⁊ ad camillũ pdu cens scelesto facinori scelestiorẽ s̃monẽ adiunxit asserens se Fallistos in manus rõnorũ tradidisse datis pueris quoru3 p̃res in p̃tate vrbẽ habẽt. Que ṽba tũ camillus audiuit ait. Nõ ad sike3 tui nec p̃p̃lm nec ducem scelest᷒ ip̃e cũ scelesti mun̄e venisti. Sũt nobis belli sicut ⁊ pa cis iura iuste ea nõ minus q̃ fortit᷒ ser uare decreuim᷒. arma q̃3 hẽm᷒ nõ ad uersus eam etatem cui ⁊ captis vrbib᷒ p̃cit᷒. s3 aduers᷒ armatos ⁊ ip̃os Fallistos Tu eos. q̃ntũ ẽ inte nouo scelere vicisti ego rõnus arte ṽtute ⁊ armis eos vin cam. Nõ solũ aũt spreuit p̃fidiã mgr̃i s3 censuit vt pueri proditorẽ post tergũ ligatis manib᷒ ad pentes reducerent. Quã iusticiã aĩmi coru3 bñficio magis q̃ armis victi senatu ciuitatis vocato tã ta mutacio ciuiũ aĩmis ẽ iniecta vt qui modo Ferali hodie videbant᷒ pacem pe terent ⁊ portas rõnis apirent.

lviij Ex

Narrat Flocus. qua3 medicus pirri

nocte ad fabciũ venit ꝓmittens se pir
rũ occisurũ veneno.si aliqd ei donaret.
Quē fabcius vinctũ reduci ad pirrum
dñm suuz iussit.sibi qz oia dici.q̄ medi
cus eius in eius caput spopōdeat.Tūc
rex pirrus admiratus dixisse fert᷑ Ille
fabricius ē q̇ difficilius a legalitate sua
q̄ꝑ sol a suo cursu auerti pt̄.si ergo igri
legis diuie tres fuerũt in opibꝫ iusticie
amore ṗrie et cupiditate fame.quales
hodie deberēt eē xp̄iani in opibꝫ diuie
iusticie.sed heu lũbardos vndiqz bella
premũt atqz nō arma sed missilia ac ia
cula feriũt ꝛ ꝓdiciōes dolositates frau
dulēcie cottidie succrescũt.hec stcsqz ꝓ
sternunt nulla lex.nulla fidelitas.nulla
iuramēta.nulla pacta custodiũt.hōies
et vasalli ɔt̄ dños suos insurgũt diuia
naturalia fugientes querũt libtati dña
ri ꝛ vilissimorũ ciues effecti dños nat᷑
ales ꝑdidisse suspirant.

Pietatē eos decet hr̄e q̄ ad oia valz
Est aũt pietas in affectu ꝑ cōpacōm in
effectu ꝑ remissionē ꝑ largicōz ꝛ per
cōdescēsionem.Pietas ē ex bñigne mē
tis dulcedie g̃ta oibꝫ affeccio auxiliat᷑.
lviii ex Refert val.li.ꝑ.qd nobilis sangui
nis.mulierem ptor añ tribunal suuz ca
pitali crime dampñtam in carcē necādaz

tradidit. Is aũt q̄ carceris custodie p̄er
at mĩe motus nõ eam ꝓtin9 strãgula
uit. aditum q̊z dedit filie sꝫ diligẽter ex
cusse neq̃d matri ꝑtare posset futurum
extimãs vt fame ꝑimẽt᷑ pluribꝫ autẽ
transactis diebꝫ secũ ip̄e q̄rens q̃d naz
esset ꝙ tã diu cõseruaret᷑ curiosius obsꝫ
uans. aduẽtit filiã extracto vbere famẽ
mr̄is lactis subsidio releuãtẽ. Que tam
ãmirabil' spectaculi nouitas ad iudices
ꝑlata remissionẽ pene mulieri impetra
uit. Quid em̃ ñ penetrat aut ñ cogit ꝗ
cogitat pietas? Quid em̃ tã inusitatũ
et inauditũ q̃ꝙ mr̄ẽ filie vbibꝫ alitaz?
putaret hꝫ aliq̃s ꝯ rerũ naturã eẽ factũ
nisi ꝑntes diligẽ ꝑ̇ma nature lex eẽt. lixm Exm
Rex apum vt dicit Seneca oĩo sine
aculeo ẽ voluit em̃ natura nec seuũ esse
nec vlcionẽ expetẽ gladiũq; detraxit ꝗ
naturã eius inermẽ reliq̃t exemplũ hꝫ
magnis regibꝫ ingerens vt pudeat ab
exiguis ãĩalibꝫ nõ trahẽ mores. lxm Exm
Refert Val'. li. v. ꝙ Marcꝰ mãcellꝰ
captis ab eo syracusanis cũ eẽt in arce
cõstitutus opulẽtissime vrb̄ ꝗ afflicto
rum infortuniũ concernẽt carmẽ lugu
bre cohibere nõ potuit. lxim Exm
Narrat id Val'. ꝙ cũ cesar Augꝰ. pꝫ
peiũ aspexissꝫ iñctũ pias lacr̄mas dedisse

lxij ex[m]

Refert idē Val. de pietate pōpei er
ga regem ꝯmanie q cōtra pp̄lm rōnū
multa bella gesserat. victū in cōspec
tu suo supplicē iacē diu nō ē passus sed
benignis v̇bis recreatū. dyadema qḋ ab
iecerat capiti reponi iussit ⁊ in pristine
fortūe hitū restituit. Eq3 pulchruz esti
mās ⁊ iudicās ⁊ vincē ⁊ parcere.

lxiij ex[m]

Cōsile dicit idē Val. de q̊dam cōsule
Paulo nōie q cū quēdā captiuum ad se
adduci audiss3 occurit illi ⁊ illū volen
tem ad genua sua ꝓcumbē. de terra eū
leuauit ⁊ ad spē hortat9 ipm ī cōsilio
secū sidere fecit. nec indignū eū honōe
iudicauit dicēs. quia si eg̃giū nos hostē
inimicis nouimus etiam laudabile ⁊ fe
licem miseris.

lxiiij ex[m]

Cesar audita mōte catonis emuli sui
dixit se eius glie inuidē. s. ꝓprie ⁊ illi9. s.
catonis glie nō inuidisse p̄rimonīū eius
liberis suis incolūe reſuasse dr̄. Sic eīn
v̇gilius instruit p̄ncipes pp̄lm regē. li.
vi. et recitat Aug9. li. de ci. dei. li. ix. Tu
regere impio pp̄le rōne memēto. h tibi
erūt artes. pacisq3 imponē mores. par
cere subiectis. ⁊ debellare supbos. ⁊ ali
bi ethnic9 est piger ad penas p̄nceps
ad p̄mia velox. Nichil reddit p̄ncipes
et eorū vicarios int̄ pp̄los magis caros

ſicut aff abilis eorū ⁊ grata cōuerſacio.q̄
ex radice pietatis exorit᷑. lxv^m ex^m

Nā legit᷑ de troiano ꝙ cū eū argue
rēt amici.ꝙ in oībꝫ vltra q̄ꝫ mpatorē
decēt etiā inimicis cōdeſcendēt.Rn̄dit ſe
velle eſſe tale imꝑatorē ꝑuatis qualē
imꝑatorē q̇ſqꝫ ꝑuatus optaret.

De Alexādro rege refert val.qd cū lxvi ex^m
impātate ducēt exercitū militē cōfectū ſe
mo frigore obſtupefactū reſpexit ipſe
vero ſedēs in ſede ſublimi ⁊ a ꝓp nq̄ſſet
ei ſtatim deſcendit ⁊ manibꝫ ſuis ip̄m
in ſede ſua poſuit Jd em̄ ſalutare futu
rum dixit.ꝙ apud pſas ꝑmus fuerit q̄
regiū ſoliū occupaſſet.Quid ergo mirū ſi
ſub eo duce militare anhelant milites.
cui militis incolumitas ꝓprio faſtigio
carior erat.

Humiles eē debēt vicarii regis.Quā
to em̄ maior es huilia te in oībꝫ. lxvii^m ex^m

Refert val.maxio.li.vii.Qd Publi
us valerius rōnus cōſul adeo ſemꝑ ple
bem dilexit.vt ñito publicola cōgnoīa
tus ſit.Jdē edes ſuas in medio foro exn̄
tes dirui fecit.quia nimis excelſe ſuper
ceteras apparebant.Quātocūqꝫ domo
inferior tāto gloria ſupior extitit.adeo
paup mortuus ē.vt nō ſūptu ꝓprio ſe
peliret᷑.Debēt ſic eē huiles vt officiis

cedant atq3 honorē ↄ̄uicēt. hoc em̄ est
lxviii ex regnū nolle regnare cū possis.

Idē val. li. v. dicit. Cū Fabio maxīo a se ꝛ a p̄re auo ꝛ ꝓauo moribꝰ suis se pe cōsulatū gestuȝ aīaduētent cū pplo cōstāter egit q̄tū potuit vt alq̄do va cacionē huius hōris Fabie genti tradēt nō quidē deuirtutibꝰ filii diffidens erat em̄ illustris. Sȝ ne maximū impium in vna familia cōtinuaretꝰ. Quid hac mo deracione valencius q̄ etiā p̄ris affectus
lxix ex qui potissimi hn̄tur supauit.

Idē fabius cū maiores tocius senatꝰ et cōsensu deferretꝰ adimpiū. ꝛ ille se ex cusaret ꝙ p̄senectute nō bn̄ videt instā tibus cūctis ī oppositū ait. Aliū vob q̄ri te ad q̄ȝ hūc honorē trāsferatis. Nā si me eū gerē cogitis vl cogitis nec ego mores vestros nec vos imperium meū
lxx ex ferre poteritis.

Rex quidā fuit subtilis ingenii ꝛ iu dicii. q̄ȝ ferūt sibi traditū dyadema p̄us ꝙ capiti inponēt diu retentū ↄsiderasse ac dixisse. O corona nobilē magis ꝙ fe licē. ꝙ siquis pitus ꝙ mltis sollicitudi nibus periculis atq3 mīsiis sic referta congnoscēt nec humi quidē iacentē tol lere vellet post glām sequi inuidiā me minēis Itaq3 quo clarior eris eo magis

anxium atq3 sollicitū tūc eē oportet.

Legimus a yosepho recitat. qp cum quidā amici tyberii cesaris eū culparēt qp p̄sides puīciarū in suo tp̄e in offici is occupatos ab officiis nō āmouēt fa cerem inqt si rei publice a subiectis po pulis expediret. Memini inqt hominem plenū vlcibus muscis q̄uatū vidisse cui ego conpaciebar accepto flabello mus cas repellēm sic rn̄dit. Cur muscas ple nas meo sangne repell a famelicas ad venire pmittis? Induplū mi cruciatu3 auges. vnde mi subuenire extimas. sic a ego ait Tyberius diu in officio p̄sides p mitto regre q̄s scio ditatos. ne eis āmo tis alii pecunia vatui substituti relicta iusticia aspirēt ad muña sintq3 ppl'is in acciombus grauiores. lxxj^m ex^m

Vespasianus tāte humilitatis extitit vt nerone mortuo a vitellio impii rap tore turpit a rōmis trūcato acclamāti bus legionib vespasianū dignū inpio ipoq3 nolēte a muciano duce eū durissi me rep̄hendēre tandē vir coactus osen sit. laudabilius esse memēto te coactum impiū sume qp vltro te honori offere. lxxij^m ex^m

Hic hūilis ille vicarius Dauid Yoab carume. dū ciuitatē filiorū amon obside ret vidēs qp capiēda eēt ciuitas scripsit lxxiij^m ex^m

dauidi vt veniret ad obsidionem vt tū
capta eēt ciuitas nō sibi ꝫ dauidi ascri
beret victoria.

Paciēcia debet eē in eis et sine im
pēsiōe iniuriarū in ỏbis siue penarū in
corporib⁹ siue in remissione culparū si
ne inmoderacione disciplinarum incor
reccionibus.

lxxiiij ex De paciēcia Alexādri dr̄. ꝙ cū anti
gonus ei dixisset ꝙ ei nō cōpetebat reg
nare maxime si etas ipius cōsideraret
eo ꝙ nō erubescebat incorpore suo reg
num voluptatis ⁊ luxurie eē ⁊ ideo eū
indignū regno dicebat paciēter duraȝ
rñsionē tulit nichilqȝ ꝙ̄ ꝑter se corigē
⁊ bonos ac hōestos mōes assumē dixit.

lxxv ex It de paciēcia Julii cesaris dr̄ cū.n.
caluus eēt ⁊ ꝫ quissime ferret ⁊ capil
los defluētes a ĕuice ad frontē reuocar
et. Milite qdam ei dicēte facilius ē te ce
sar caluū non esse. ꝙ̄ me in rōno inpio ti
mide qcq̄ egisse vel acturuȝ esse. minime
impacienter tulit.

lxxvi ex Cū etiā eiusdē Julii cesaris quidam
eius mr̄nā originē despicēt ⁊ paneficū
eū vocaret ridēdo ꝑtulit dicens. qd me
lius eē extimas an ꝙ ī me nobilitas in
cipiat an ꝙ ī te desinat?

lxxvii ex Cū eidē iulio cesari alis dr̄et O tyrā

ne.paciēt rñdit dicēs.ſi eē m nō dres.

De ſcipione affricano q̄ fuit bellico lxxviij ex
ſiſſimꝰ legitꝰ et narratꝰ q̄ tū quidā ei
dret vilē militem eſſe ſub armis ac eū
parū pugnantē vocaret paciēt rñdit
dicens.Inpatorē me genuit vel pepit
mater nō pugnatorem.

De Veſpaſiano dr̄.q̄ cū q̄dā ei dret lxxix ex
Lupū poſſe mutare pilū nō aīm Ipm
at neutruꝫ mutare poſſe eo q̄ pecunie
eſſet cupidus nec auaricia mutaret vel
minueret ꝓceſſus etatis ſue rñdit.In
hiis oībus riſum debemus nō correctio
nes ⁊ penam criminibꝫ.

De antigone rege narat Sene.q̄ cū lxxx ex
audiſſet q̄ſdam male eſtimare ⁊ obloq̄
de eo ⁊ inter audiētes ⁊ dicētes eſſet ſo
lus pies medius vel cortina ſola Illaꝫ
leuiter cōmouit dicens inpſona alterius
diſcedite hinc ne vos rex audiat.audit
em̄ vos ipſa cortina.

Pacientes eē debēt circa penas illa lxxxj ex
tas.quia refert val.de anaxarco.q̄ cū
tyrānus eū torq̄ri feciſſet ⁊ amputaci
onem lingue eius cōminaretꝰ.

Nō eſt ille inq̄t hꝰ pars corpis mei
tue dn̄acionis.⁊ ideo dentibꝫ eā abſcidit
ac cōmmutā īfaciē tyrāni expuit Mag
ni viri et ſpectabilis eſt michil omninō

obliuisci nisi ipas iniurias. Pacienciam habeant circa corectiões faciendas.

lxxxii.m ex.m Refert val. q archita tarētio q fuit mgr platonis cū vidisset agros suos negligencia villici eē destructos ait suscepisses a me supplicium nisi tibi eēm iratus Maluit em ipm inpunitū dimitte. q pter irā plus iusto grauit punire.

lxxxiii.m ex.m Refert val. de platone. q cū aduersus delictum serui vehemēter exarsisset pseusippo nepoti suo mandauit modū correctionis. deforme sibi extimās si aduersarius suā reprehensionem mereret.

lxxxiiii.m ex.m De h eodē dr q cū seruo suo irascēt. Jussit ei tunicam deponere scapulasq verberib prebere. ipeq eum cedēt. postq at intellexit se irasci manū suspēsam detinebat sicut sustulerat et percuciendus stabat sic Interrogatus at ab aliq q superuenit qd ageret. rñdit exigē penas ab hoie iracūdū me extimans nolo. Tu at seruū istum verberib obiurga qa ego irascor pt qd cedere nolo. Jratus em plus faciā q optet faciā & vt sit seruus in sua ptate qui in sua nō ē qlis sū ego et oblitus serui q pocius castigarem inueni t. s. seipm abstulitq sibiipi ptatē in seruo et ideo ait Sene. Nichil tibi liceat cū irasceris et h ideo. qa cū irasceris

tibi oīa vis licere si vincē iram non po
tes te illa incipiat vincere.

Pauptas volūtaria adeo in āntiquis
fuit pncipibꝫ vt magis fama q̄ pecu
nia diuites esse affectarent.

Narrat val.li.iii.q̄ cū scipio accusa
ret' de pecūia apud senatū cupide diligē
Rñdit. Cū totā affricā ptati vestre
subieceerim nichil ex eo q̄ meū diceret'
preter cognomē retinui fuit em̄ dictus
scipio affricanus. qa affricā deuicit. Nō
me inqt affricā neqꝫ frēm meū affitici
gazzei auaros reddiderūt archaglage
rege q̄ dicebat qa auro tāq̄ fictilibꝫ et
fictilibꝫ tāq̄ auro vtendū est. Longe.n.
melius atqꝫ prestācius moribus fulgē
dum q̄ rebus.

Ferunt em̄ eūde regez in fictilibꝫ va
sis cenasse. Querētibꝫ aūt causam rñdit
Ego sū rex sicilie figilo fui genitore va
tus fortunā qꝫ reveri hēo qa diues re
pente exiui a pgenitore meo et pgeni
trice domo cōsiderās em̄ hūilē ortū su
um fictilibꝫ vtebat' vtēsilibꝫ horū aūt
pauptatis extitit cā quia vtilitatem rei
publice intendebāt et non suā. Et ideo
Augꝰ.ait. Qui prudēter attendūt plo
dolent pauptatē q̄ opulenciā pisse rō
nā. In illa em̄ pauptate morū itegtas

LXXXV ex

seruabat⁹.p hanc.f.opulenciã ñ muros vrbis ꝫ mẽtes hoīz ipius ciuitatis dira neqcia oī hoste peior corrũpit.

Liberales eos eẽ oportz. vt ppl̄z munere alleuient a labore labor em̄ ppl̄i ptat⁹ leuius cũ reſpiciunt rẽtores suos ĩ cogitacione beneficiorũ atqꝫ sua p̄ncia assistendo supportare.

lxxxvi^m ex^m Legim⁹ qd Titus Vespasiani filio adeo liberalis fuit. qꝫ oĩbus aut dabat aut pmittebat ꝛ plus q̃ posset dare rñdit q̃rentib⁹ cãm. Quia neminẽ decꝫ a facie p̄ncipis tristẽ discedẽ ꝛ cũ q̃dam die michil dedissꝫ aut spopõdissꝫ ait suis. O amice hodiernũ diẽ pdidi cũ michil boni fecerim hodie.

lxxxvii^m ex^m Legimus de Julio cesare. qꝫ nũquã militib⁹ suis dixit ite ꝫ venite. dicens qꝫ cum labor cum duce pticipatur vr̄ militibus minor.

lxxxviii^m ex^m Vñ de eodẽ Julio cesare legit⁹ in li. de nugis phorũ qꝫ cũ q̃dã veteranus piclitaret⁹ corã iudicib⁹ appellauit ad cesarem vt se in publico adiuuaret. Cui cesar dedit bonũ aduocatũ at ille ait. O cesar te piclitantẽ in bello asiatico nõ vicariũ q̃siui ꝫ p te ipe pugni detexitqꝫ ibi cicatrices vulnerũ que ibi susceperat erubuitqꝫ cesar ꝛ venit adiudicandum

vebat⁹.n.ñ tm̄ supbꝰ ꝗ ingtꝰ videri.
Vñ idē Juliꝰ cesar ait q̄ nō laborat vt militibꝰ carus sit milites nescit amare ⁊ hꝭ de Foris nobiliū sufficiant.

Tractatꝰ tercius de Formis et officiis scachorū popularium.

Tractatus t̃cius de Fōmis ⁊ officiis ppłariū ⁊ hʒ octo capitula
Capitulū p̄mū de agricultura.
Scd̄m de opariis Fabrorum. Terciū de lanificio. Q̄rtū de m̄catoribꝰ ⁊ cāpsoribus. Q̄ntū de medicis ⁊ pigmentariis. Sextū de tabernariis ⁊ hospicia tenētibus. Septimū de ciuitatis custodibꝰ officialibꝰ ꝯuibus ⁊ pedagiariis. Octauū de prodigis ribaldis et lusoribus ⁊ cursoribus.

De agricola et agricultura.

Opulariū Foꝛs ⁊ officia pstringentes. Incipiemꝰ a p̄mo ppłari in acie posito dextre regis. q̄ʒ añ rochū dextrū poimꝰ. quia ad regis vicariū ptinet p hūc toti regno necessaria ꝓuidē ad uictū ⁊ hunc in nr̄o ope ag̃colam vocamꝰ Fuit em̄ sic

Formatus nã fuit inspē hūana Factus
hōs in manu dext ligonē q̄ tēra Fodit.
Insinistra habuit vgā qua aīalia et ar
mēta dirigunt. Incōrigia vl in cingu
lo habuit Falcē vel sarclm q̄ vinee vel
arbores āputāt et eis supFlua p̄scindū
tur ad hs t'a oīs agcultura reducit.

Cultorē t're p̄mū legio Fuisse Caym
ade p̄mogenitū. Necesse at Fuit hoīnem
t're cultuere insistē vt q̄a t'ra ē mr̄ oīm
quia ex ea omnis Formacionis sumpsi
mus inicium et illam habebimo infine
vite domiciliuz. debuit nobis viuentib
nr̄o labore reddere nutrimentū.

Debet ergo agricola dn̄m congnos
cere legalitatē hr̄e mortem cōtēpnere
idest nō timere labori insistere.

Congnoscere dn̄m eum necessē est
vt aquo bona tempalia recipit quibus
vita sibi donata sustentat ei graciarū
accio Fiat decimas rerum offerat. Elig
atq3 meliora ne velud Caym respuat
aut qui decimam partem grauatur tri
buere omnia ingruēte tempestate aut
hostium guerra sub orta tollant. Nē
pe pro eo quod deo ingratus ē homo
proprieq3 virtuti et suoque consilio
ac industrie temperalia multiplicari
ascribit deo disponente iudicio omnia

tolluntur ingrate dignũ eſt em̃ vt ho
mo q̇ ĩhabũdãte fortũa dñm nõ noue
rat vł ſic ſaltẽ adv̊ſante fortũa iq̇rat. Exm ijm
Legimꝰ dauid regẽ dũ ſibi fortũa
arriſit adulterium et homicidium per
petraſſe fugiente vero Saul aduerſan
teq3 ei fortuna in virtutibus ac diuino
amore manſiſſe. Exm iijm
Legimus populũ iudaicum fameli
cum et ſicientez in deſerto deum imitaſ
ſe precibus in craſtinum aũt ac carmibꝫ
eſtuantem ante vitulum inepte ſaltaſ
ſe luſibus. Quid ergo vacuus dñm cog
nouerat plenus ydola fabricauit.
Legalem oportet eſſe agricolaz vt
cum dominus eius nil ſibi retinuerit Il
le perſonam dñi gerat curet ſollicitus
aliena quã ſua. Nã maiorũ ꝛ nobilium
vita eſt in manibus laborantiũ. ſic em̃
acies ſunt diſpoſite. vt nullus ſibi ſuffi
ciat ſed tunc valeat ſi aliis ꝯmunicet
ſepe enim fit vt agricola cibetur groſ
ſioribus et dño ſuo ſubtiliora reptet. Exm iiijm
Refert Valerius libro ſexto ꝙ anto
nius orator clariſſimus cum accuſaretꝰ
de inceſtu et dum cauſa ventilaretꝰ ac
cuſatores producerent ſeruum eius ter
re ſue cultorem in teſtem inducerent.
Eo ꝙ dum anthonius iſſet adſtuprum

ille portasset lantenā et ex hoc antho nius vehementer confundaretur. ac a pud se sollicitaret[3] pepius nōie agrico la ille vltro hortatus ē eū vt se. s. agri colā iudicib[9] torq̄zdū tradēt affirmās nullū ex eo v̄bū exituz. q̄d cām illius possz offendē Jtaqz plurib[9] v̄beribus laceratus eculeoqz impositus cādentib[9] etiā lamīs vlto omēz vim accusaciōis custodita rei salute sustinuit ꝗ subuer tit omnes aduersarios. purum et fortē gerens spiritum pepionis nomine in clusum.

ex[m] v[m] Fuit quidam penapion nōie. q̄ suū nōie themū habuit. h fuit admirabilis fidei. Nam cum apud penapionem pro scr.ptum occidēdū milites venirēt the mus ipius seruus ne cognosceretur mu tauit cum eo vestē pmutauit etiam cū eo ānulum. seqz incubiculum lectuz qz recepit vt sic eum liberaret. Sz pleri qz hoīz stulti suiles cibos ꝗ suilē vestē fugiūt ꝗ suiles mores ñ fugiūt. Oīs sa piēs liber est. ꝗ oīs stulto seruus omnis etiā aī debilitas ꝗ hūilis fractaqz timi ditas seruitus est.

ex[m] vi[m] Mortem timere non debet. Vñ Vale rius. Ratio vitam diligere mortem nō timere precipit. Ridiculum est currere

ad mortem tedio vite. vir fōtis et sapi
ens non debet euica fugere sed exire.
Vnde claudianus quicq̄d liquidius mū
di conplectitur aer quicq̄d alit tellus
quicq̄d maris equora vertunt Quod
fluuii voluunt q̄ nutere paludes. Cūc
tis tuis pariter cedunt alia regnis. Lu
nari subiecta globo qui septimo auras
ambit a eternis mōtalia seperat astris
sub tua purpurei venient vestigia re
ges deposito luxu turba cum paupere
mixtim Omnia mors equat. Versifica
tor. Flos genus. mores sapiencia. res et
honores. Morte ruunt subita solum
manent merita.

Labori itaq3 insistant. vt vitāt ocia
Laborantem enim agricolam oportet
et fructum colligere. Ita tamen labori
insistant. vt sacris requiescant diebus
Vnde Tullius Luce sacra requiescat
humus. requiescat arator. et graue su
spenso vomere cesset opus. Soluite vi
cla iugis nunc ad presepia ducunt ple
na corroborato virtice stare boues.
Rosq3 abesse procul. iubet discedat ab
aris. Cui tulit hesterna gaudia nocte
venus.

Ad agricolam pertinet alia et ar
menta nutrire et ideo virga dirigat

ducat ad pascua ꝛ reducat. Primo ho
mo pastor fuit Abel. qui iustus fuit et
meliora in sacrificio obtulit sic illum de
cet sequi te non solum arte. sed moribꝰ
et virtute et meměto ꝙ ille nō pt̄ esse
Abel qui Caym maliciā exercet.

Ad agricolā pertinet colere arbōes
inserē. plātare vineas ꝛ āputare h̄ pri
mo fecit Noe. Nam refert Iosephus in
libro de causis rerū naturaliū. qd̄ Noe
primo inuenit vitem siluestrem. i. la
bruscam. que a labore viarum sic ē dic
ta. que tum eēt amara accepit quadru
plex genus sanguinis. s. leonis. agni.
porci ꝛ simie. ꝛ de huius sanguine ad
mixta terra fecit fimum. et ad radicem
cuiuslibet vitis precise posuit. vt ama
ritudine vitis repulsa dulcorata fruc
tum redderet. Cumqꝫ de vino eius bi
bisset inebriatus est ꝛ nudato in taber
naculo. ob h̄ a filio suo Cham miore. s.
dignitate derisus est at cum sobrio fac
tus est congregatis filiis eius. eis natu
ram vini ostēdit dicēs. Ideo se sangui
nem dictorum animalium apposuisse.
vt discerent homines qn̄qꝫ. ꝓpt̄ vinuꝫ
fieri leones per irā ꝛ supbiā. qn̄qꝫ ag
nos sine mēte ꝑ vēcūdiā ꝛ simplicitatē
Qn̄qꝫ porcos ꝑ luxuriam imūdiciaꝫ et

Ex^m viij^m

voracitatem. Nūq3 simeas per presū tam curiositatem et per fatuitatem. Nam ipmea quicq̄d videt fieri totum co natus facere et destruere. sic et mul ti. tum sunt sobrii. cōtenti sūt ꝓpis off ciis. ebrii vero circa officia aliena se oc cupant. et cum seruire se credunt. de ser uire noscuntur. Valerius dicit qd vini vsus olim rōmis feminis. ignotus fuit ne. s. in aliqd dedecus ꝓlaberent᷑.

Ouidius vina parant animos. Faci unt q3 coloribus aptos Cura fugit mlˀ to diluiturq3 mero. Tunc venit risus tunc pauper cornua sumit. Tunc dolor et cure rugaq3 frontis abit Et hoc de agricola et opario et pastore sufficiāt.

De foꝛ̄ et officiis fabroꝝ et huiusmōi.

Abiꝝ sic foꝛtū tenemꝰ. Nā fac tus fuit in foꝛ̄ hūana habēs in manu dext̄ malleū In leua do labrū In cingulo cemētarii trullā. ad hūc reducūt᷑ oēs artifices vt sūt fabri ferarii. Monetāios vlˀ monetas cōponē tes. et quicūq3 illi qui operant᷑ in me tallis quocūq3 mō sit. Lignorūq3 cesor es vlˀ fab̄ lignorū quocūq3 mō sit.

Cemētāii. domos aut turres et muros

edificantes ⁊ oms qui opantur in lapi dibus vl terra vl argilla qcūqꝫ modo in istis opantur. Primi significātur in malleo. Scdi in dolabro qua ligna pla nant. Tercii in trulla. qua cementū in ter lapides conpomit. Qui merito ante militem in dextra regis situati dicun tur qa milites indigēt hre frena cal taria ocellas ⁊ mūiciōes castrorū ⁊ p pūgtorum. que omnia per tales artifi ces explentur. In omnibꝫ hiis debet esse. Fidelitas. Sapiencia. Fortitudo.

Fideles eos ⁊ legales necesse ē. qnta nāqꝫ cōmittūt n solū metalla. vm etiā n. fas ex istis hūana cōpa vt nauigāti bus ⁊ huius pecunia fabris conmittit corpa cementariis. lignorūqꝫ cesoribꝫ vt in eorū edificatis domibus. ⁊ a cau matibꝫ ⁊ frigoribꝫ ptegant. Cū cōpa sub vmbra naualei in piculis securāt ea ppt fideles existāt qbꝫ tot ⁊ tāta cō mittunt. Ecōt dr q fidē pdidit michil vltra potest perdere. Non at ht causaꝫ loquēdi cui redi non pt. Fides ē sanctis simū pectōis bonū nlla necessitate ad fallēdū cogit nllo pmio corrūpit.

Ex.m viij.m Refet val. q fabio recepat capti uos rōnorum ab hambale interposita

miorū pactiōe.Cui cū a senatu ñ pſtar
ent⁹.misso ī vrbē Filio Fūdū q̄ȝ vnicum
possidebat ⁊ p̄ciū ꝑtino hanibali num
auit se em̄ pocius p̄rimōiis q̄ꝑ p̄ria Fide ī
opem esse voluit.Sūma amēcia est in
eosdem Fidem spemqȝ habere quorum
perFidia tociens deceptus sis ⁊ cū For
tuna statcaditqȝ Fides cū inFortunio.

Uiri artifices sūmopere vtiles sunt
mundo.scire em̄ debemus q̄ꝑ ea que in
terris gignūtur ad opus humanū cre
ari omnia.homines aūt hominū causa
generatos Fuisse vt ipsi inter se aliis
alii prodesse possint.Inhoc debemus
naturam ducē sequi ⁊ cōmunes vtili
tates aFFerre in medium.Fundamētuȝ
enim primum iusticie est vt ne cui no
ceatur demum vt cōmuni vtilitati ser
uiatur.Nam tua res agit⁹ paries cum
proxi9 ardet Et neglecta solēt incēdia
sumē vires nichil hꝫ Fortūa maius q̄ꝑ
vt possit neqȝ meli9 at n̄ri quā vt ve
lit seruare.q̄ꝑ plurimos.

Sapiētes eē dn̄t.vt ñ sibi inuideāt
vt nll's d alio suspciōȝ īducat nat⁹aȝ nā
qȝ hois.deo hāc eē uoluit vt duorū cu
pidus ⁊ appetentes.s. religionis et sa
piencie.sed hoies ideo Fallūt⁹ q̄a aut re
ligionē suscipiū omissa sapia aut sapiaȝ

uine religione. Cū alterū sine altero ve
rum eē nō possit. Sapiētes em̄ michil
qd̄ penitē possit volūt ꝓpū ē eorū fa
cere michil inuitū sed splendide cōstan
ter grauit. ⁊ hōeste oīa. ꝫ si nulli inui
deris maior eris. Qui em̄ inuidet est mi
nor. Inuidia siqdē ē aī dolor ex alienis
commodis Nulli ꝫ inuidet vir bonitate
preditus. Inuidus ꝫ loquitur Fertili
or seges est alienis semp in agris. vici
num pecus grādius vber habet.

Suspiciōe careāt ne verificet᷑ in eis
illud qd̄ dicit Seneca ꝫ habet oīs affec
tus vt in qua re insanit in eadeꝫ putat
omnes insanire.

Dyonisius sicilie tyrannus adeo sus
piciosus erat ⁊ meticulosus sciēs se ab
oībꝫ hitu odioqꝫ submotis aīcis in eorū
locū ferocissimos bābaros qbꝫ vite sue
custodiā cōmittēt substituit ⁊ etiā Ton
sorū metu filias suas tondē docuit Qui
bus etiā adultis nō ausus ē ferrū cōmit
tē ꝫ vt cādenciū glādiū ⁊ nucū purga
minibꝫ barbā sibi ⁊ capillū adurerēt ad
hibuit. nec securiorē exhibuit filiabꝫ vt
prēz lectū quoqꝫ ipius in castro existē
ti. lata fossā cinxit. m qꝫ se ligneo ponte
suscepit foremqꝫ cubiculi extrinsecꝰ a
custodibus et; clausa a parte interiori

diligencius obseruabat preter huius suspicionis sue naturam pßm tum vi disset dictum dyonisium sicilie regem sicut circumseptum tum custodibus ei publica voce dixit. Quid tam male fecisti vt sic necesse habeas a tantis militibus ꝛ sic custodiri.

Fortes esse debēt maxime qui nauigacioni insistunt. si em̄ timidi existerēt timorem aliis imperitis et pericula nescientibus incuterent. sicq; fieret vt oībus timētibus desertis animis a labore cessantibus desperarēt. Nauem em̄ procellosa tempestas cicius absorbet tum deficiente gubernatoris animo consilio q; perdito ceteros suo conmissos regimini timor inuoluit sic ergo in eis fortitudo animi que est cōsiderata periculorum susceptio. Timere em̄ gubernatorē n̄ dec; ꝛ si ɔtingāt picl'a ipē tn̄ salutis q̄cūq; cel'is ꝑmittat. Magni em̄ aī ē mag̃ picl'a equo aīo sustinere.

De officio lanificio ꝛ carnificiū ꝛ sceptorū ꝛ oīm qui circa pellē operantur.

Ercium populare; quem ante alphilem dextrum situatu; dicimus et tenemus sic describimus

quia inter hos dequibꝫ hic loquimur sepe lites ⁊ contenciones fiunt. ⁊ oriun tur quas necesse est per alphilem. tan q̃ per iudicē terminari ⁊ per notariuȝ ante ipm̄ sedentē in autenticis scriptis poni h̷ autē sic fortꝰ Naȝ homo ē hn̄s in mā̄u dext̄ fōcipes Insinistra gladiū vel cultellū q̄dā fc̄m ad modū sutōis magnum ⁊ latum Incōrigia vl̄ cigfo suo pugillarē ⁊ pēnariolū ⁊ sup aurē dextrū calamū ad scribēdū. Nōriorū v̄o officiū ē instrumēta p q̄ cōtracta fiūt in autenticis scriptis ponē Judicibꝫ assi stere cōdēpciones recitare que designt pugillaris et in aure positus calamus. Alii hn̄t pānos incidere ⁊ cōnsuere ton dere collocare texere ⁊ barbam radere que oīa repn̄tāt forcipes (quia officiū eorū illis mediātibus fit instrumētis) Cultelꝰ seu gladiꝰ rep̄sentat cerdones coriarios Coriorum confectores pel liparios. Macellarios seu becarios. Aīa liū occisores hii omnes predicti nomi ne lanificis appellantur. Quia aut nota rii aut pelliparii · aut coriarii circa pel lem ipsam operātur aut lanam ipsam et pilos considerant vt faciunt pan nos incidentes consuentes Colorantes texentes barbarii tonsores pannorum

Aut carnes ipsas vt macellarii et animalium occisores.

Ad hos ptinet artes quibꝰ sūt dediti diligēter ⁊ fideliter exercē In hiis p̄cipue debꝫ eē socialꝭ amicicia hōestatis cōtinencia ⁊ v̄borū veritas.

Notarii rei publice multum vtiles caueant ne sibi aꝓpent que ciuitatis sūt hii em̄ si boni sūt optimi sūt si mali rei publice pessimi sunt Cū em̄ p eos cāe ac q̄stiones sub iudice assessore scribātꝰ multa in eis si v̄itas ⁊ legalitas fuerit ac magna cōitati ciuium vtilitas emergit. Caueant ergo ip̄i conscíam ne formam cōtractus viciēt quia illi ad emēdā tenēdā. cui suo dolo isc̄pto mēti sūt.

Statuta ciuitatū cū ↄtinue plegāt atq3 sciant cōsiderēt si contra deū ⁊ iura ea eē cōfecta nouerunt ꝓpsm ac rectores alliciāt ad mutādū Juris em̄ nō habet vinculū qd cōtra fidem ⁊ bonos mores sanxitū est ꝫ heu hodie. qui psa de re publica nouerūt bona agere pretermisso dei timore infirmiōes ⁊ isciōs seducunt ad coniuraciones et inepta collegia attrahent et vinētes in vnum sediciones inciuitate pocius quam cordis federa nectunt. Nullum hodie lumbardis tantum est nociuum collegium

ꝙ cũ nõtiorũ in quibꝫ inuenit᷑ discõdia voluntatũ vt igit᷑ pace ciuitas gaude at ad cõcordiã ⁊ amiciciã se hortent᷑. dequa dicit Tulliꝰ. Qꝫ amicicia ē volũ tas erga aliq̃ꝫ bonarũ illius cã q̃ꝫ dili git cũ pari volũtate q̃ oĩbꝫ rebꝫ ꝑponē da ē michil em̃ est tã nature aptũ tãqꝫ cõueniẽs ad res ꝓsperas vl̃ aduersas ꝙ amicicia cuiꝰ vis q̃nta sit ex h̃ pt̃ in telligi ꝙ ex infinita gñis hũani societa te ꝙ cõciliauit ip̃a natura ita cõtracta res ē ⁊ adducta in augustaꝫ vt omnis amor int̃ duos vl̃ int̃ paucos cõciliet᷑. Quid em̃ dulciꝰ ē ꝙ habere amicũ. cũ quo audeas loq̃ sicut tecũ. Verũtamẽ h̃ amicicia q̃nqꝫ fũdat᷑ sup bonũ delecta bile ⁊ h̃ ē amicicia iuuẽtutis vbi reg̃t calor q̇ ē delectacionis ꝑncipiũ. Q̃nqꝫ fundat᷑ sup bonũ honestũ ⁊ h̃ ē amici cia v̇tuosi. Vt dicit Tulliꝰ vñ dicit ami cis ⁊ nõ t̃buere ꝙ recte possis ⁊ tribu ere ꝙ nõ sit eqũ cõtra officiũ ē. honões et voluptates ⁊ cetẽa huiusmodi gñis que vñr esse vtilia nũq̃ꝫ amicicie añpo nẽda sũt at neqꝫ ɔt̃ rem publicã neqꝫ cõtra iusiurandũ ac fidem amici cã vir bonus faciet.

Sup oĩa facienda sũt q̃ amici volũt nõ amicicie t̃s ſꝫ cõiuraciones. putãde

sũt cũ illud ꝙ vtile videtꝫ ĩ amicicia cũ
eo ꝙ honestũ ē cōpetꝫ iaciat vtilitatis
spēs valeat honestas.

Hec igitꝫ lex ĩ amicicia seruetꝫ vt ne
qꝫ rogemꝰ res tꝫpes neqꝫ rogati facia
mus. Turpis ē excusacō cū mĩme accipi
enda. Si qs ɔt̃ rēpublicā ꝓptē aĩcũ se
fecisse fateatꝫ. Exm xm

Refēt valꝰ ꝙ cũ q̇dā rufillꝰ nōie cu
idā amico suo ĩiuste rogāti resistēt ĩsqꝫ
cũ ĩdignacione dixissꝫ. Quid ğ m̃ opus
est aĩcicia tua si ꝙ rogo ñ facis r̃ndit
ymmo quid m̃ tua. Si ꝓpt̃ te aliquid
inhoneste fcturꝰ sim.

Qñ qꝫ fũdatꝫ sup bonũ utile q̄ tā diu
durat ꝙ̃ diu durat utilitas.

Vñ uarro ĩsētenciis dicit ꝙ amici
diuitũ sũt palee circa ḡna. vis amicũ
expiri calamitosus esto. Exm xim

Dicit senecca ꝺ q̇bꝰdā qui neronē ĩpa
torem sequebantꝫ. Mel mq̇t musce secũ
tur. cadauēa lupi predā sequitꝫ ista tur
ba non hominem. Exm xijm

Tullius. refert ꝙ Tarq̄nius superbꝰ
q̄ꝫ nepos ex sorore brutꝰ nōie de rō ex
pulit vt visum est sup̃ dum exularet
dixit Nũc p̄mũ itellexisse se q̇t fidos ha
buisset amicos. q̊s mfidos cũ iā neutris
gr̃aꝫ referre possꝫ. Qui vtilitatis causa

assumptus est tam diu placebit quam diu vtilis erit et michi amici fugiunt. vnde probantur. Negociatio ē ista siue mercancia quedam nō amicicia que ad conmodum accedit. Ouidius vulgus amicicias vtilitate probat. Vix duo tres ve michi de tot superestis amici. Cetera fortune non mea turba fuit. donec eris felix multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubilia solus eris.

Amiciciā ergo si ad fructum nostrū referimus et ad illius quem diligimus non est amicicia sed mercatura quedaꝫ vtilitatum suarum. Prata etiā arua et pecudes hoc modo amantꝰ quod ex eis fructus capiuntur hominum aūt caritas gratuita est sincere fidei. Amici ꝑcipue in aduersis rebus congnoscuntur in quibus quicquid prestatur totum a constanti beniuolencia proficiscitur. Felicitatis autē cultus maiori ex parte adulacioni ꝙ cōmunitati arrogatꝰ.

Exm xiiij Refert petrus Alphonsus. qd fuit Arabs philosophus habens vincuū filium quē interrogauit quot amicos acquisierat. Quo respondente multos ait pater. ego iam senex. non acquisiui nisi vnum et addidit. Non sit tibi parū vnū habere amicū nec multuꝫ hr̄e multos.

Expedit em̄ aliquos ꝓbatos amare et non amatos probare ꝗ ideo filio man dauit vt occiso porco ac in sacco posito fingēt se hominez occidisse ac singulis amicis suis occulte ferret sepeliendũ. Q̄d cum filius mandatū patris expleſ ſet ac per ordinē omnes amicos requi ſisset om̄s quia male q̄nymo iniuriose rn̄dissent ꝙ talē rē sicq; ꝑiculosaz eis maīfestasſz redijt ad patrem nullos q; amicos habere necessitate vrgēte pro bauit at pr̄ admonuit filium ut ex sua parte requireret vnum solum quem dixerat ac gloriabatur amicum se ha bere probatum.quo facto ille omnes de propria domo emisit silencioq; fac to secreteq; cum omnia nocturno tem pore tuta essent sopitiq; omnes in humo fossam profundam fecisset por cum non hominem pro homine tamē sepeliēdū suscepit q̄; depositū detegēs percū domi retinuit.q̄; mōtuū suscepat tum ulādū sicq; filius patris vincuz ex tunc probauit verum amicū esse suos q; magis fortune prospere ꝙ ad ver se probauit amicos.

Refēt idē petro alphōsus ꝙ duo e rāt m̄catōes vnus baldachenꝰ ꝗ alter egypcio q̄ tanta amicicia fūcti erāt vt

Ex xiiij

cũ baldathenus eẽt cũ egypto ⁊ egyp
cius vellet traducere desponsatam sibi
vxorem pro qua baldathenus nimio
captus erat amore in tm̃ vt pro ea lã
gueret finalit̃ a medicis amoris ardor
apit⁹. Qd attẽdẽs egypcis vxorẽ sibi
debitã cũ dotis sũma tdidit baldachẽo
volẽs añ vxõis carẽ amõe q̃ aĩci pñcia
Cũ at̃ baldacheno cũ assumpta sibi vx
ore ad pp̃a remeasset ditatusq3 diuiciis
nimiũ eẽt accidit egypciũ ad extremã
pauptatẽ deuẽisse. Cũq3 mẽdicando p
mũdũ venisset baldach eadẽq3 nocte q̊
applicuit eo dõmiẽte iq̊dã tẽplo occisꝰ
fuit hõ iux̃ tẽpli illiꝰ fões. Cũq3 egyp
ciꝰ mẽdicꝰ fẽo mãe tẽpliũ eg̃dẽt⁹ tãq̃
hoicida capit⁹ atq3 ad qõnẽ posito ho
micidiũ se fecisse spõte fatet⁹ magis eli
gẽs suspẽdio mori q̃ vitã ducẽ mortis
fcm ẽ at̃. vt hora q̃ ꝯt̃ eũ fẽri snia debe
bat aĩcus baldacheno supuẽit ⁊ egyp
ciũ amicũ occidẽdũ subtiliꝰ attẽdẽs re
cognouit statiq3 in mediũ añ iudicẽ p
siliẽns se reũ hõicidii dignumq3 morte
protestatus egypcium velud insontez
absoluere conabatur . at vero tercius
qui et ipse in rei veritate homicidium
perpetrauerat considerans innocenci
am durum et diuini iudicii iraz timens

se presentauit in medio et facinus ipe per ordinem fatetur. at iudex attendēs et duorum amicoruз cōstanciam et rei emendam penam remisit. Factūqз est vt egyptius. qui vxorem amore amici sponsatam sibi reliquerat amico ducē dam sororem inueniret omnium bonorum temporalium baldachei dimidium possideret atqз suspendii tormentū effugeret.

Omni honestati et continēcie studeant. Cū eni predicti artiste. requirētibꝫ eorum artificiis necesse habeant sepius cum feminis conuersari. Idem decet eos honestos et castos ne feminas solicitēt. Ymo ab eis oculis ac nutibus solicitari refugiant.

Terculianus. Refert democritum philosophum excecasse se ipsum eo ꝙ mulieres aspicere sine concupiā nō valebat. Exᵐ xvᵐ

Refert Valerius. ꝙ quidam excellentis pulchritudinis adolescens nomine spurma licet esset castissimus quia sua pulchritudine plurimarum feminarum sollicitabat oculos ex hoc iuris earum et parentibus se suspectum sentiret. Oris decorem vulneribꝫ confodit Exᵐ xvjᵐ

Faciemq3 totam lanceolis ferroq3 ara
uit·deformitatem faciei sanctitatis sue
fidem magisq3 pulchritudinem incita
mentum aliene libidinis eē maluit.

Ex^m xvij^m Legimus sanctimonialem virginez.
eo q̄ oculorum pulchritudine regem
quendam sollicitauerat sibi oculos eru
isse regiq3 sollicitato misisse pro mu
nere.

Ex^m xviij^m Platonem philosophum ditissimu3
legimus patriam et patrimonium reli
quisse et athademiam elegisse villam
ab vrbe procul non solum desertam·s3
et pestilentem vt cura et assiduitate
morborum libidinis impetus frangēt
vnde et plres eius discipuli sibi ip̄is ocu
los effoderunt.

Ex^m ix^m Refert helpmādus q̄ demostenes
stomachum laudis nomine nobilissime
meretricis iocando subpalpitans etia3
queritans hoc quantum? Cum illa di
ceret Mille denariis respōdit·Egre pe
nitēm tanti non emo·Ouidius·Quid iu
uat exiguum est plus est q̄ ledit amā
tes.Est virtus placidis abstinuisse bo
nis.Augustinus de ciuitate dei dixit q̄
egregii romani nominis Marcus.Tul
lius.qui syracusam vrbē honoratissimā

cepit Fertur eum prius Fleuisse .i. vitu
ram et ante eius sanguinem suas illi la
crimas effudisse Gessit autem et curas
pudicicie etiam inhoneste seruande nã
priusquã oppidum iussisset inuadi con
stituit edicto nequis corpus librum vi
olaret.

Veritatem attendant. qua intencio
et sermo et actus hominis inuicem in
bono concordant .nec in nullo inter se
dissenssiant. vnde verissime dicitur quod
verita nõ habet angulos. Ipa eni est
virtus q̃ q̇s omĩ tu more vel fraude se
posita cũ quadã spẽs libertate qd rec
te sencit effatur.

Val'. maxĩo. dicit quod tyranni sicilie
dyonisi. cũ oẽs syracusaꝫ interitũ opta
rẽt q̄dã vltime senectutis feĩa sola cot
tidie matutino tẽpore. deũ orabat vt
in columis ac sibi supstes esset predic
tus. dyonisius qd audiens dyonisio ad
miratus causam interrogauit at illa
puellam quit cum essem et graue tyr
annum haberem eo carere cupiebam
successit peior et illo etiam cum carere
cuperem tercium de importuniorem ce
teris habere cepimus timens ergo de
teriorem tibi succedere caput meum

pro tua salute deuoueo Tunc facetam veritatis audaciā Dyonisius pūire eru buit ꝛ hec de lanificio dicta sufficiāt.

Capitulum.iiii.De For̃ mercatorum pannorum telarum et campsoribus.

A Iste regem popularem q̃rtum situatum nouerimus.Nā in hu mana specie fuit formatus sic habēs in manu dextera libram cū pon dere.In sinistra hūit fustē siue brachi um mensurale In cingulo habuit bur sam cum pecunia paratam ad respon dendum poscentibus In isto represen tant² mercatores pannorum telarum. et quarūcūq; rerū et hoc in brachio mēsurali.Cāpsores pecūiarū cōmuta tores ꝛ hꝫ in libra vł pōdē.Depositorū receptōes ꝛ pecūiarū ꝛ hꝫ in bursa hii oēs dnt auariciā fugē debita cauere ꝓ missa dnt attēdere ꝛ seruare.In itegrū debēt omissa deposita rſtituē.an̄ regeꝫ cōgrue situat².q̄a thesauris regis dnt preesse et pro rege militibus instipen diis respōdere.Caueant igit² auariciam que ē ydolorū seruitus de q̄ dicit Tulli us Auaricia ē cupiditas acq̄rēdi vł re tinēdi vł vlŧ necessitatē immoderatus

amor habēdi hoc em̄ vicio nullū deteri
us est maxime in p̄ncipibus ꝛ rē publi
cam gubernātibꝫ.hꝫ em̄ oēm hoiem ad
qduis malū inpellit ꝛ maxie in senibꝫ
regnat Quo aūt hꝫ cōtingat nō itelligo
qd em̄ absurdius eē pt. q̄ꝑ q̄ minꝰ restat
vie plus viaticuꝫ querē. Ex ꝓuerbiis
sapientū auarus nisi cum morit² michil
racione facit. cui michil optas mali nisi
vt viuat diu. Nulli auarus bonus ē sibi
malus paupi pessimus negādi causa.

Refert Sene. ꝙ ab Antigono cinicꝰ ex.m xxi.m
peciit talentum. rn̄dit Antigonus plus
esse quam cinicus petere deberet. Cō
pulsus peciit denarium respondit mīꝰ
esse. quam regeꝫ deceret dare. In dena
rio regem in talento cinicum respexit.
cum posset denarium tamquam cinico.
et talentum tamq̄ꝑ rex dare.

Michil tam exiguum est. qd n ōho
neste regis humanitas tribuat. Auari
cia cupiditatis pars. genus est omniuꝫ
libidinum.

Refert Yosephus. libro decimo oc ex.m xxij.m
tauo. antiquitatum. ꝙ fuit roma Pau
lina nomine maiorum dignitate pre
clara studio castitatis intenta honesta
tis opinione ꝑspicua opū magnitudie

locuplex. et vultu decora ea etate qua mulieres de pudicicia gloriantur hec nupta erat feturino nomine genere opibus. ceterisq; cultu cōsimuli huius aūt amore tenebatur miles quidam emericus nomine mundus. qui eam muneribus et pmissis sollicitās. mulieris marmoreum pectus nequiuit inflecté. maluit enim illis muneribus carere. quam auaricia ducta et cupiditate carnis pudiciciam amittere.

Ex~ xxiij~ Legimus q fuit mulier quidam solitariam vitam ducēs que cōgregata magna auri qntitate. domi fossa facta humo abscandit sed post mortem eius cum hoc ad episcopi noticiam deuenisset. de mandato eius. aurum in eius sepulchrum est proiectum. at postquā hoc aurum sepultum fuit tribus dieb9 se miseram proclamare audit9 se maximo dicens consumi incendio. Cum autē multis diebus vicinos multipliciter molestasset. de episcopi mandato ad eam extumulandam venitur apertoq; tumulo aurum colatum in ipsius os igne sulphureo reperitur vt verū sit illud aurum sitisti aurum bibe. Corpus autē eius fetidum acceptum est. in cloacam q; proiectum fuit. Seneca

in declamacionib9. Mulierum viciorum
Fundamentum est auaricia.

Valerius maximus. Auaricia latenci
um indagatrix lucrorum manifeste p̄
de vorago auidissima. neq3 habēdi fr
uctu felix est et querendi cupiditate
miserrima.

Hec aūt oīa septemilus nōie posse Ex^m xxiiij^m
dit. Qui cū eēt familiaris cuiusdā hoīs
nōie Crathus et tm̄ exarsit auaricia ut
ad ipōsitionē auri. qd sibi quidā Spamo
sus nōie promisit nō est veritꝰ capud
Crathi aīci sui abscidere ac per vrbe3
palo fixo ferre. Insuper etiam conca
uatam parte3 capitis. vt ponderosius
esset liquato plumbo impleuit vt pon
derosius aurum sibi ꝓmissu3 accipet
odiosa hec septemli auaricia. sed tho
lomei regis egypciorū risu ꝓseq3da.

Nam cū Antho. imperator cū mag
nas opes habere cōspiceret et corripu
isset eum ipē vero ꝓpter diuicias suas
se periturum videret omnia bona na
ui imposita in altū ꝓcessiss3. vt naui p
forata sua piret arbitrio anthonis ho
stis suo p̄da careret s3 p̄dc̄s antho. eū cū
bonis suis nō sinuit periclitari. sed futu
rum necis sue periclum precauit et ip
sum cū p̄da domū reuexit h ꝓcul dubio

non diuicias possedit. sed a diuiciis pos
sessus est. Titulo quidã exteriori et cor
pore possessor erat animo vero pecuĩe
miserabile mancipium Ex prouerbiis.
pecunie oportet imperare non seruire
Pecuĩa si vti scias ancilla est. si nescias
dña. pecuĩa nõ faciat auarũ. sꝫ irritat.

Salustius auaricia fidem probita
tem ceterasqꝫ bonas virtutes et artes
subuertit et pro hiis supbiam et crude
litatem deum negligere. omnia vena
lia habere docuit.

Caueant omnino nimia contrahere
debita Ambrosius de thobia. Pauper
tas nõ hꝫ crimen sꝫ debẽ verecũdũ est.
nõ reddẽ verecũdius. Diues es. Paup es
nõ sũas mutuũ si diues es nisi am pacie
ris petẽti necessitatẽ si pauper cogita
reddẽdi difficultatem. Ex puerbiis sapi
entũ. Fraus ẽ accipe qꝫ nõ possis reddẽ
Seneca. pmo docendi sunt qui libenter
accipiunt libenter reddere et eos quibꝫ
obligati sunt re animoqꝫ si tantum eq̃
sed etiam vincere. Itaqꝫ si beneficia g̃
tis collata reddenda sunt multo forci
us mutua. sed quia multi ingrati amici
quidem videntꝫ eẽ impetendo sed inimi
ci fiũt i reddẽdo Ideo demas phs dix
it amicu me roganti pecuniam mutuo

ipsum et pecuniam perdo.

Fuit apud ianuam mercator quidã et campsor. Obertus ganorus nomine astensis nacione. hic tãte legalitatis extitit vt cũ quidam quingentos aureos apud eum se deposuisse mendaciter assserẽt illeq; minime super hoc mercatu lari scriptũ aliq̃d reperiret. nullosq; mẽdosus depositor testes inducẽt et mẽcator fidelissimus dicẽt se depositũ minime recepisse et ille clamans vociferare vellet. Obertus predictus mẽcator statim eum vocauit dicẽs. Tace fili. accipe qñgentos aureos q̃s te penes me deposuisse affirmas statimq; sibi pecuniam nñauit. Maluit enĩ iniuste pecuniã pdere q̃ bone fame sui nõis aliq̃d detrahere Cumq; ille abisset et pecuniam indapnum aĩme perceptam lucri exposuissẽ diuersis. accidit vt ex eis libras q̃dragĩnta milia lucraret. Qui cum morti appinquassẽ liberisq; careret suum in omĩbus Obertum fidelissimũ mercatorem heredẽ instituit asserens se ex quingentis aureis quos fraudulenter recceperat tot et tantas coaceruas se diuicias sicq; factum est. vt disponente dei iudicio. qui prius suscepte pecunie fuerat latro mercatoris fidelis fieret

Ex^m xxv^m

procurator sed ecõtra multi sunt mer catores nomine quidem in seruãdis de positis fideles sed cum optunitas dede rit deposita sibi conmissa negare non erubescunt. Vnde legimus mercatorem q̃zdam in s̃uãdis depositis fama clarẽ sed vbi aderat optunitas fur erat et latro huis famã extneo q̃dã audiens. thesaurũ nõ modicũ ei s̃uãdũ reliquit. post ãnos vo tres rediẽs hõ. a m̃catõe suũ repetit ac comodatũ sibi depositũ: Mercator at̃ sciens illuz nec testes sup hoc hr̃e nec cyrogr̃phũ aliq̃z depositũ negans se eũ congnoscere mĩme assere bat. Quod ille audiens ibat tristis et merens. Cui cum obuiasset vetula que dam. causam ab eo tante tristicie sciscẽ tatur tunc ille. Quid michi et tibi est mulier? vade inpace. at illa obsecro q̄ michi causam tue tristicie enarres. for te enim tibi consilium saluberrimum dare potero victus ergo homo infor tunium suum totũ per ordinẽ mulier i dixit at sagax et prudẽs vetula. habes inquit ne in hac ciuitate aliquem tibi fidelem amicum? respondit homo ha beo plures. at illa vade dic eis. q̄ emant scrinia quedam depicta siue co phinos pulchros et implentes vilibus

rebus singāt esse gēmas pciosas ꝛ the saurum magni valoris ptantesq3 ad mercatorem illū dicāt se velle apud il lum thesaurum magni valoris depon nere. cum audierint famam sue legali tatis non modicum esse ꝛ ire hēant ad partes multum remotas. Illis ergo sic loquentibus tu super veniens petens depositum tuum. quod tali tempore apud ipsum deposuisti. spero enim ꝙ ꝓpter maius lucrum et astancium ami corum tuorum verecundiam sibi lega litatis nomen imponencium statim tuū tibi restituet thesaurum. Caue tamen ne nouerit mercator illos tuos esse a micos.

O magnum mulieris consiliū. Muli erum enim naturale est indubiis prom ta habere bona consilia. abiit ergo ho mo et iuxta consilium mulieris faciens amicis suis cū mercatore loq̄3tibus de ficto thesauro apud eū deponēdo sup uenit ꝛ ip̄e repetēs suū depōitū Tunc m̄cator ait. bn̄ te ꝯgnosco tu es talis ꝛ tali tp̄e venisti ꝛ ptasti depositū ꝛ de positū tuū optie custodiui ꝛ factori suo ait. vade cito ꝛ da huic depositū suū sic que accipiens homo depositum abiit gaudens. Infidelis aūt mercator a sua

fraudatꝰ malicia vatuꝰ remāſit. Qui dat bñficia deū imitatꝰ. Seneca docet pħia pcipue debere bñ ſolue̅ Inť dū aŧ ipa ſolucio ē ipa cōfeſſio viro ſapienti notū ē q̄nti res queq̃ taxāda vł texenda eſt ⁊ oīa examiabit. q̄ntum accepit aquo qñ. vbi. q̄ʒadmodū. Queris quid nobis faciat obliuionē ac ceptorū. cupiditas accipiendoruʒ? Et hꝫ de mercatoribus dicta ſufficiant.

De medicis pigmētariis ⁊ cyrurgicis.

Collocantꝰ medici ⁊ pigmētarii ante reginam ī hac foꝛ ſic ſtā in cathedra magiſtrali collocatus ē hō hñs librū in manu dextra vt ceolū pigmētarii in manu ſiniſtra In corrigia vł cingulo. habuit ferramēta vulnerū ⁊ vlcerū. per hos intelliguntꝰ pħici. ⁊ hoc in libro per que etiaʒ accipiuntꝰ oms ḡmatici. dyaletici. Retorici. Geometrici. Ariſmeťci. Muſici. et Aſtrologi. Nam pfectus medicus vł pħicꝰ lr̄aciōm ḡmatice ꝯpoſiciões ⁊ cōcluſiones dyaletice ꝓlocuciões ⁊ facecias rethorice dimenſiones geometrice horarū dierūq̃ craticaꝶ numum ariſmeťce armoniā pulſuū tāꝙ q̄ndā armōniam

musice. In dādis v̊o medicinis ꝛ minu
ciōibꝫ astrologie minuciōes scire necc̄e ē
In vrceola signt᷑ pigmētarii ꝛ medici
narū ↄfcōres, ac pſuerū ꝛ ſpēꝝ aroma
ticarū coadimatores In ferāmētis q̄ in
cingulo defert medicus cyrurgicos sig
nificari dicit. horum oīm ṗmi theorici
speculatores sūt vltimi duo ṗctici siue
operatiui vocantur. Medicos Phisicos
studiosos ꝛ sollertes eſſe oportet circa
scīas. Cū em̄ vita hūani corpis qдam
modo sit ī manu medici nisi pīciaꝫ mul
tarū scripturarū hūerit si medicine āti
opam dederit magis occisor hoīm quā
curator poterit estimari In hiis debet
esse morū maturitas v̊borū facecia cor
pis castitas ad īfirmos multa sanitatis
ꝓmissio frequens visitacio. Curarum
causarū. signorū egritudinis ēqre in li
bris auctorū maxīe ypocratis. Galiēi
Auicēne vbi dicit᷑ sollicitudo oīmoda.
Cū ad īfirmū multi medici siľ conueni
unt nō se litigatores aut disputatores
oñdāt. ne videant᷑ magis mūdi famaꝫ
q̄re dū disputādo vicisse videt᷑ ꝙ egti
decūbētis salutē ēctāe mic̄r cur int̄ eos
cū maior infirmo incūbit necc̄itas salu
tis vľ sanitatis fiat cōtrietatis obiectio
cū tamen de corpe hoīs et vita ipsius

ventilet⁹ causa q ille sapiēciorē se repu
tet qui subtiliores q pſes cōtrarietates
adducit q ecōtra inť iuris doctōes. vbi
nō de vita hōis sed de rebus tēporali
bus extra hemimē causa tractetur. ille
prudencior reputatur. qui per suū cōsi
liū nouerit diffidētes vl' dissidētes me
lius cōcordare Tollāt ergo medici cō
trouersiā animorū nec magis apparē
studeāt ꝙ curare. Ante reginā vo me
dicus situat⁹. vt castitatem corpis ha
bere signet⁹. Cū em̄ reginarū ceterarū
qꝫ feminarū egͣtudines videri habeāt
occl'ta atqꝫ vecūda qnqꝫ īspicē castos
eē nece est Monemus ergo vt exēpla
que sequūtur inspiciant. ac eciā virorūꝫ
castorum castitatem sectantes alijs pu
dicicie sint exemplum.

Exᵐ xxvjᵐ Refert val'. ꝙ ypocras mire extitis
cōtinēcie nā apud athenas scortū erat
nobile facieqꝫ decorū Cui iuuenes et a
dolescentes lubrici spoponderunt talē
tum si ypocratis animum ad inconti
nenciaꝫ potuisset inflectere. Que ad eū
nocte veniens ac cubuit iuxta eum nec
tamen eius continenciam in aliquo la
defecit. cum eam iuuenes irriderēt qꝫ
eius est aīm illecebris flectere n̄ quisset

preciūq; victorie repeterēt rñdit. Non de statua ſ; de homīe pigno ſe poſuiſſe vocauit eñ phm ſtatuam ꝓpter eius immobilem continēciam.

Hoc idē recitat Val'. de Zenocrate pho ꝙ cū mulier debēti ſibi nummum nocturno tpe fuiſſ; īfeſta ⁊ ille caſtiſſi mo firmoq; ꝓpoſito immobil' pmanet in tm̄ vt nec humerū ad eā vtēt illa ſe deſpectā ꝯſpiciēs cōfuſa diſceſſit.

Cornelio ſcipio miſſus ad hyſpaniam. eo momēto ꝙ caſtr̄ intuit oia q̄ voluptatis cā erant iuſſit tolli. vñ et duo milia ſcota legunt' abiſſe ab exitu. Nouerat. n. vir induſtris qd voluptas aīmos effemiat et eñuat corpo volupti ſubiectū. vñ et in fabulis poetarū dicitur ꝙ fontē ſyrenarū ingdiētes eneruabāt eos ⁊ vires effemiatis ſexū adimebāt ⁊ h dcm fuit in figura voluptatis Sic dicit' li. i. De nugis phorū. Curas egritudinum attendant Qui cum fiant aut per ſimile vt in cyrurgia cum rotundo vulneri linceolum rotundum apponitur et longo longum aut percontrarīū vt in phica vt calidu; frigido et ecōt aut gaudium triſticia vel triſticia gaudio curatum multi enim perierunt gaudio aut premimio gaudio mēbrorū

Ex^m xxvii^ms

Ex^m xxviii^ms

vsu destituto contracti sunt.
Dicamꝰ igit᷑ inciděter qđ sit gaudi um et quō gaudio nimio aliqꝰ mori in vētus sit Gaudiū est diffusio aī cū ap p̄hēsiōe ɔueniētis seu delectabil̄ oīs em̄ tēdunt ad gaudium ꝫ vnde stabile magnūqꝫ conseq̄nt᷑ ignorant ꝗ sapiēs quidem nūq̄ sine gaudio est. gaudium aūt hoc nō nascitur nisi ex virtutū con sciēncia nec interrumpit᷑ nec desinit. qđ em̄ non dedit fortuna non eripit. Mar cialis cocus· gaudia non remanent sed fugitia volant. Unde narrat Valerius libro nono. ꝙ vix verisimile et credibi le videtur ꝙ in eripiendo vitam a cor pore idem possit facere amor et gaudi um vt supra.

ex^m xxix^m Nam nūciata clade que romanis ac cidit apud lacum transineticuꝫ mulier Liua nomīe putans maritū suū eadem classe perisse eo redeunte ex insperato ad ipsām domus sue portam ei obuia facta tanto est euecta gaudio vt illius conplexu statim exspirauerit.

ex^m xxx^m Altera cum falso mortis filii nūcio mesta domi se daret ad primū ɔspectū redeūtis exaīata ē sicqꝫ q̄s dolor nō ex steinxit leticia cōsūpsit ꝫ minus mirū q̄a mulieres sed ecce plus.

Insceaulosus quidā noīe cū intorsia ꝙ̄ nup insula subegéat diis sacrificarz receptis lr̄is quibꝫ a senatu cete suppli caciões nūcciabant᷑ intento illo animo legens orta caligine ante Foculum col lapsus mõtuus est q̄z quo alio ꝙ̄ nimio amore vl᷑ gaudio euectū putemus. Ex^m xxxj^m

Philomoni quoqz vis risus in mo derati vitam abstulit.

Huic gaudio remediū ypocratem medicū muēisse legiꝫ nā cum diutinam morā ex̄ p̄riam ꝓpt᷑ sapie amorē cōtr ilīz et creuisset fama et opinio summe sapie sue apud ꝑntes et p̄riam cum do mū rediret et p̄rie a ꝓpinq̄ret nunceiū de suo aduētu p̄mittens nunceiauit pn tibns ypocratem oculorum lumine pri uatum ad patriam remearevt leticiaz de reditu animos parentuum oculorū priuacio nūcia temperaret putabat em̄ eos euectos leticia morituros. Ex^m xxxij^m

Legimus Titum vespasiani filium in castris circa Jerosolimam resideutē audisse vespasianum patrem suum to cius senatus voluntate ad imperii gu bernacula sublimatum ea ꝓpter tanta est euectus gaudio vt subito membro rū fortitudine destitutus ob rigént mē bra fierētqz cōtcta at yosephus vidēs Ex^m xxxiij^m

qui romani contra iudeos belli texuit hystoriã medicus pitissimꝰ cãm egtudinis cõgnoscẽs reqsiuit si cito in vrbe erat aliqs emls cuius nomẽ tytus noiari ab horrẽt. qd cũ quidã intimasiz Yosepho eẽ hoiez cuiꝰ Tytꝰ nomẽ intm ab horebat ꝙ nec eũ in sua curia aliqs noiare audẽt eũ fecit venire et statuto die mẽsaz fertilissimaz añ oculos Tyti fecit pari pincernas quoqz ⁊ dapiféos iuuenes adimari mãdauitqz occulte. ne ad preceptum tyti aliquis percutere p̄sumeret sic aũt omnibꝫ ordinatis emulum tyti fecit cum omni honore et imperali reuerencia in mensa locari ⁊ sibi aiuuenibus et seruitoribus affectuose seruiri ac tytus inimicum conspiciens statim ira cepit vehemẽter accẽdi mãdauitqz seruis hominem occidere cũqz nullus sibi mandanti obedire auderet quin etiam emulo ministraret in tãtuz succensus est ira vt qui vsu cõpori carebat membraqz contracta habebat sana membra reciperet. nec inimicũ putauit sed sibi vt sincerum amicuz postmodum sociauit.

Pigmentarii ṽo curã gerãt sollicite que eis mãdantꝰ amedicis adiplere ne obliuione vł diuẽsis causis occupati

in medicinis vl' cōfeccionib⁹ vnū ꝓ al
tero vl' altero ꝓposito hoīm se p̄beāt
occisores. Fallaciā fugiāt ne sophisticā
tes vl' fucantes aromata fures pocius
quam pigmentarii iudicentur. Vngen
tarius debet facere vngenta sanitatis
et vnctiones conficere suauitatis vene
nosa simplicibus etiā ip̄a requirentib⁹
vel suspecta nullatenus precio quocū
q; tribuant ne ducti malicia ad damp
num proximorum illa conuertant fiant
q; participes criminis hii qui gerere
debent curam salutis. Cyrurgici quoq;
conpacientes sint egrotis ne facile se p̄
beant scisores vulnerum vt perdita fa
ma carnifices dicantur pocius quam
vulnerum sanatores hi omnes cū oīm
egrorum curam gerunt suiipsius poci
us habeant vt purgatis passiōib⁹ ma
ioribus se scios prebeant Que aūt sint
ille passiones. Boecius dicit libro p̄mo
de consolacione Nubibus atris condita
nullum fundere possunt sydera lumen.
Tu quoq; si vis lumine claro cernere
verum Tramite recto carpere callem.
Gaudia pelle. Pelle timorem. spemq;
Fugato nec dolor assit. Nubila mens est
victaq; frenis hec vbi regnant et hec
de medicis sufficiant.

De Tabernariis et hospitatibus.

S Extus schaccus an̄ alphilem si mistrū hāc forēm accepit. Nam homo fuit hn̄s dextrā manū extensā ad modū inuitātis Sinistra manu hn̄s panē et sup ip̄m panē cyphuz vini In corrigia hn̄s cutellū et claues. Hic em̄ repn̄tat tabernarios hospitalarios. rerūq3 custodes. Et hii an̄ alphilē tāq̄ an̄ iudicem collocant᷑. quia sepe inter eos rixe et turbaciōes orte p alphilē tāq̄ p iudicē regis hn̄t tractari.

Horū officium est bona cibaria procurare emētibꝫ. Curiales dn̄t esse ad aduemētes. Oīa que a supuemētibꝫ deferunt᷑ salua per eos et sub cēta custodia reponāt᷑. Primū horū rep̄sentat leua manus mq̄ est panis et vinū. Scd̄m representat manus extēsa ad modum inuitantis que est dextera. Terciū representāt claues depēdentes in cingulo seu corrigia hii fugiāt gule viciū. Quantū em̄ edēdi bibendi q3 cā pl'es ad eos descēdūt tāto cibi et potus se pcitate restringāt vt ad eos veniētes eorum exemplo necessaria nō superflua corpi tribuant sepe em̄ ex crapula oriunt᷑ rixe oculorū suffocaciōes et iuriarū iuectio

atq3 ppessio. Debet em homo edere et bibere vt viuat. nō aūt viuē vt edat et bibat. Taurus paucissimorū repletur pastua. vna silua elephātibꝰ pluribus sufficit. Homo vō terra pascit᷑ ꝗ mari. verumtamen non fames ventris mag na constat sed ambicio. Vñ dicit Quin tillanus. In grandibus cenis hoc nob accidit vt cum optimis saciati sumus varietas tñ ex vilioribus grata sit et Lucanus O prodiga rerū luxuries nūꝗ̄ paruo contenta paratu et questorum terra pelagoq3 ciborum ambiciosa Fa mes et lauta gloria mense. Discite quā paruo liceat producere vitam. Catho Indulgere gule noli que vētris amica est. venter em et genitalia proxima sūt sic et gule vicium luxuriam parit. Pessi ma pestis luxuria. ex q̄ causatur mentis hebetudo que est acute racionis obtun sio carnalis intemperācie vicio crassis sensibus inducta. Quid autem hoc vi cio Fedius? Quid etiam dāpnosius quo virtus attitur victoria languescente so pita? gloria inimFamiā3 confertit᷑ am miq3 pariter et corporis vires expug nantur. Et ideo dicit Basilius. Cū ven tri deseruimus et gutturi pecora sumus et bellius eē sibes studemꝰ qbꝰ ꝓna eē

et terrã respicere ac ventri obedire na
tura cõcessit. Vnde boecius li.iiii. de con
solaciõe. Qui ṽtute deſẜt a homo esse de
sinit cum indiuinã condiciõm transire
non possit necesse est vt vertat⁹ inbel
uam. Quot et quãti sapiencie mire soli
diqʒ fuissent consilii mñ edacitas et vi
ni calor fecisset hebetes. Quam pericu
losum est patrem familie rectoremqʒ
rei publice mero calere quo ira accẽdi
tur. discrecio obfustatur luxuria excita
tur in tm̃ vt libido nefandis actibus se
inmisceat hominis discrecione sopita.
Ouidius vina parant animos veneri si
plurima sumas O pessimum viciũ ebe
tatis ex qua depit virginitas que sor
or angelorum possessio omnium bono
rũ et etẽnorũ securitas gaudiorũ. Noe
vero calens mero nudatus. Filiis verẽ
da detexit. Loth castissimo nimio vino
sopitus ad montem fugiens filias car
nali copula vt vxores congnouit. Legi
mus mero calentes sic ira succensos ut
cum amicicia iuncti essent intantum vt
quando erant sobrii vnus pro altero
periculis exponeret se inuicem gladiis
peremisse.

Ex^m xxiiij^m Herodes antipas Johannem
non decollasset baptistam si crapule

et ebrietatis defecisset cõuiuium.

Balthasar babylõie rex vita et reg no non fuisset priuatus si ea nocte fuisset sobrius qua Cyrus et Darius reges eum cũ ppl̃o crapula sopito occiderũt. — fc.m xxxv.m

Affabiles facetiq3 sermonis decet hospites eẽ ad eos quos suscipiũt vultus eĩm alacris blãdus sermo et benigna inuitacio famosũ hospitẽ reddit. Unde vulgari pvbio dicit᷑. Curtasia si vaut mult et si cotepo. Cum sunt viarũ pericula ac discrimia nescientibus hiis qui tuo sunt introducti hospicio perte docti dirigantur vt securi sub vmbra tui culmis viuant et discedẽtes sociati per te securi transeant esto eorum vite ac fame defensor vt tue.

Loth enim aegulis quos homines peregrinos putauit hospicio benigne susceptis ab impetuosa sodomorum libidine duabus oblatis virginibus genitoris amorem postponens fidei susceptis hospicio sub vmbra sui culmis defensorem se prebuit salua sint omia que tue custodie sunt tradita. Nam tuum hospicium alienus subintrans suu3 facit habitaculum Cuneta ergo que de sunt tue sint cõmissa custodie sint & sic — fc.m xxxvj

ſalua quaſi domi ipe reliquiſſz. Tales
erga famulos teneas qui nō ducti aua
ricia bona aduemenciū querāt Equorū
annonā ſeu pabulū equis oblatum non
ſubtrahant ne equis fame laſſatis aſſeſ
ſores eorum tali occaſione qñqz inimi
corum manus incidentes pereant et ſic
tanti mali cauſa famuli fiant.

Ex.m xxxvii

In lombardie partibus apud Par
maz ciuitatem recepto eſt hoſpicio no
bilis quidā cum magna hominū comi
tiua. Cumqz equis prima noctis hora
pabula data fuiſſent famulus hoſpitis
clam ante equos pabula poſita furti
ue accipiebat. cumqz ad equum cui nobi
lis inſidere ſolebat latro veniſſet ma
num ad pabulum tollendū applicuiſſz
equus ipſe furis brachiuz dentibꝫ ſtrin
gēs detinuit Cūqz latro ab equo ſe de
tentū videret. ac ꝑnimio dolore clama
ret. domicelli dicti nobilis vna cum hoſ
pite occurrerūt ſed nullo ingenio dc̄m
furem de dentibus equi extorqueri po
tuerunt donec vicinorum aures huius
rei negocium fama permouit ſicqz fac
tum eſt vt delatus reus ad iudicem cō
feſſoqz crimine ꝑ ſentenciā dampnato
laqueo vitam finiret.

Hoc idem perpetrans alius ita fer calce equi est percussus in facie vt cicatrices cũ impressione ferri et clauorum in eo postmodũ remanerent.

It cum quidã vadẽs ad sanctũ Iacobũ apud tholosanã vrbẽ hospicio fuisset susceptus hospes cuius erat hospiciũ in tm̃ exarsit auaricia vt ciphũ argenteum clam in mala suscepti hospitis colloca ret ac postmodum eum insequeretur tanq̃ furẽ cepit arguẽ testibus curie secũ adhabitis. Cũq3 ille et se et patrem innocẽtes assererẽt et ad scrutãdũ malã fuisset processum. cyphus at in mala filii fuisset invẽtus tanq̃ latro peregrinus hospes dãpnatus suspẽdio rebus oĩbus que peregrini erãt suscipiẽti hospiti applicatis. Cũq3 pr̃ suspẽsi peregrini pfecisset viã inceptã in honorẽ bt̃i Iacobi et illũ redire contingeret p locum vbi filius pendebat patibulo ac secum pater quereret cur deus talia euenire filio permisisset statim filius pendens patrem allocutus dixit se meritis bt̃i Iacobi incolumen cõseruatũ. Monuit insup prẽm vt ad iudicem properaret miraculum et innocenciã recitaret. Cũq3 hoc eẽt impletũ et peregrini filius esset de patibulo depositus ventilata cã suscipientis hospitis

tholosani facta q3 confectiõe qȝ peravaritiam et cupiditatem pegrinum hospitem accusasset ipso quo pependerat pegrinus patibulo est suspensus et hec de hiis sufficiant.

De custodibus ciuitatis. officialibꝫ et pedagiariis.

In sinistra parte ante militem collocãtur custodes in hac forma Nam stachus ille fuit fortus in hũana spẽ hñs in manu dextr̃ claues magnas In sinistra hñs vlnã in coria hñs bursam aptam p hos intelligũt custodes citatis et hi iclauibꝫ Officiales cõĩes et hi in vlna sicut sũt aliq sup mẽsuras et pondẽa. Pedagiarii et missarii seu clauarii qui repñtant ibursa apta ad recipiẽdũ que cõĩ debentur Hee em ãn militẽ collocãt hii qa p milites ciuitatis custodes hñt reqri et videri ĩ et p eos dẽ ht ipa citas custodiri

Custodes debẽt eẽ solliciti. Oculati et zelatores boni cõĩs siue em pacis tpe seu bello imminẽte debẽt discurere ciuitatem perquirere que ad munimem et securitatẽ sut rcoribꝫ intimare. Nulli homĩ tempe belli seu guerre nocturno

tempe apire cõſciencia in eis ſic rca ſit vt zelum ſic habeant ciuitatis. vt tamẽ culpam liuore inuidie. vel cordis ama ritudine nulli hominnum imponant Se pe enim fit vt videri zelatores ament et hoc vt in officiis laudati pmaneant aliquos fraudulenter accuſant. Sum mum genus malicie ẽ inde velle repor tare gloriam. vnde ſine culpa alii crimi nis imponis infamiam ſic ergo custo dem te prebeas. vt apud iudices et rec tores in nocentes non paciantur iniuri am. Sepe illum pre oculis habeas qui omniũ corda nouit et ponderat. Illum timeas ſine cuis cuſtodia fruſtra cuſto diendo inuigilias. Timentibus enim eum beatitudo promittitur. et eis omĩa cooperantur in bonum.

Imperator Fridericus ſecundus a pud capuam ciuitatem ſuper pontem aque. que circa ipſam defluit portam marmoream miro opere conſtruxit. in qua ipſe imperator ſedens maieſtatez pretendens ſculptus eſt a dextris vero et a ſiniſtris duo iudices aſſeſſores ſcp ti ſunt in ſemicirculo capitis iudicis ta lis eſt verſus iudicis Intrent ſecuri. qui querunt viuere puri

Ex. xxcix

Insemicirculo capitis iudicis i sinistra hic v̄sus est Infidus extrudi timeat uł carcere trudi In semicirculo tocio par te est hic versus Cesaris imperio ẽgini custodia fio In semicirculo sup caput imperatoris est hic versus. Quam mi seros facio quos variare scio. Mouere ergo iudicum est custodum vero time re. Regis autem penas proditoribus cominari.

Vnde dyonisius sicilie rex habens fratrem q̄z intime diligebat semper q̊ cumqz pergeret vultu se tristi age bat. Cumqz ei in curru deambulanti oc currissent duo paupes facie leti habi tuqz despecti. Ille statim de curru pro siliens cū omni honore ⁊ reuerēcia sus cepit at ex hoc barones. nō solū mirati sūt. ʒ etiā aĩmo cōturbati. cām tamen inusitati negocii timore retracti mĩme quesierūt per frem tamē regis roga uerunt certificari de causa. Cumqz dyo nisius audisset a fratre suo fore beatū. maxime quia tot diuiciis et honoribus et delectacionibꝫ esset refertus rex fra trem suum requisiuit si beatitudinem suam experiri vellet. Quo responde nte desidero et requiro. Rex mandauit om nibus sibi subditis. vt fratri suo Sic si

in omnibus obedirent. et cū hōra venisset, et mēsa epulis eēt referta. ac in mensa regis supsedēt. nobilissimos q̄qȝ pincernas cōspicēt. sonos musicos cū suaui delectaciōe audirȝ. rex fratrē incepit q̄rē. vtrū bēm se putarȝ. Quo r̄spōdēte bēm me puto et expior. rex clam limatū gladiū et acutū euagiatū fecit pōtari. eūqȝ filo serico directe sup̄ capitis v̄ticē fr̄is sui fecit recūbētis appēdi. Cūqȝ regis fr̄ nec manū ad mēsam pōrigēt nec ocłos ad s̄uitores ōuēteret rex dixit. Cur fratē nō cōedis? cū beatum te dicas et sentis Respōdit ille me beatū non sencio. cum gladium tremulentū sup̄ caput meum ōspiciam. Tūc rex apparuit quasi vultu tristi vbicūqȝ se cōuēteret ibat. eo q̄ gladiū occł'tū diuine vłciōis in corde suo cōspiceret semp. nec materiā habebat leticie. vbi tanto ōtinue merōȝ sibi dolor Paupes vero letos facie ideo honoras set. eo q̄ eos leta et serena ōsciencia conspexissȝ. Vñ quintillanus. Excedit omēȝ calamitatē diebꝰ ac noctibꝰ timē. Reuā. Qui timetur a multis. mł'tos timet. et est nimo q̄ s̄uo dominus qui s̄uos timet Tutissima v̄o res est. michil timē pretē dum. Interdū audaces cogimur eē metu B est vbi dat uires nimis ipse timor.

Timor sollicitum reddit . vt q̄ custodie
committuntur . requirantur ne pereāt
et nimium timidum nimiumq; securū
esse vicium est.

[O]fficiales omunes discreti sint . ne vl
tra q̄p ratio postulat extorq̄ant ab emē
tibus aut vendētib; pecuniam. Personā
eñ omunem gerunt . Ideo omunes oī
bus exhibeant^{9} hominib;. et quia inter
emptores ac venditores ꝑcax ligua se
miscet . Ideo sit in eis diut^{9}na paciēcia
Equo eñ animo honesta amanti cōtēp
nendus est iste ꝯtemptus . contempne
ergo ineruditorum cōtemtus. si vis ad
sūma progredi . Iniuria eñ iniuste ro
gata . eius ē infamia q̇ facit.

Socratē quidam ꝑcax intuens ait.
Oc'li corruptorū ꝑuerū . Cūq; discipuli
irruētes in eum volētes punire illatū ī
magistro ꝯuiciū hac sentēcia repꝛhēdit
eos dicens . Quiescite o sodales quiescite
etenim sū quod dicit sed me cōprimen
do contineo. Quodam tempore cū idem
socrates infinita cōuicia ex supiori loco
a zantipe vxore sua audisset ac eidē resti
tisset aqua perfusus immunda . nichil
ei amplius respondit . q̄p capite deter
so . Sciebam inquit futurum vt ista
tonitrua ymber sequeretur . Cede ergo

pugnāti q̄a cedēdo victō abis .Catho.
Cum rc̄e viuas ne cures v̄ba malorū.
Arbitrii nr̄i nō est ꝙ quisq; loquatur.
ꝓsp.Nūquam stella bonis nūquam dis
crimīa desūt.

Pedagiarii nlla pedagia extorq̄ant nisi que aut imparatō .aut legis cōditō instituit ne videant᷑ pocius raptores ꝙ̄ exactores pecunie.qd̄ dubios viarū trā sitos muniendos .Qd .eis ex officio mcū bit.et a q̄bus de iure exigē sine iniuria aut ɔtumelia postulat .Nō affectēt vti litatē reipublice.vt incurrat damnū cō sciēcie.ve qui p̄daris nōne et ipe p̄da beris.

Thesaurarii ꝛ clauerii omūicatū om nem legalitatem habeāt.ne p̄.ec ꝙ eis debetur reipublic subtrahāt.ne qui de bēt eē custodes fiāt fures .Nā nulli cui rapīa felicit cessit gaudiū rapti durarꝫ inposterum

De ribaldis ꝓdigis lusoribꝫ
et cursoribꝫ.

Ribaldos ꝛ lusores añ finis͡ꝛ ro chū dici ɔ situatos.ad vicariū eñ regis q̄ rocho ē ptinet hr̄e hoīes aptos ad eīta tes ꝛ loca regi ɔ̄ria explorāda.ꝛ cursōes q̄ cito pōtēt lr̄as ꝛ regis mādata sic añ e

fuit fcẽto. Scacho ille eos repñtās.
ꝓā homo fuit hñs capillos hyſpidos
⁊ rebellatos. hñs ī mãu. dext̃ pecuñaz mo
dicā. In ſiniſtra v̓o tres taxillos. ⁊ in
cōda quā h̄t ꝑ cinglo pixidē lr̄is plenā
In p̄mo rpñtāt ꝓdigi ⁊ oms dilapi
datores rerū ſuarum. In ſcđo repñtāt
luſo͛s et meritrcarii. In t͛co curſores et
lr̄arū ꝑotatōes.

Prodigis ⁊ dilapidatōib dn̄t dāi cu
ratores ne bo͛s ſuis diſſipatis furari co
gant. Qui em̄ habūdaē ꝯſueuit pecuña
rāq; exponēdo laſciue cū em̄ ad mēdici
tatē venerit aut mēdicaē ip̄m aut fuā
ri necē ē. Tales em̄ aut delicati ſūt ⁊ la
boraē nō poſſunt aut nobiles ſūt ⁊ mē
dicare erubeſcūt. ſicq; fit vt q̄ dilapida
uerūt ꝓpa accipiāt aliena. Eſt em̄ mag
nū viciū ꝓdigalitas. q̄ ⁊ ſi quā vtilitatē
aliis ad tēpus pariat finalit͛ cū ꝓximis
fit dāpnoſa. hos Caſſiodorus. admonet
ſua ſuāe ne ſubōta nccitate aliēa mēdi
cāe aut furāe cogāt. Maiō ē em̄ inq̄t in
ꝯſuādis q̄ ī ueniendis adhibēda cautela
ꝓō minor ē v̓tus. q̄ q̄rē parata tueri.
Claudiano. in maiori volumīe. pocius
eſt inq̄t ſuaſſe q̄ſitū q̄ q̄ſiſſe nouū. et iō
ꝓuerbialiter dicitur. Qui non cauet ex
tenſam mendicat antiquā ſenciat.

Cum quidam nomine iohēs cauac a
ditissimus esset. nec haberet nisi duas fi
lias. illas nuptui tradidit duobꝫ nobili
bus ciuitatis. quas cum illi traduxissent
initiū pater earum generos dilexit. vt
aurum et argentum et bona tēporalia
succedēte tēpore eius paratus sit. Cūq;
donāti donaria generi et mariti filiarū
patri earū essent nimiū curiales atq; be
nifici. ventū est ad tēpus. quo iohā̄nes
cauaeca omnibꝫ distributis nichil hēret
sicq; factū est. vt qui donāti donaria vi
debāt² gti. supuemēte media ꝓbarēt²
ingti. Cū autē pater prudēs esset. indi
gēie sue volēs occurrē. mēcatorē sibi ab
āntiq̊ notū adiit. x. milia lib̄ p̄stāi sibi ad
triūdierū terminum exposcit. Cūq; pe
cuniam mutuo acceptam domum ꝓpā
deportasset in quodā nobili ⁊ sollēpni
festo. genīs et filiabꝫ sollēpne parauit
conuiuiū postꝗ̄ in cubiculum clam se
inclusit. prius tamen scrineo nouo fabri
cato. cum tribus firmis clauaturis ob
serato pecunia sibi mutuatā de sacculis
sup tapecia stracta fudit. vt filie extra
cubiclm posite per rimas hostii pecuni
am possent conspicere. Quo facto iterū
pecunia ipsa collecta in scrineo reconde
re simulauit. Ad mercatorem vero post

modū eam integre reportauit. Die ve
ro altero generi et filie a patre interro
gant quanta esset pecunia in scrinio sic
obstructo deposita. Cumq3 ille fingét
.xxv. milia esse lib quas in deposito de
posuisset. vt ex eis testamētū faceret ac
relinqueret generis ac filiabus sitū secū
dū modū. quē tenuerāt cū eo. quādo fi
lias nuptui tradidit se haberent. Illi h
audito nimium gauisi quitāt honoris
esset tam in vestibus q̄ in cibis usq3 ad
finem uite conabāt patri seruire. Ap
pinquante autem fine vite vocatis ge
neris et filiabus sic eos alloquitur. an
tequam moriar non intendens aliud fa
cere testamentum nisi q in scrinio obfir
mato reliqui vobis do. s3 statim coram
me dum adhuc viuo fratribus p̄dicato
ribus. C. lib. Minoribus vero. C. lib. Et
heremitis. C. lib. Consignare curetis a
quibus cū sepultus fuero claues scrinei
et mei depositi q̄s in suo habēt deposito
repertatis in qualibet autē claui scriptū
meū apposui in testimoniū p̄missorū vnī
cuiq3 autē ecclesie aut recluso certā pe
cunie q̄titatē dū lecto decūberet donari
fecit p maritos filiarū suarū. q ea fecerūt
libēter spe testamēti qd i scrinio expec
tabāt. Cūq3 ille diem clausisset extremū

celebrate q₃ fuissent funeris exequie Septimus etiā dies obitus sollemniter fuisset expletus cū sollemnitate magna claues apud p̄dictos religiosos depo i tas pecierūt. Quibꝰ acceptis scrinium i q̊ depoita putabāt pecunīā aperiētes solēniter clauā grossā₃ iuenerūt ī magni into manubrio vulgariter et latine scriptū erat. Ego iohēs cauacca tale cōdo testm̄ vt quilibet mactetꝰ hac claua qui se ipō neglecto alterius gerit curā. Stolidissi mi opꝰ ē ꝓpā ꝑ dige e. fūdere ꝛ aliena p̄ omnō appetēdo spare. siue filiꝰ sit siue filia an̄ manū tua dispēsandā. se respiciat quā tu te dispensandā respicias aliena nec bonū ciuem estimes eū. q ꝛ mlta ex pēdit ꝛ modica possidet. ceteꝝ estimo no uitates in ciuitate appeté. domina mutari bella intestina libēter mouē. ac otra qui habūdāt familia. ꝛ aliis bonis terrenis ciuiū nouitates. dn̄orū mutaciones. per turbacōnes ciuiū di plicēt. suis otēti nō alienorū cupidi. ꝓdigū vero nec bonū ciuē. nec vtilē reipublice estimamꝰ.

Post hos lusores scortorum tꝰ pitu dines insequētes oino peiores dicimus. Quos cū ludi taxillorū calor necessitatis q₃ cupido uł libido ad paupiez traxerit Latroēs ꝛ p̄dones fieri necē ē post h̄ oīs

infidelitas ꝑdicionis textura. Ebrietatis q3 vicium si qtur. hii bella sequūt9 : mili tū q3 castra. nō optātes tam victoriā q̄ ꝑdam. Multa cū eis dāpna īferūt. ⁊ par ua lucra reportant.

ex.m xliij.m Beato Bernardo equo resīdēs obuia uit cuidā lusori. Cui lusor ait. vellem vir dei ludē animā ꝓ eq̄ cui īsedes. Si place ret. Cui Bernādus. Si aīa3 m̄ obligas egoipē de equo descēdo tibi q3 si plura pūcta me trib9 taxillis traieceris spōte equm et grate ꝑmitto. Ille autem gau dēs acceptis tribus taxillis. xviii pūcta traiecit. Statimq3 lusor certus credens esse de lucro Frenū equi apprehendēs su um esse equū asseruit. Cui bern̄. Expecta fili. quia plura sūt pūcta hiis q̄ vides ī ip̄is taxillis ꝓiciēsq3 eos suauitē tercio taxillus diuisus est per mediū ⁊ in vna parte sex representās m̄ altera v̄o vnū Sicq3 factū est vt aliis duobus taxillis rep̄sentātibus. xii pūcta. tercio uero sep tem ⁊ sic. xix. se ꝓiecisse. bern̄. iactaret Qd̄ miracl'm lusor cū aduertisset aīam sub ip̄ō obediēcia dedit factusq3 mōch us laudabiliter vitam finiuit.

Cursores ⁊ lrāꝶ pōtatoēs iter cep tum expediant ne morā ɔtrahēts mit tētib9 eos ul' eis ad quos mittunt9 ip̄a

mora ĩ dãpnũ cedat. Sepe fit vt cursor prepedito modica mora alio p̄ueniat q̄ cõtraria deferẽs hiis q̄ p̄uenire debuit p̄ ostensa causa seu lucri copia accipiat cõ muneȝ vicoriã. vt inteueniente pecunia lucrũ pdatur in mẽcatura. Studeãt ergo cursoẽs. cũ eos regis vicarii mittũt. nõ se mane cibo ḡuare. nec se mero sero replere. ne debilitatis neruis lassati subsistant. Cum autem transeundo ad ciuitates quaslibet. nõ curiosi sint eas ĩcũspicẽ. aut explorẽt. nisi fõte sup hoc mãdatũ habeãt speciale. Nã ille stultus viator est. q̄ p amena p̄ta trãsiẽs et ꝓspiciẽs obliuiscitur quo tendebat.

Hic incipit quartus tractatus scȝ de modo progrediendi et continet Sex capitula. primum de modo progrediendi omniũ popularium simul.

Expeditis ĩ hiis q̄ ad fo̾s scacborũ ⁊ officia eorũ ꝑtinẽt tã nobilium q̄ ꝑplariũ. Nũc de ꝓgressu eorundem sub compendio videamus. Qui etenim tractatus in. vi. capitulis cõueniencius distĩguit᷑ ⁊ diuidit᷑. Ex q̊ em̄ oms ꝑplares ul᷑ scachi miões. vno ⁊ eodem mõ vadũt. ⁊ capiũt ul᷑ lucrãt᷑ sub vno

ꝓpter hoc capitulo gressus eorundē dē scribunt⁹. Nā de sibus sive est iudiciū. et de similibus simil' regla uł lex et doctrina dabitur. De nobiliū vero modo ꝓgredi endi. rapiēdi. ⁊ lucrādi. exq̄ diuersus est et nō idē et vnus. de eis sparsim et diui sim. s secūdū numerū. v. scacorū nobiliū v. capitula. vt sup̄ posuis h̄ oñr ponē

De mō ꝓgrediendi popłarium.

C Irca ꝓgrediēdi mod scachorum est notādū p̄mo. Qd in ludo scaco rū ponūt⁹ due acies. sibi muicē cō trarie ⁊ bellicose opponētes. Prima etem acies ē ɔgregacō malorū ex pāte falsi tatis et malicie. cuiꝯ doctō ⁊ tractō ludi uł tēptator est dyabolus. Qui p maliciam ⁊ falsam apparēciā rerum mūdanarum. et carnis. nititur ꝓmouere suos ad altitudinē3 supbie mūdane. ⁊ alioꝝ viciorꝝ vt eos postea t̄ hē possit ad suppliciū sempit̄nū. Secūda acies ē ɔgregacō bonorū ex pāte veritatis ⁊ misericōdie cū bonitate pugnātes. cuiꝯ ductō ē crīstꝯ p suā graciā. suos sp nitit⁹ promouē ad omne bonū. ⁊ ad celestē glā3 trahē non cessat. omni mō q̄ potest. vn̄ ip̄e dicit in euāgelio. Si exaltatus fuero a terra oia trahā ad meip̄m. Vbi sciendum.

Nos omnes scachi minoris ordinis statū et gressum populariū designantes non habēt nisi vnū punctū directum in pro grediendo hinc et inde scȝ a latere. duo puncta in spoliando. Hii sūt om̄s humi les scȝ subieccionis statū tenētes. qui cū pie uolūt viuē nichil uł modicū possunt lucrari scȝ purū victum ⁊ simplicem vi tam ⁊ quandocumqȝ bene vellent. ut sic plus lucrari non pmittuntur p opposici onem cōtrarietatis uł aduersitatis ⁊ po tēcie p̄dominantis. Quia hii a diuitibus sepius conculcātur deiciuntur et despici untur. ſȝ cū vadūt p obliqū siue ad dex teram siue ad sinistram hinc indeqȝ lu crēt᷑. aliosqȝ spoliāt ⁊ ditēt᷑ cū ieis iudi ciū racōis ⁊ discrecōis puēit᷑. Declara ħ per exēpla eciā q̄tū ad iudices siłr.

Item nota q̄ quando hūiles hii vel pui dig̃tate ⁊ reputacōne g̃datim ascē dēdo possint ueire ad sūmū eis ꝯsimiles efficiuntur regine et tenēt locū regine ī meādo ⁊ rapiēdo siue ad pūctū albū siue nigrū vltimi g̃d ꝯ perueniat ⁊ ītro nizēt᷑. ħ ē siue p phas siue p nephas ad ħ pueniant. ⁊ sic meāt ⁊ pmeāt ⁊ lu crentur et spoliant in eodem punctu vel gradu. quia in obliquo semper circa se gressum ꝓsequūt᷑ qa sp in obliq̄ mouēt᷑

nec cessant rape ꝛc̄ sic da exēpla vt su
pra et sicut vis .Nā quādo vt pl'imum
fuerint meliores .peiores vero erunt.
cum ad dignitates et diuicias puenerīt
quā si semper diuites fuissent.Exemplū
nota de illo ꝑ quo heremita quidā ora
uit vt ditaret᷒ et statim fuit peior effe
ctus Vers ·Paupe ditante ꝛc̄

De modo progrediendi regis.

Rex vero vnum punctum ꝑ quā
trāsiens vno tantū meatu.si be
ne et caute vadat non dicetur ech
at et aliqn̄ math.Nam ad omnem pūc
tum circa se in circuitu mouetur si non
prohibeatur a lapidibus vel scachis cō
trariis.uel si nō occupet᷒ per suos ꝓp
os subditos vt patet in figura.sic simi
liter moraliter loquēdo oēs religiosi ꝛ
diuio officio mantipati dicūt᷒ rges/Se
cundum Augꝰ vēo .Seruire deo est rg
nare.Hii em̄ vno tractu ul' gressu non
habēt trāsire nisi vnū pūctū circa se in
circuitu.q̄ sūme debet fuge.s.mūdiciā cō
sciēcie.Iʒ qꝛ idicit᷒ eis ex uoto ꝛ ꝓfessiōe
habēt em̄ vndiqꝫ circa se vnū pūctū.q̄
sup̄ se hn̄t deū et bōa et'na a d appetēds.
infr̄ se et'na tōmēta ad fōmidād iux̄ se

vndiq; demones ad tēptādū et mūdū ad fugiēdū ɋ ɔtēpnēdū ·hec pūcta si mēte et ope buauerit tuti erūt quia non amittent ludum scachorū·sed qn̄ decli nant ad rapias ad delicias honōes et di uicias.amisso iudićo pfće racōis et di scretionis.tūc ei dicetur in ludo sicut re g i.eschecmath et adnichilatur ludus quia totū perdūt quitq̄t quesierūt.Sic ad lr̄am rex terrenus qui potest se vn diq; mouere per circuitum directe ɋ n directe necesse est sibi sapientia et cau tela in mouendo quia oīs sibi qui ex parte aduersa sunt maxime aduēsantur nam si indiscrete moueat' vel accipiat. de Facile potest sibi dici schat.ɋ tūc opō tet oīs de regno esse in tribulatione et in spoliatione.

Item nota rege manente ludus non potest bono modo perdi et leuiter hoc explica sigillatim.Ideo rex idiget max ime sapiencia.et hoc ostensum ē in Sa lomone qui super omnia a domino pet uit sapienciam.sic ergo rex et omnes sui principes et prelati et omnes nobi les.si moueantur per solam pompam sine racione et discrecione .tunc regnum turbatur et spoliat' et ipimet in picülo spoliationis aduēsariorū erunt.

De progressu regine.

REgia v̄o vnū pūctū vadit ĩ ea se solū scʒ a latē nō ĩ recto ꝭʒ añ ⁊ ꝭ sic vt sup̄ de regia creata de sta tu humili ⁊ gn̄e et in tali ꝑgressu de signat⁹ subtilis fuga sua se custodiēdo. quā diu v̄o caute fugit ⁊ se custodit scʒ sui vl' maioꝝ marie regis honorē ⁊ in dignitatē retinebit ⁊ semp bona mãet et sic si multū est necessaria sapiēcia in motu de loco ad locū. ⁊ in accipiēdo scʒ in ꝯcupiscēciis quia mł̄tos nobiles et clericos pulchros circa se et cōtra se ha bet. exquo etiā mł̄ieris natura est mobi lis ⁊ fragil' ad seducēdū ⁊ ad resistēdū q̄a leuit' seducit⁹. ⁊ seducit alios. q̄ etiā fa cilit' ꝯcupiscit ⁊ ꝯcupiscit⁹. Ideo ē om̄s muliē fugiēda ⁊ se dʒ intꝰ ⁊ extꝰ sol licite in motib⁹ cōpis ⁊ aīe custodire.

De mō ꝑgrediēdi alphilium.

ALphiles seu iudices om̄s ⁊ q̄cūqʒ tł̄es hn̄t t̄a pūcta. ꝭʒ oīā extn̄ uer so. nō eñi mouēt⁹ nec accipiūt. nisi ex ob liq̄ ⁊ ꝭ sic. hii sigficāt falsos ⁊ aduocca tos fatuos q̄ q̄si t̄a pūcta hn̄t ⁊ in ma lū vsū vel hec habēt credūt claram no ticiā veritatis bonā eloquenciam.

Pulchram familiaritatē ꝛ splendidam familiam .cum affabilitate et omnium hominum noticia. Istis tribus mali semper male vtuntur .Nota ꝙ quando habent bursas plenas et quomodo pro longant et abbreuiant placita per suos ſmoēs pulchros ꝛ affabiles suas fugas vt apparet in plamentis .Cantus eorum similis est syrenis que cantu suo attra hunt ad periculum nautas .de quibus dicit in.psal. Insidiat vt rapiat paupe rem rape pau.d at eum .sed non opor tet ꝙ dyabolus trahat eos quia currūt et saltando festinant ad.ipsū

De modo ꝓgrediendi militum.

Milites hñt tria puncta ċca se ex quibꝫ duo sūt a latere indirectū. ꝫ tciū ī obliq̄ semp vt pꝫ hic.Aliomō nō mouēt nec spoliāt vl lucr ēt.ꝛ hii sūt ꝛ significāt nobiles q̄ hñt tria pūcta.s. pompā ꝛ nobilitatē lágitatē ꝛ ꝓbitatē audaciā ꝛ rapacitatē.pme due odcōnes sūt bone.ꝫ p tciā.s.audaciā oīa mala ꝑ petrāt. Sunt sicut aues nobiles et ꝑ dales q̄ viuūt de rapia ꝛ ꝑda.nō sicut alie aues nobiles ꝛ nō ꝑdales q̄a cātu c mis letificāt.sūt etiā sic leoēs q̄ leo ē aīl

regale quia rex aialiū ideo est animal nobilissimū. de cuius ꝓprietate legitur. q̄ est liberalissimus intantum quod ꝑ dam suam aliis liberaliter ꝯmunicat. Sed si deficit irruit in aliq̄ eorum qui bus cōmunicauit sic ⁊c.

De modo ꝓgrediendi rochorum

MOchi quidē sunt regis currunt per totum spacium et regnum in longum in latum ⁊ profūdū et per totum sed q̄ placet directe nisi veniat obstacl'm nullis pa̅cunt. nisi vbi timent ꝓpriā uel notabilem ꝑdicionem et cursus eorum patet hic in figura. sic etiam sunt prelati. qui omnes subditos predant ⁊ deuorāt. nec pa̅cunt minimo et hoc bene patet in actib9 apl'orū. vbi dicit'. Os saulus uastabat ecclesias. per domos intrans. et trahens uiros et mu lieres in custodiam. Saulus consilio ab utens interponitur per quem ꝑlati ma li et regum consiliarii et vicarii mali figurantur. Nota quomodo omnes abu tunt' et hoc est ꝓpter nimium amorem pecunie et honorum. quibus non possu nt saciari. hos ergo attrahit dyabolus ꝫ quod dicitur apoc. xii. q̄ dato occulte

insidiantem idest aduersarius noster dy
abolus cauda sua idest decepcione sua
traxit secum terciam partem stellarum
Stelle autem sunt plati. qui mundum
debēt illuminare . exemplo sancte vite
et documento sane doctrine. Quibꝫ dix
it cristus vos estis lux mūdi. Sed nota
ꝙ lumine extincto . illi qui habent diri
gi per lumen oportet de necessitate ꝙ
desperent et errent . Sic vita et doctrina
in prelatis . si extinguatur necesse est ꝛc.
Nec etiā est mirum . sicut em̄. Si pastor
cecus est. ꝙ grex et oues errēt in pec
catis. Exēplū videmus. ꝙ hodie non vi
sitant vt doceant ſ; vt rapiant. Recte si
cut latro domum aliꝗ̄ de die visitat. vt
videat quid ad rapiendū sit tempe op
tuno. cū non instituti sint ad deuorandū
sed ad custodiēdū et pascendū. sic exem
plum habemus in capite naturali. ꝙ nō
vt opprimat uel aggrauet corpus ꝛ ce
tera mēbra suppositū est. p naturam
ꝛ diuinam ordiationē . Sed vt dirigat
et custodiat ꝛ nutrimentum mīstrat. sic
et regis vicarii ꝛ sui cōsiliarii ad hec in
stituti sūt vt iuste ad cōmune bonum co
gitare laborare nō cessent et defendant
oīs et i pulchritudine pacis educāt ꝛ cō
seruāt et non aliter . ſ; ꝙ aliquē agguāt

per fraudulenciã nec quia cũ illi per so lam violentã pon pam ad vtilitatem so lũmodo ꝓpriam uł cupiditatem.uł ad ambicione attẽdant omisso dei timore ꝗ ratione et discretione omnes turbent et spolient.

His ergo tractibus dyabolus fere totum mundum ad se traxerat et ad pe riculum ꝑduxerat.Sed cristus ex nimio et intimo amore quo dilexit nos vnico tractu mortis sue nos a ꝑiculis omnibꝫ eripuit et retraxit quãtum est de se.Si sibi velimus solũ mõ consentire.nos tra het de scachario ꝑ̄sentis vite ludo lucra to.et parte aduersa.scꝫ inimicorum om nium spoliata et capta in regnũ eternũ nesqꝫ collocꝫ ꝑ mãsuros.Qđ nobis ꝑ̄sta re dignetur.Cuius imperium et regnũ ꝑmanet in secula seculorum.Amen.

Explicit doctrina vel morum in formatio accepta de modo ꝗ or dine ludi scachorũ.Deo gracias.

Finit feliciter.

M h d b

Custodis boni exēpla.lxi.

Ecepcōnis pie exēplū.xiiii.
Ecepcō impia decipiētē fallit ex.
ix ·ul.xxx.

Dilectōnis exē.in Phylistarco et Ari
spo et Alexandro.vii.et.viii.
Doctrina vite exē.in Octauiano.xv.
Diuicie romanis fuerūt causa bellorum
dissensionis.xxxvi.et.xxxvii.
Decimas debemus dare exē.in Abel
et aliis ·xxxviii.
Diuiciis deū obliuiscimur exē.xxxviii.
Deposita sruanda fideliter exē.in eo
qui negauit depositū.lii.et.liii.
Doctrina decipiētis fallit decipientē
exempl notabile.ix.

Xcōmunicacō timenda exē.in Li
gurio.xxviii.
Ebrietatis effcto cū defcto.xli.lx.lxi.
Egtudis curād a natura ex.lvii.lviii
Eqrū utilis custodia exē·lxii.

Jdes militibus necessaria exē.in
Onulpho.xxii.xxiii.
Fōrtitudis cōdis exē.i Codro.xxvi.xxi.
Fidlitatis ex·i Marco rgl̄o xxx.xxxi.
Fabri q̄les eē dbēt ondit.xlii.xliii.

Pauptatis exē.in Publio.xxxiii.
Paciēcie exē i.Alex.Julio.xxxv.
Pauptate dn̄m ꝯgnoscī9 exē.xxxvii
Pietatis exē i Fabio.xxxvii.
Pigmētarii ꝛ Vngētarii officia ostē
dūtur exē.lv.
Pocio nimia mlt̃a fc̄it mala.ex̄.lx.lxi
Perignacō s.ta libāt a mōte ex̄.lxii
Peregrini sustipiēdi libalit̃ exē.lxi.
Pastoris boni exē.xxxix.
Paciēcie exēpl̃ in Socrate.lxviii.
Pastoris diligēcia est ad hibēda.lxiii
et.lxiiii.

Egis ꝛ ṙegie districtō.v.ꝛ.xi.
Ex illr̃ato ē q̄si azio coronat9.xv
Rectores habere decet pietatē exē.
in Filia mlieris.xv.
Regimen debet quis coactus recipe
exemplum in Fabio.xxxiiii.
Rectores debēt habere humilitatē
exē.i Vespasiano ꝛ i aliis.xxxiiii.
Relinq̄re nos ꝑ sagneis ē malū exē
in Johe cauacca.lxvii.lxviii.
Rectoris custodia est diligēs adhibē
da exē.lxiii.ꝛlxiiii.

Ignum malū in hoīe ē.nō timē
deū nec hoīem offendere.i.

Superbie et abiecionis exemplum .iii.iiii.
Scire naturaliter appetitur patet exemplis .iiii.
Secretum nõ est reuelandũ mlieribꝫ exemplo papirii.xi.xii.
Silencii exẽ.ĩ demostene.xvii.
Sapiencia magis necessaria militibꝫ ꝙ fortitudo.xx.
Statuta suadẽda exẽ.ĩ ligurio.xxviii.
Suspicionis exẽ.ĩ dyonisio rege.xliii.
Spes et cõfortacõ debet esse in nau cleris .xliii.

Aciturnitas cõmendatur in demo stene .xvii.
Timoris exemplũ in dyonisio.xliii.
Testamẽtũ iohis cauacce.lxviii.

Usus corporalis multa impedit vtilia patet exẽplis.ii.
Veritatis cõfirmacõ irã aufert.patꝫ in piro rege.viii. et in muliere que cotti die orabat pro tyrãno.xlix.
Verecũdia in paupe subleuãda.sic faciebat sanctus Nicolaus illi qui vole bat filias ꝓstituere .xiiii.
Uxor debꝫ duci ex bõis pntibꝫ.xiiii.
Vite doctrina exemplum in Octaui ano cesare.xv.

Justicie exemplū in Rosmilda impudica.vii.xxixi.xxx.et.xxxi.
Judicū offtiū ōdit᷒ in alphbilibus vii.et.xxvi.
Justicie ꝗ legalitatis exemplum in marco curio.xv.
Justicia multū iuuatur a paupertate .xviii.
Irato etiā ꝯsiliū Facinꝰ putat.xviii
Iniustū odiū iusta sñia punit᷒.xviii
Juramētū iustū seruādum exēplū in Ligurio.xviii.
Justicia nō soluēda.ibidē.xxviii.
Justicie rectitudis exē.ī Zalento ꝯsule rōno xviii.ꝗ xix.Et Camillo duce xxx
Judices debēt habere pietatē exēplū de Filia mulieris.xxii.
Judices debent habere humilitatem exēplum in Vespasiano et in aliis.xxxiii et.xxxiiii.
Iniuriā obliuisti debēꝰ.vii.ꝗ.viii.
Inuidie viciū vitādū xliii.
Iura puētē malū mltiplex.xliiii.xlv
Infirmat᷒ ꝗs gaudio ꝗ amoē.ex.lvii
Ira cū vino quid Faciat ostenditur.
Judices ꝗlitē se debēāt habere.xvi.
Judices debent contemplacioni et lectioni insistere vt patet in Socrate.exemplo.xix.

Explicit tabula super ludum scachorum. Deo gracias.

BIBLIOTECA
XV
NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

